

ESIMESE ASTME KOHTU OTSUS (kolmas koda)

27. september 2006*

Kohtuasjas T-43/02,

Jungbunzlauer AG, asukoht Basel (Šveits), esindajad: advokaadid R. Bechtold, U. Soltész ja M. Karl,

hageja,

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: P. Oliver, keda abistas advokaat H. Freund,

kostja,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

keda toetab

Euroopa Liidu Nõukogu, esindajad: E. Karlsson ja S. Marquardt,

menetlusse astuja,

mille ese on esimese võimalusena nõue tühistada 5. detsembri 2001. aasta otsus 2002/742/EÜ EÜ artikli 81 ja EMP lepingu artikli 53 kohaldamise menetluse kohta (COMP/E-1/36.604 — Sidrunhape) (EÜT 2002, L 239, lk 18) ja teise võimalusena nõue vähendada hagejale selle otsusega määratud trahvi,

EUROOPA ÜHENDUSTE ESIMESE ASTME KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja esimees J. Azizi, kohtunikud M. Jaeger ja F. Dehousse,

kohtusekretär: ametnik D. Christensen,

arvestades kirjalikus menetluses ja 24. mai 2004. aasta kohtuistungil esitatut,

on teinud järgmise

otsuse

Vaidluse aluseks olevad asjaolud

- 1 Hageja Jungbunzlauer AG (edaspidi „Jungbunzlauer” või „hageja”) asutati 1993. aastal ning kuulub 100-protsendilise tütarettevõtjana valdusäriühingule Jungbunzlauer Holding AG, mis kuulub emaettevõtjale Montana AG (edaspidi ka „Jungbunzlaueri kontsern”). Ühendriikides esindab kontserni Jungbunzlauer International AG, mis on Jungbunzlaueri kontserni tütarettevõtja. Kontsern asub Jungbunzlaueri asukohas Baselis (Šveits). Enne 1993. aastat juhtis kontserni Jungbunzlauer GmbH, mille asukoht oli Viinis (Austria).
- 2 Jungbunzlaueri kontsern toodab ning turustab koostisaineid, mida kasutatakse toiduainete ning jookide, farmaatsiatoodete ning kosmeetika sektoris, samuti muudel erinevatel tööstusaladel. Kontsern on muu hulgas üks maailma suurimaid sidrunhappe tootjaid.
- 3 Sidrunhape on maailmas enimkasutatud hapendamis- ja säilitusaine. Seda on mitut erinevat liiki, mida kasutatakse erinevatel juhtudel, eelkõige toiduainetes ja jookides, pesuvahendites ja majapidamises kasutatavates puhastusvahendites, farmaatsia- ja kosmeetikatoodetes ning erinevates tööstusprotsessides.

- 4 1995. aastal ulatus sidrunhappe kogumüük maailma tasandil ligikaudu 894,72 miljoni euroni ja Euroopa Majanduspiirkonnas (EMP) ligikaudu 323,69 miljoni euroni. 1996. aastal jagunes ligikaudu 60% sidrunhappe maailmaturust käesoleva kohtuasja esemeks oleva otsuse viie adressaadi vahel, st lisaks Jungbunzlauerile veel F. Hoffmann-La Roche AG (edaspidi „HLR”), Archer Daniels Midland Co. (edaspidi „ADM”), Haarmann & Reimer Corporation (edaspidi „H & R”), mis kuulub kontserni Bayer AG (edaspidi „Bayer”), ja Cerestar Bioproducts BV (edaspidi „Cerestar”), keda ühiselt nimetatakse „asjaomased pooled”.
- 5 1995. aasta augustis teatas Ühendriikide justiitsministeerium komisjonile, et käimas on sidrunhappe turgu puudutav uurimine. Kõikide asjaomaste poolte, sealhulgas Jungbunzlauer International AG osas leiti, et nad on ajavahemikul oktoober 1996 kuni juuni 1998 osalenud kartellikokkuleppes. Pärast Ühendriikide justiitsministeeriumiga kokkulepetele jõudmist määrasid Ühendriikide ametivõimud nendele ettevõtjatele trahvid. Lisaks sellele määrati trahvid ka mõnele süüdimõistetud füüsilisele isikule. Samuti toimetati uurimist Kanadas, kus määrati trahve ka mõnele nendest ettevõtjatest, nende hulgas Jungbunzlauer International AG-le.
- 6 6. augustil 1997 saatis komisjon nõukogu 6. veebruari 1962. aasta määruse nr 17 esimene määrus asutamislepingu artiklite [81] ja [82] rakendamise kohta (EÜT 1962, 13, lk 204; ELT erivaljaanne 08/01, lk 3) artikli 11 alusel informatsiooninõuded neljale peamisele sidrunhappe tootjale ühenduses, sh Jungbunzlauer GmbH-le. Peale selle saatis komisjon 1998. aasta jaanuaris informatsiooninõuded sidrunhappe peamistele ostjatele ühenduses ning komisjon saatis informatsiooninõuded juunis ja juulis 1998 uuesti peamistele sidrunhappe tootjatele ühenduses.
- 7 Pärast Cerestarile juulis 1998 saadetud informatsiooninõuet pöördus nimetatud ettevõtja komisjoni poole ja avaldas 29. oktoobril 1998 toimunud koosolekul soovi

teha komisjoniga koostööd komisjoni 18. juuli 1996. aasta teatise trahvide määramata jätmise või vähendamise kohta kartellide puhul (EÜT C 207, lk 4, edaspidi „koostööteatis”) alusel. Samal koosolekul kirjeldas Cerestar suuliselt kartellikokkuleppes tulenenud tegevusi, milles ta oli osalenud. 25. märtsil 1999 saatis ta komisjonile kirjaliku avalduse, milles kinnitas nimetatud koosolekul antud ütlusi.

8 28. juuli 1998. aasta kirjaga saatis komisjon uue informatsiooninõude Jungbunzlauer GmbH-le, kes vastas sellele 28. septembri 1998. aasta kirjaga.

9 11. detsembril 1998 toimunud koosolekul avaldas ADM soovi teha komisjoniga koostööd ja kirjeldas suuliselt konkurentsivastaseid tegevusi, milles ta oli osalenud. 15. jaanuari 1999. aasta kirjaga kinnitas ADM oma suulisi avaldusi.

10 3. märtsil 1999 saatis komisjon täiendavad informatsiooninõuded HLR-ile, Jungbunzlauerile ja Cerestarile.

11 Vastavalt 28. aprillil, 21. mail ja 28. juulil 1999 esitas Bayer koostööteatise alusel avaldused H&R, hageja ja HLR nimel.

12 28. märtsil 2000 adresseeris komisjon talle esitatud andmete põhjal ADM-ile ja teistele asjaomastele pooltele EÜ artikli 81 lõike 1 ja EMP lepingu artikli 53 lõike 1

rikkumise eest vastuväiteteatise. Hageja ja teised asjaomased pooled esitasid komisjoni poolt välja toodud vastuväidetele vastuseks kirjalikud seisukohad. Ükski asjaomastest pooltest ärakuulamist ei taotlenud ega vastuväiteteatises esitatud faktide sisulist õigsust olulisel määral ei vaidlustanud.

- 13 11. aprilli 2001. aasta kirjas komisjonile esitas Jungbunzlauer GmbH teatavad märkused kõnealuse menetluse kohta.
- 14 27. juulil 2001 esitas komisjon hagejale ja teistele asjaomastele pooltele täiendavad informatsiooninõuded. Hageja vastas sellele enda ning Jungbunzlauer GmbH nimel 3. augusti 2001. aasta kirjaga.
- 15 5. detsembril 2001 võttis komisjon vastu otsuse 2002/742/EÜ EÜ artikli 81 ja EMP lepingu artikli 53 kohaldamise menetluse kohta (juhtum COMP/E-1/36.604 — Sidrunhappe) (edaspidi „otsus”). Otsus tehti hagejale teatavaks 18. detsembri 2001. aasta kirjaga.
- 16 Otsus sisaldab eelkõige järgmisi sätteid:

„Artikkel 1

[ADM], [Cerestar], [H & R], [HLR] ja [hageja] on rikkunud asutamislepingu artikli 81 lõiget 1 ja EMP lepingu artikli 53 lõiget 1, osaledes kokkuleppes ja/või kooskõlastatud tegevuses, mis leidis aset sidrunhappe sektoris.

Rikkumine kestis:

- [ADM], [H & R], [HLR] ja [hageja] puhul: 1991. aasta märtsist 1995. aasta maini;
- [Cerestari] puhul: 1992. aasta maist 1995. aasta maini.

[...]

Artikkel 3

Artiklis 1 nimetatud ettevõtjatele määrati mainitud artiklis tuvastatud rikkumise eest järgmised trahvid:

- a) [ADM]: trahv summas 39,69 miljonit eurot,
- b) [Cerestar]: trahv summas 170 000 eurot,
- c) [HLR]: trahv summas 63,5 miljonit eurot,
- d) [H & R]: trahv summas 14,22 miljonit eurot,
- e) [hageja]: trahv summas 17,64 miljonit eurot.”

- 17 Otsuse põhjendustes 80–84 märkis komisjon, et kartellikokkulepe hõlmas igale liikmele konkreetsete müügikvootide määramist ja nende kvootide järgimist, sihthindade ja/või maksimaalsete hindade kindlaksmääramist, hinnaalanduste kaotamist ja erilise teabe edastamist klientide kohta.
- 18 Otsuse põhjendustes 185–188 sedastas komisjon, et Jungbunzlaueri kontserni siseselt tuleb rikkumises süüdistada Jungbunzlauerit.
- 19 Otsuses kasutas komisjon trahvisumma arvutamiseks metodoloogiat, mis on esitatud suunistes määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 ja ESTÜ asutamislepingu artikli 65 lõike 5 kohaselt määratavate trahvide arvutamise meetodi kohta (EÜT 1998, C 9, lk 3; ELT eriväljaanne 08/01, lk 171; edaspidi „suunisted”) ning koostööteatistes.
- 20 Esiteks määras komisjon rikkumise raskusastme ja kestuse põhjal kindlaks trahvi põhisumma.
- 21 Seda arvesse võttes leidis komisjon rikkumise raskusastme osas esiteks, et asjaomased pooled olid toime pannud väga raske rikkumise, arvestades selle laadi, tegelikku mõju sidrunhappe turule EMP-s ja asjakohase geograafilise turu suurust (otsuse põhjendus 230).
- 22 Seejärel leidis komisjon, et arvestada tuleb rikkujate tegelikku majanduslikku suutlikkust põhjustada konkurentsile kahju ja et määrata tuleb sellise suurusega trahv, millel oleks piisavalt hoiatav mõju. Sellest lähtuvalt ning tuginedes asjaomaste

poolte ülemaailmsele käibele, mis tekkis sidrunhappe müügist rikkumise perioodi viimasel ehk 1995. aastal, jaotas komisjon nad kolme kategooriasse, st esimene kategooria H & R ülemaailmse turuosaga 22%, teine kategooria ADM ja Jungbunzlauer turuosadega [konfidentsiaalne]¹ ning HLR turuosaga 9% ja kolmas kategooria Cerestar ülemaailmse turuosaga 2,5%. Selle põhjal määras komisjon trahvi lähtesummadeks vastavalt esimesse kategooriasse kuuluvale ettevõtjale 35 miljonit eurot, teise kategooriasse kuuluvatele ettevõtjatele 21 miljonit eurot ja kolmandasse kategooriasse kuuluvale ettevõtjale 3,5 miljonit eurot (otsuse põhjendus 239).

- 23 Peale selle kohandas komisjon lähtesummat, et tagada trahvi piisavalt hoiatavat mõju. Seetõttu, võttes arvesse asjaomaste poolte suurust ja koguvahendeid, mida väljendab nende ülemaailmse käibe kogusumma, kohaldas komisjon ADM-ile ja HLR-ile määratud põhisumma suhtes koefitsienti 2 ning H & R-ile määratud lähtesumma suhtes koefitsienti 2,5 (otsuse põhjendused 50 ja 246).
- 24 Iga ettevõtja poolt toime pandud rikkumise kestuse osas suurendati kindlaksmääratud lähtesummat 10% iga aasta kohta, st ADM, H & R, HLR ja Jungbunzlaueri lähtesummat suurendati 40% ning Cerestari lähtesummat 30% (otsuse põhjendused 249 ja 250).
- 25 Seega määras komisjon Jungbunzlaueri trahvide põhisummaks 29,4 miljonit eurot. ADM, Cerestari, HLR ja H & R osas määrati põhisummadeks vastavalt 58,8 miljonit, 4,55 miljonit, 58,8 miljonit ja 122,5 miljonit eurot (otsuse põhjendus 254).

1 — Konfidentsiaalsed andmed on kustutatud.

- 26 Teiseks suurendati ADM-ile ja HLR-ile määratud trahvide põhisummasid raskendavate asjaolude põhjal 35% seetõttu, et need ettevõtjad omasid kartellikokkuleppe raames eestvedaja rolli (otsuse põhjendus 273).
- 27 Kolmandaks uuris komisjon mõnede ettevõtjate argumente kergendavate asjaolude kohta ning lükkas need tagasi (otsuse põhjendused 274–291).
- 28 Neljandaks kohandas komisjon määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 alusel Cerestarile ja H & R-ile arvatud summasid nii, et need ei ületaks asjaomaste poolte kogukäibest 10% (otsuse põhjendus 293).
- 29 Viiendaks nõustus komisjon koostööteatise punkti B alusel selle trahvisumma, mis Cerestarile oleks määratud koostöö puudumise tõttu, „väga suure vähendamisega” (st 90%). Komisjon nõustus koostööteatise punkti D alusel kohaldama „märkimisväärsset vähendamist” (st 50%) ADM trahvisumma, (40%) Jungbunzlaueri trahvisumma, (30%) H & R trahvisumma ning (20%) HLR trahvisumma suhtes (põhjendus 326).

Menetlus ja poolte nõuded

- 30 Jungbunzlauer esitas Esimese Astme Kohtu kantseleisse 25. veebruaril 2002 saabunud hagiavaldusega käesoleva hagi.

31 Esimese Astme Kohtu president lubas 18. juuni 2002. aasta määrusega nõukogul komisjoni nõuete toetuseks menetlusse astuda.

32 Esimese Astme Kohus (kolmas koda) otsustas ettekandja-kohtuniku ettekande põhjal avada suulise menetluse ning esitas Esimese Astme Kohtu kodukorra artiklis 64 ette nähtud menetlust korraldavate meetmete raames pooltele kirjalikud küsimused, millele nad vastasid ettenähtud tähtaja jooksul.

33 Poolte kohtukõned ja vastused Esimese Astme Kohtu küsimustele kuulati ära 24. mai 2004. aasta kohtuistungil.

34 Jungbunzlauer palub Esimese Astme Kohtul:

— tühistada otsus;

— teise võimalusena vähendada tema trahvi summat;

— mõista kohtukulud välja komisjonilt.

35 Komisjon ning nõukogu kui menetlusse astuja paluvad Esimese Astme Kohtul:

— jätta hagi rahuldamata;

— mõista kohtukulud välja Jungbunzlauerilt.

Õiguslik käsitlus

- 36 Esiteks esitab hageja õigusvastasuse väite, leides, et määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 rikub seaduslikkuse põhimõtet, kuna see säte ei määratle piisavalt täpselt reegleid komisjoni otsuste tegemiseks (edaspidi „seaduslikkuse põhimõte”). Peale selle väidab hageja, et otsus sisaldab vigu otsuse adressaadi, rikkumise raskusastme hindamise, kergendavate asjaolude arvestamise, teistes riikides määratud trahvide arvesse võtmata jätmise, määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud trahvide määrast kinnipidamise ning dokumentidele juurdepääsu õiguse osas. Lõpuks leiab hageja, et haldusmenetluse kestus avaldas mõju trahvi suurusele.

I — Seaduslikkuse põhimõtte rikkumine

A — Määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 kohta esitatud õigusvastasuse väide

1. Poolte argumendid

- 37 Jungbunzlauer esitab EÜ artikli 241 tähenduses õigusvastasuse väite ning väidab, et määruse nr 17 artikli 15 lõige 2, mis annab komisjonile pädevuse määrata trahve ühenduse konkurentsioiguse rikkumisel, rikub seaduslikkuse põhimõtet, mis on õiguskindluse põhimõtte osa, mis kujutab endast ühenduse õiguse üldpõhimõtet, kuna see säte ei määratle piisavalt täpselt reegleid komisjoni otsuste tegemiseks.

38 Esiteks leiab Jungbunzlauer, et seaduslikkuse põhimõte on sätestatud Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK”) artikli 7 lõikes 1, mille kohaselt:

„Kedagi ei või tunnistada süüdi kuriteos — teos või tegevusetuses, mis selle toimepanemise ajal kehtinud siseriikliku või rahvusvahelise õiguse järgi ei olnud kuritegu. Samuti ei või kohaldada raskemat karistust kui kuriteo toimepanemise ajal ettenähtu.”

39 Jungbunzlauer viitab EL artikli 6 lõikele 2, mille kohaselt „[I]it austab põhiõigusi kui ühenduse õiguse üldpõhimõtteid, nagu need on tagatud [EIÕK-ga] ning nagu need tulenevad liikmesriikide ühesugustest riigiõiguslikest tavadest”.

40 Peale selle rõhutab Jungbunzlauer, et Euroopa Kohtu ja Esimese Astme Kohtu väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peab ühenduse iga säte, mis näeb ette karistusõiguslikke või muud liiki santsioone (Euroopa Kohtu 25. septembri 1984. aasta otsus kohtuasjas 117/83: Könecke, EKL 1984, lk 3291, punkt 11 ja 18. novembri 1987. aasta otsus kohtuasjas 137/85: Maizena, EKL 1987, lk 4587, punkt 15), arvestama seaduslikkuse põhimõtet, mis on õiguskindluse põhimõtte osa (Euroopa Kohtu 12. novembri 1969. aasta otsus kohtuasjas 29/69: Stauder, EKL 1969, lk 419, punkt 7; 13. veebruari 1996. aasta otsus kohtuasjas C-143/93: Van Es Douane Agenten, EKL 1996, lk I-431, punkt 27 ja 12. detsembri 1996. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-74/95 ja C-129/95: Kriminaalmenetlused, milles süüdistatav oli X, EKL 1996, lk I-6609, punkt 25; Esimese Astme Kohtu 20. veebruari 2001. aasta otsus kohtuasjas T-112/98: Mannesmannröhren-Werke vs. komisjon, EKL 2001, lk II-729, punktid 59 jj).

41 Lõpuks väidab Jungbunzlauer, et seaduslikkuse põhimõte on samuti esitatud 7. detsembril 2000 Nice’is välja kuulutatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta

(EÜT C 364, lk 1; edaspidi „põhiõiguste harta”) artiklites 41 ja 49 ning on lahutamatu osa liikmesriikide ühesugustest riigiõiguslikest tavadest.

- 42 Jungbunzlauer väidab, et seaduslikkuse põhimõtte kohaselt, mis on õiguskindluse põhimõtte osa, peavad ühenduse õigusnormid olema õigustatud isikutele selged ja ootuspärased (Euroopa Kohtu 12. novembri 1981. aasta otsus liidetud kohtuasjades 212/80–217/80: Salumi, EKL 1981, lk 2735, punkt 10; 22. veebruari 1984. aasta otsus kohtuasjas 70/83: Kloppenburg, EKL 1984, lk 1075, punkt 11; eespool punktis 40 viidatud kohtuotsus Könecke, punkt 11 ja eespool punktis 40 viidatud kohtuotsus Maizena, punkt 15) ja mis puudutab sätteid, mis toovad kaasa rahalised kohustused, siis tuleb kindluse ja ootuspärasuse nõuet eriti rangelt täita (Euroopa Kohtu 13. märtsi 1990. aasta otsus kohtuasjas C-30/89: komisjon vs. Prantsusmaa, EKL 1990, lk I-691, punkt 23 ja seal viidatud kohtupraktika). Selline olukord puudutaks eelkõige sätet, millega nõukogu annab komisjonile vastava pädevuse, mis on kehtiv vaid siis, kui kõnealune säte on piisavalt täpne selles tähenduses, et nõukogu märgib selgelt komisjonile antava pädevuse piirid (Euroopa Kohtu 5. juuli 1988. aasta otsus kohtuasjas 291/86: Central-Import Münster, EKL 1988, lk 3679, punkt 13).
- 43 Jungbunzlauer leiab, et seaduslikkuse põhimõtte omab olulist tähtsust sanktsioone sätestavate õigusnormide jaoks (Euroopa Kohtu 10. juuli 1980. aasta otsus kohtuasjas 32/79: komisjon vs. Ühendkuningriik, EKL 1980, lk 2403, punkt 46; eespool punktis 42 viidatud kohtuotsus Kloppenburg, punkt 11; eespool punktis 40 viidatud kohtuotsus Maizena, punkt 15 ja 14. juuli 1994. aasta otsus kohtuasjas C-352/92: Milchwerke Köln, EKL 1994, EKL I-3385, punktid 22 ja 23). Jungbunzlauer rõhutab, et kõnealused õigusnormid peavad ootuspäraselt määratlema mitte üksnes karistatava käitumise, vaid samuti sellest õigustatud isikule kaasnevad õiguslikud tagajärjed (eespool punktis 40 viidatud kohtuotsus Kriminaalmenetlused, milles süüdistatav oli X, punkt 25).
- 44 Jungbunzlauer sedastab, et määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 sätestab võimaluse määrata karistusõiguslik või sellega sarnane sanktsioon.

- 45 Sellega seoses viitab Jungbunzlauer esmalt konkurentsipoliitika eest vastutava komisjoni liikme Monti avaldustele, suuniste sõnastusele ning komisjoni kasutatud mõistetele kostja vastuses. Nimelt räägitakse seal EÜ artiklite 81 ning 82 rikkumiste eest määratavatest „sanktsioonidest” ning „karistustest”, mis peaksid olema piisavalt ranged, et neil oleks „hoiatav mõju”.
- 46 Peale selle meenutab Jungbunzlauer, et Euroopa Kohus on juba kinnitanud, et määruse nr 17 artiklis 15 sätestatud trahvid ei ole karistusmaksete iseloomuga, vaid nende eesmärk on nii karistada ebaseadusliku tegevuse eest kui ka ennetada sellise tegevuse kordumist (Euroopa Kohtu 15. juuli 1970. aasta otsus kohtuasjas 41/69: *Chemiefarma vs. komisjon*, EKL 1970, lk 661, punktid 172 ja 173), mis Jungbunzlaueri arvates vastab Euroopa Inimõiguste Kohtu antud laiale tõlgendusele kriminaalasjades esitatud süüdistuse mõiste kohta. Jungbunzlauer leiab samuti, et 20. märtsi 2002. aasta otsuses kohtuasjas T-15/99: *Brugg Rohrsysteme vs. komisjon* (EKL 2002, lk II-1613, punktid 109 ja 122) uuris Esimese Astme Kohus määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 alusel määratud trahvi kooskõla EIÕK artikliga 7.
- 47 Jungbunzlauer sedastab, et määruse nr 17 artikli 15 lõikes 4 kasutatud väljend, et otsused trahvide määramise kohta „ei kuulu kriminaalõiguse valdkonda”, ei muuda kõnealust hinnangut, kuna määrav ei ole — vastavalt Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale — õigusakti määratlemine, vaid selle tegelik sisu.
- 48 Seega peab Jungbunzlaueri arvates trahvide määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 alusel määramise menetlus vastama kõikidele põhiõigusi puudutavatele miinimumnõuetele, mis ei tulene mitte üksnes EIÕK-st Euroopa Inimõiguste Kohtu tõlgendamise teel, vaid ka põhiõiguste hartast, mis kinnitab muu hulgas kõnealusest kohtupraktikast tulenevaid õigusi.

- 49 Seda arvesse võttes leiab Jungbunzlauer, et Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast tuleneb, et nii õigusvastane tegu kui ka rikkumise puhul ähvardav karistus peavad olema „seaduses ette nähtud”, millest tuleneb, et asjaomasel isikul peab olema võimalik mõistlikult hetke asjaolusid arvestades ette näha kindla teo tagajärgi. Euroopa Inimõiguste Kohus on lisanud, et kaalutusõigust andev seadus vastab sellele nõudele iseenesest siis, kui sellise õiguse ulatus ja kasutamise eeskirjad on piisavalt selgelt määratletud, arvestades asjaomast õiguspärast eesmärki — anda isikule piisav kaitse omavoli vastu.
- 50 Eespool toodut arvesse võttes sedastab Jungbunzlauer, et seaduslikkuse põhimõtte rikkumine leiab aset siis, kui trahvi määramist reguleeriv säte ei piira piisavalt trahvi määramise kohta tehtud otsuse võimalikke õiguslikke tagajärgi, vaid annab pädevale ametivõimule kõnealuse teksti ebatäpse sõnastuse tõttu ulatusliku võimaluse selle kohaldamiseks üksikjuhtumil. Sellisel juhul ei ole õiguslikud tagajärjed tegelikult ette kindlaks määratud seadusandja poolt, nagu seda nõuab seaduslikkuse põhimõte, vaid need on kehtestatud haldusorgani poolt. Jungbunzlauer möönab, et isegi kui haldusorganile kaalutusruumi andmine ei ole iseenesest seaduslikkuse põhimõtte rikkumine, ei tohi kõnealune kaalutusruum olla piiritlematu.
- 51 Jungbunzlauer leiab, et määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 ei vasta eespool nimetatud miinimumnõuetele.
- 52 Jungbunzlauer meenutab, et määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 annab komisjonile pädevuse määrata asutamislepingu konkurentsieeskirjade rikkumisel trahv, mille minimaalne summa on 1000 eurot ning mille maksimaalne summa tuleb kindlaks määrata käibe alusel iga ettevõtjat eraldi arvesse võttes. Hageja lisab, et trahvi kindla

summa osas täpsustab määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 teine lõik pelgalt, et „trahvisummat määrates võetakse arvesse nii rikkumise raskusastet kui ka kestust”.

53 Jungbunzlauer sedastab, et kõnealuse sätte alusel on komisjonil trahvi summa kindlaksmääramisel peaaegu piiramatu kaalutusõigus.

54 Esiteks viitab Jungbunzlauer asjaolule, et vastupidi määruse nr 17 vastuvõtmise ajal valitsenud olukorrale võivad ülemaailmsete kontsernide käibed ulatuda tänapäeval sadade miljardite eurodeni, mistõttu võib trahvisumma ülemmäär kergesti ulatuda kümnete miljardite eurodeni. Hageja toob näiteks, et kui naftakontsern ExxonMobil, kelle kontserni käive ulatub 248 miljardi euroni, osaleb kartellikokkuleppes, võiks komisjon määrata talle trahvi, mille summa asuks 1000 euro ning 24,8 miljardi euro vahel, mis vastab Luksemburgi rahvamajanduse kogutoodangule. Jungbunzlauer sedastab, et kui seadus annab rikkumise eest karistamiseks ametivõimu käsutusse trahvi määra 1000 eurost kuni 24,8 miljardi euroni — või koostööteatise alusel isegi võimaluse trahvist täielikuks vabastamiseks —, siis ei ole see enam seadus, mis määrab trahvi ette kindlaks, vaid eranditult ametivõim. Lõpuks tehakse sellega võimalikuks trahvisumma meelevaldne määramine.

55 Teiseks sedastab Jungbunzlauer suuniste osas, et need ei kujuta endast „seadust” EIÕK tähenduses. Ta rõhutab, et suunisted on siduvad üksnes komisjonile iseendale, mitte aga kohtuvõimule (Esimese Astme Kohtu 16. juuli 1998. aasta otsus kohtuasjas T-81/97: Regione Toscana vs. komisjon, EKL 1998, lk II-2889, punkt 49 ja kohtujurist Alber'i ettepanek kohtuasjas, milles tehti 22. märtsi 2001. aasta otsus kohtuasjas C-17/99: Prantsusmaa vs. komisjon, EKL 2001, lk I-2481, I-2484, punkt 23), kellel on täielik pädevus viia läbi kontrolli komisjoni otsuste üle. Hageja leiab, et kuna kohtud on pädevad lõplikult määrama trahvisummasid ning kuna suunisted ei ole kohtute jaoks siduvad, siis puudub suunistel igasugune mõju EIÕK

artikli 7 tähenduses karistusseaduse sätte piisava õiguspärasuse hindamisele. Lisaks märgib hageja, et Esimese Astme Kohus leidis hiljuti, et trahvide õiguslik raamistik on määratletud üksnes määruses nr 17 (eespool punktis 46 viidatud kohtuotsus *Brugg Rohrssysteme vs. komisjon*, punkt 123).

56 Kolmandaks vaidleb Jungbunzlauer vastu komisjoni selliste argumentide põhjendatusele, mille kohaselt trahvisumma arvutamise ootuspärasuse ning usaldusvääruse kõrgem aste oleks vastuolus põhimõttega, et trahv peab esiteks võtma arvesse juhtumi üksikasju ning teiseks omama piisavalt hoiatavat mõju, et tagada konkurentsieeskirjade järgimine ettevõtjate poolt. Jungbunzlauer leiab, et hoopis vastupidi on õigusvastase teo võimalikest tagajärgedest teadmine või teadma pidamine asjaoluks, mis tagab tõhusamalt komisjoni soovitud hoiatavat mõju. Mitte üksnes sel põhjusel ei koosne liikmesriikide karistusseadused paljudest erinevatest rikkumise koosseisudest, millel igaühel on erinevad karistuslikud tagajärjed. Nimetatud normide ning siseriikliku kohtu poolt nende tõlgendamise alusel on õigustatud isikul võimalik näha oma tegude karistusõiguslikke tagajärgi piisavalt täpselt ette. Hoiatavat mõju ei saavutata mitte aga määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 karistuse peaaegu piirideta raamidega, kuna seal puudub vähimigi viide rikkumise konkreetsele sisule, mis võiks eeldatavasti viia kõnealuste raamide täieliku ammendumiseni.

57 Jungbunzlauer lisab, et asjaolu, et suunised ei piiritle piisavalt trahvide arvutamist, ilmestab see, et „väga raskete” rikkumiste puhul „võib” komisjon põhisummaks valida ükskõik millise summa alates 20 miljonist eurost. Suunistest ei ole võimalik üldse aru saada, millistel tingimustel määrab komisjon põhisumma 20, 50 või 100 miljonit eurot või isegi veel suurema summa.

58 Neljandaks sedastab Jungbunzlauer, et arvesse ei saa võtta ka nõukogu argumenti, et komisjoni määratud trahvide üle teostab vajaduse korral kontrolli ühenduse kohus, kellele on antud täielik pädevus. Jungbunzlaueri arvates on komisjon jätnud tähelepanuta asjaolu, et õigusnormide piisava selguse nõue võimaldab just ühenduse kohtul kontrollida nende õigusnormide alusel tehtud otsuste õiguspärasust. Nõukogu käsitluse kohaselt tähendaks see seda, et ühenduse seadusandja delegeriks õigusaktide vastuvõtmise ühenduse kohtutele.

59 Viiendaks viitab Jungbunzlauer asjaolule, et siseriiklikul tasandil puudub võrreldav volitus, mis võimaldaks ametivõimul määrata trahve peaaegu piiramatult. Jungbunzlauer sedastab võrdluse osas Rootsi õigusega, millele viitas nõukogu, et selles liikmesriigis on õiguse arendamisel võetud eeskujuks ühenduse õigus, mistõttu puudub sellel igasugune sisuline väärtus. Saksa õiguse osas, millele viitas samuti nõukogu, leiab Jungbunzlauer, et konkurentsinnormide rikkumise eest trahvide määramist puudutavad Saksa õigusnormid moodustavad eraldi süsteemi, mis ei ole võrreldav määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud üldvolitusega. Nimelt sätestasid kõnealused õigusnormid ülemmäära 500 000 eurot ning üle selle kuni kolmekordse rikkumisest saadud tulu, mis praktikas viiks võrreldes määruse nr 17 artikli 15 lõikega 2 madalamate trahvideni. Peale selle märgib Jungbunzlauer, et lisaks oleneb trahvide kõnealune tase ka rikkumise toimepanemise viisist. Üksnes tahtlikult toimepandud teo puhul kohaldatakse trahvi täiel määral, samal ajal kui ettevaatamatuse tõttu toimepandud rikkumise eest võidakse määrata vaid pool võimalikust maksimaalsest summast. Kõnealuse trahvi raames arvutatakse trahv rangelt määratletud kriteeriumide alusel, nagu näiteks rikkumise olulisus, etteheidetavuse raskus, rikkumise toimepannud isiku ning majandusliku olukorraga seotud erilised asjaolud. Jungbunzlauer möönab, et kõnealused õigusnormid ei võimalda trahvide suurust enam raamatupidamisliku täpsusega ette kindlaks määrata. Siiski ületab see täpsus oluliselt määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud piiritlemise astet. Jungbunzlauer viitab asjaolule, et eelkõige idee, et pelgalt käibel põhinev lähenemine ei arvesta piisavalt rikkumise ulatust ja olulisust, ajendas 1999. aastal Saksa seadusandjat loobuma selles osas õigusliku raamistiku muutmisest.

60 Kuuendaks sedastab Jungbunzlauer, et tema väite põhjendatust kinnitab komisjoni otsuste tegemise praktika trahvide valdkonnas. Komisjoni praktikat ei iseloomusta üksnes trahvisummade koguväärtuste tohutud erinevused, vaid eriti alates 2001. aastast trahvisummade erakordne suurenemine. Jungbunzlauer märgib iseäranis, et kui võrrelda aastatel 1994–2000 ettevõtjatele määratud trahvide keskmist kõrgeima trahviga summas 462 miljonit eurot, mis määrati 2001. aastal komisjoni 21. novembri 2001. aasta otsuse 2003/2/EÜ EÜ asutamislepingu artikli 81 ning EMP lepingu artikli 53 kohaldamise menetluse kohta (juhtum COMP/E-1/37.512 — Vitamiinid) (EÜT 2003, L 6, lk 1) raames, siis viimane ületab keskmist ligikaudu viieteistkümnekordselt. Isegi 2001. aastal ettevõtjale määratud suuruselt teine trahv, st trahv summas 184,27 miljonit eurot, mis määrati komisjoni 20. detsembri 2001. aasta otsuse 2004/337/EÜ EÜ asutamislepingu artikli 81 ning EMP lepingu artikli 53 kohaldamise menetluse kohta (juhtum COMP/E-1/36.212 — Isekopeeruv paber) (ELT 2004, L 115, lk 1) raames, on rohkem kui kuus korda keskmisest suurem. Jungbunzlauer sedastab, et kuigi kõik nimetatud otsused — nagu ka komisjoni kogu varasem täiesti erinev praktika — põhinesid trahvide ainulaadsel õiguslikul raamistikul, st määruse nr 17 artikli 15 lõikel 2, näitab see seda, et kõnealusel sätel puudus tegelikkuses igasugune piirav mõju komisjoni praktikale. Nimetatud areng kujutab endast tegelikkuses mitte trahvide taseme tõusu, vaid selle mitmekordistumist.

61 Seitsmendaks leiab Jungbunzlauer, et 1993. aastal avaldatud artiklis mõõnis komisjoni ametnik, et määruse nr 17 alusel trahvi määramise menetlus „[näib] olevat kaugel sellest, mida tavaliselt loetakse nõuetekohaseks menetluseks (*due process*)”.

62 Teise võimalusena sedastab Jungbunzlauer, et isegi kui eeldada, et määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 on kooskõlas seaduslikkuse põhimõttega, peab komisjon kõnealust sätet vähemalt tõlgendama kitsendavalt ning nimetatud sätte ebapiisava ootuspärasuse astme hüvitama seostatud ja läbipaistva trahvisüsteemiga, mis tagaks asjaomastele ettevõtjatele õiguskindluse vajaliku taseme. Jungbunzlaueri arvates peaks selline tõlgendus väljenduma asjaolus, et komisjon on trahvide määramisel valmis tagama läbipaistvuse ning ootuspärasuse teatava minimaalse taseme. Hageja

arvates peaks määruse nr 17 artikli 15 lõikest 2 tuleneval laial volitusel olema vastavalt komisjoni otsuste tegemise praktikale teatav minimaalne konkretiseeritus, mis välistaks sarnaselt käesolevas asjas esinevad üllatuslikud otsused.

- 63 Komisjon ja nõukogu on seisukohal, et määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 ei riku seaduslikkuse põhimõtet.
- 64 Komisjon tõstab iseäranis esile asjaolu, et tema otsused trahvide määramise kohta alluvad ühenduse kohtu täielikule pädevusele. Peale selle rõhutab ta, et määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud kriteeriume täpsustavad esiteks kohtupraktika ning teiseks suunised. Komisjon leiab, et kui need kriteeriumid oleksid olnud määratletud täpsemalt, ei oleks ta saanud esiteks võtta arvesse iga asja eripära ning teiseks tagada trahvide hoiatavat mõju.
- 65 Komisjon rõhutab samuti, et vastavalt määruse nr 17 artikli 15 lõikele 4 ei kuulu konkurentsieeskirjad kriminaalõiguse valdkonda. Peale selle leiab komisjon, et hageja viitas ekslikult EIÕK artikli 7 lõike 1 ning põhiõiguste harta artiklite 41 ja 49 rikkumisele.
- 66 Komisjon märgib samuti, et tal on õigus tõsta trahvide taset ning et suunised ei mõjuta trahvide kindlaksmääramisel kohaldatavat õiguslikku raamistikku.

- 67 Lõpuks, võrdluse osas Saksa õigusega, viitab komisjon karistusseaduse sätte näitele, millest tuleneb, et kõnealuse maa õigus annab konkreetse sanktsiooni kindlaksmääramiseks üksikjuhtumil samuti väga laia kaalutlusruumi.
- 68 Nõukogu leiab, et EIÕK ja põhiõiguste harta viidatud sätted ei ole kohaldatavad määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 suhtes. Lisaks on määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 nõukogu arvates täielikult selge ning üheselt mõistetav säte.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

- 69 Määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 (viimati muudetud määrusega (EÜ) nr 1216/1999 (EÜT 1999, L 148, lk 5)) sätestab:

„Komisjon võib otsusega määrata ettevõtjatele või ettevõtjate ühendustele trahvi 1000–1 000 000 [eurot] või sellest suurema summa ulatuses, mis ei ületa 10% iga rikkumises osalenud ettevõtte eelneva aasta käibest, kui need tahtlikult või hooletusest:

a) rikuvad [EÜ] artikli [81] lõiget 1 või artiklit [82]; või

b) rikuvad artikli 8 lõike 1 alusel määratud kohustusi.

Trahvisummat määrates võetakse arvesse nii rikkumise raskusastet kui ka kestust.”

- 70 Tuleb uurida, kas määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 — nagu väidab hageja — rikub seaduslikkuse põhimõtet, määramata piisavalt ette komisjoni otsuste tegemise praktikat.
- 71 Selles osas tuleb meenutada, et Euroopa Kohtu praktikast tuleneb, et seaduslikkuse põhimõte kaasneb õiguskindluse põhimõttega, mis on ühenduse õiguse üldpõhimõte ja mis nõuab eelkõige, et igasugune ühenduse õigusnorm, eriti kui sellega kehtestatakse või võimaldatakse kehtestada sanktsioone, oleks selge ja täpne, et puudutatud isikud saaksid üheselt aru sellest normist tulenevatest õigustest ja kohustustest ja et nad võiksid tegutseda vastavalt olukorrale (vt selle kohta Euroopa Kohtu 9. juuli 1981. aasta otsus kohtuasjas 169/80: Gondrand, EKL 1981, lk 1931, punkt 17; eespool punktis 40 viidatud kohtuotsus Maizena, punkt 15; eespool punktis 40 viidatud kohtuotsus Van Es Douane Agenten, punkt 27 ja eespool punktis 40 viidatud kohtuotsus Kriminaalmenetlused, milles süüdistatav oli X, punkt 25).
- 72 Ka kohtupraktikast tuleneb, et kõnealune põhimõte kehtib nii kriminaalõiguse valdkonda kuuluvate sätete suhtes kui ka eriliste haldusmeetmete suhtes, millega kehtestatakse või võimaldatakse kehtestada halduskaristusi (vt eespool punktis 40 viidatud kohtuotsus Maizena, punktid 14 ja 15 ning selles viidatud kohtupraktika) ning et seda kohaldatakse mitte üksnes normidele, millega kehtestatakse rikkumise koosseisu tunnused, vaid ka neile normidele, milles määratletakse nimetatud normide rikkumise tagajärjed (vt selle kohta eespool punktis 40 viidatud kohtuotsus Kriminaalmenetlused, milles süüdistatav oli X, punktid 22 ja 25).
- 73 Peale selle tuleb meenutada, et seaduslikkuse põhimõte kuulub ühenduse õiguse üldpõhimõtete hulka, mis tulenevad liikmesriikide ühistest riigiõiguslikest tavadest,

ning et see põhimõte on välja toodud mitmes rahvusvahelises lepingus, eelkõige EIÕK artiklis 7, eriti seoses rikkumiste ning kriminaalkaristustega (vt selle kohta eespool punktis 40 viidatud kohtuotsus Kriminaalmenetlused, milles süüdistatav oli X, punkt 25).

- 74 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on põhiõigused lahutamatu osa ühenduse õiguse üldpõhimõtetest, mille järgimist ühenduse kohus tagab (Euroopa Kohtu 28. märtsi 1996. aasta arvamus 2/94, EKL 1996, lk I-1759, punkt 33 ja Euroopa Kohtu 29. mai 1997. aasta otsus kohtuasjas C-299/95: Kremzow, EKL 1997, lk I-2629, punkt 14). Selle eesmärgi saavutamisel juhinduvad Euroopa Kohus ning Esimese Astme Kohus liikmesriikide ühistest riigiõiguslikest tavadest ning samuti suunistest, mis tulenevad rahvusvahelistest inimõiguste kaitse instrumentidest, millega liikmesriigid on koostööd teinud ja ühinenud. Seejuures on EIÕK-l eriline tähendus (Euroopa Kohtu 15. mai 1986. aasta otsus kohtuasjas 222/84: Johnston, EKL 1986, lk 1651, punkt 18 ning eespool viidatud kohtuasjas Kremzow, punkt 14). Lisaks sellele tuleneb EL artikli 6 lõikest 2, et „[l]iit austab põhiõigusi kui ühenduse õiguse üldpõhimõtteid, nagu need on tagatud [EIÕK-ga] ning nagu need tulenevad liikmesriikide ühesugustest riigiõiguslikest tavadest” (Euroopa Kohtu 22. oktoobri 2002. aasta otsus kohtuasjas C-94/00: Roquette Frères, EKL 2002, lk I-9011, punktid 23 ja 24 ning eespool punktis 40 viidatud kohtuotsus Mannesmannröhren-Werke vs. komisjon, punkt 60).

- 75 Selles osas tuleb meenutada EIÕK artikli 7 lõike 1 sõnastust:

„Kedagi ei või tunnista süüdi kuriteos — teos või tegevusetuses, mis selle toimepanemise ajal kehtinud siseriikliku või rahvusvahelise õiguse järgi ei olnud kuritegu. Samuti ei või kohaldada raskemat karistust kui kuriteo toimepanemise ajal ettenähtu.”

- 76 Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi „Euroopa Inimõiguste Kohus”) sõnul tuleneb sellest sättest, et seadus peab selgelt määratlema rikkumised ja nende eest määratavad karistused. See tingimus on täidetud, kui puudutatud isik saab

asjaomase sätte sõnastusest ja vajaduse korral kohtute poolt sellele antud tõlgendusest aru, millised teod või tegevused toovad kaasa kriminaalvastutuse (vt Euroopa Inimõiguste Kohtu 22. juuni 2000. aasta otsus *Coëme vs. Belgia*, *Recueil des arrêts et décisions*, 2000-VII, lk 1, punkt 145).

- 77 Viidates määruse nr 17 artikli 15 lõikele 4, mis sätestab, et komisjoni tehtavad otsused, mis tehakse eelkõige vastavalt kõnealuse sätte lõikele 2, ei kuulu kriminaalõiguse valdkonda, avaldasid komisjon ning nõukogu kahtlusi, kas Esimese Astme Kohus saab määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 õiguspärasuse analüüsimisel juhinduda EIÕK artikli 7 lõikest 1 ning Euroopa Inimõiguste Kohtu kõnealust artiklit puudutavast praktikast.
- 78 Selles osas rõhutab Esimese Astme Kohus kõigepealt, et ta ei ole pädev hindama määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 õiguspärasust EIÕK artikli 7 lõike 1 suhtes, kuna viimase sätted kui sellised ei ole ühenduse õiguse osa (vt selle kohta eespool punktis 40 viidatud kohtuotsus *Mannesmannröhren-Werke vs. komisjon*, punkt 59). Nagu eespool punktis 74 märgitud, on põhiõigused siiski lahutamatu osa ühenduse õiguse üldpõhimõtetest, mille järgimist ühenduse kohus tagab, võttes lähtepunktina eelkõige arvesse EIÕK.
- 79 Ilma et Esimese Astme Kohus peaks võtma seisukoha küsimuses, kas eelkõige komisjoni poolt määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 alusel määratavate trahvide laadi ja raskusastme tõttu kohaldatakse EIÕK artikli 7 lõiget 1 sellistele halduskaristustele ning seetõttu võib see olla Esimese Astme Kohtu jaoks õigusallikas (vt selle kohta Euroopa Kohtu 28. juuni 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P, C-208/02 P ja C-213/02 P: *Dansk Rørindustri jt vs. komisjon*, EKL 2005, lk I-5425, punktid 215–223), tuleb sedastada, et EIÕK artikli 7 lõige 1 ei nõua, et karistuste määramise aluseks olnud sätete sõnastus oleks niivõrd täpne, et sätete rikkumisest tulenevad võimalikud tagajärjed oleksid absoluutse kindlusega ettenähtavad.

80 Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika kohaselt ei too sätte ebamäärane sõnastus tingimata kaasa EIÖK artikli 7 rikkumist. Nii on Euroopa Inimõiguste Kohus sedastanud, et õiguse mõiste EIÖK artikli 7 tähenduses vastab EIÖK teistes artiklites kasutatud seaduse mõistele (vt Euroopa Inimõiguste Kohtu 8. juuli 1999. aasta otsus *Baskaya ja Okçuoglu vs. Türgi*, *Recueil des arrêts et décisions*, 1999-IV, lk 308, punkt 36, ning eespool punktis 79 viidatud kohtuotsus *Dansk Røringindustri jt vs. komisjon*, punkt 216). Peale selle leidis Euroopa Inimõiguste Kohus, et paljud seadused ei ole absoluutselt täpsed ning et vajaduse tõttu vältida ülemäärast jäikust ning kohandada olukorra muutustega kasutavad paljud neist asjaolude sunnil suuremal või vähemal määral ebatäpset sõnastust ning et nende tõlgendamine ja kohaldamine sõltub praktikast (vt Euroopa Inimõiguste Kohtu 25. mai 1993. aasta otsus *Kokkinakis vs. Kreeka*, A-seeria, nr 260-A, punktid 40 ja 52). Siiski täpsustas Euroopa Inimõiguste Kohus, et iga seadus peab vastama teatavatele kvaliteetivuse nõuetele, s.h kättesaadavuse ning ootuspärasuse nõuetele (eespool viidatud kohtuotsus *Baskaya ja Okçuoglu vs. Türgi*, punkt 36). Asjaolu, et seadusega antakse kaalutusõigus, ei riku tingimata ootuspärasuse nõuet, kui sellise õiguse ulatus ja kasutuskord on piisavalt selgelt määratletud, arvestades taotletavat asjaomast eesmärki anda isikule piisav kaitse omavoli vastu (vt Euroopa Inimõiguste Kohtu 25. veebruari 1992. aasta otsus *Margareta ja Roger Andersson vs. Rootsi*, A-seeria, nr 226-A, punkt 75). Lõpuks täpsustab Euroopa Inimõiguste Kohus, et lisaks seaduse tekstile võtab ta kasutatud mõistete määratletuse hindamisel arvesse väljakujunenud ning avaldatud kohtupraktikat (vt Euroopa Inimõiguste Kohtu 27. septembri 1995. aasta otsus *G. vs. Prantsusmaa*, A-seeria, nr 325-B, punkt 25 ning 7. veebruari 2002. aasta otsus *E. K. vs. Türgi*, punkt 51).

81 Mis puudutab liikmesriikide ühiseid riigiõiguslikke tavaid, siis mitte miski ei võimalda Esimese Astme Kohtul anda ühenduse õiguse üldpõhimõttele, mis kujutab endast seaduslikkuse põhimõtet, teistsugust tõlgendust, kui tuleneb eespool toodud põhjendustest. Kuna hageja viitab kõigepealt Saksa seaduse sätte sõnastusele, mille alusel määravad Saksa pädevad ametivõimud trahve konkurentsieeskirjade rikkumise eest, tuleb märkida, et liikmesriikide ühist riigiõiguslikku tava ei saa tuletada üheainsa liikmesriigi õiguslikust olukorrast. Nagu hageja seejärel kohtuistungil mõõnis, esineb mitmete teiste liikmesriikide vastavates õigusnormides siseriiklike konkurentsiniormide rikkumise korral määratavate halduskaristuste osas määruse

nr 17 artikli 15 lõikega 2 analoogiline eelnev määratlemise tase või koguni selles sättes sätestatuga sarnased või identsed kriteeriumid.

82 Eespool toodud põhimõteteliste järelduste põhjal tuleb hinnata, kas määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 järgib seaduslikkuse põhimõtet.

83 Sellega seoses tuleb meenutada, et määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud karistused EÜ artiklite 81 ning 82 rikkumise puhuks kujutavad endast peamist vahendit, mis on komisjoni käsutuses selleks, et hoolitseda ühenduse siseselt „süsteemi, mis tagab, et konkurentsi siseturul ei kahjustata” (EÜ artikli 3 lõike 1 punkt g) loomise eest. Kõnealune süsteem võimaldab täita ühendusel tal lasuvat ülesannet, mis seisneb ühenduse kõigis osades majandustegevuse harmoonilise, tasakaalustatud ja säästva arengu ning konkurentsivõime kõrge astme edendamises ühisturu rajamise kaudu (EÜ artikkel 2). Nimetatud süsteem on vajalik samuti selleks, et võtta ühenduses kasutusele niisugune majanduspoliitika, mida korraldatakse kooskõlas vabal konkurentsil põhineva avatud turumajanduse põhimõttega (EÜ artikli 4 lõiked 1 ja 2). Seega võimaldab määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 luua süsteemi, mis vastab ühenduse põhiülesannetele.

84 Peale selle tuleb täpsustada, et selleks, et vältida ülemäärast normatiivset jäikust ning tagada õigusnormi kohandamine asjaoludest lähtudes, peab olema lubatav teatav ootuspära puudumise aste kindla rikkumise eest kohaldatava karistuse suhtes. Trahv, mille minimaalse ning maksimaalse summa kõikumine kindla rikkumise puhul on piisavalt piiratud, aitab nii selle määramise kui ka hoiatava iseloomu poolest kaasa kõnealuse karistuse tulemuslikkusele.

- 85 Käesolevas asjas saab määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 alusel karistada EÜ artikli 81 lõiget 1 või artiklit 82 rikkunud ettevõtjat trahviga, mille tase asub 1 000 euro ning summa vahel, mille suuruseks on 10% kõnealuse ettevõtja eelneva aasta käibest. Seega tuleb sedastada, et vastupidi hageja väidetule ei ole komisjonil konkurentsieeskirjade rikkumise eest trahvide määramisel piiramatut kaalutusõigust.
- 86 Lisaks leiab Esimese Astme Kohus, et nõukogu ei omistanud komisjonile ülemäära laia tegutsemisruumi, kui määras konkurentsieeskirjade rikkumise puhuks trahvid 1000 eurost kuni summani, mille suuruseks on 10% kõnealuse ettevõtja eelneva aasta käibest. Esimese Astme Kohus leiab iseäranis, et seoses huvidega, mida komisjon selliste rikkumiste puhul kaitseb, on asjaomase ettevõtja käibest 10% ülempiir mõistlik. Samuti tuleb rõhutada, et vastupidi hageja väidetule ei tule määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 alusel määratavate trahvide mõistlikkust hinnata mitte absoluutsummade, vaid suhteliste summade alusel, st lähtudes rikkumise toimepannud isiku käibest.
- 87 Peale selle rõhutab Esimese Astme Kohus, et määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 alusel trahvisumma kindlaksmääramisel peab komisjon järgima ka õiguse üldpõhimõtteid, eelkõige võrdse kohtlemise ning proportsionaalsuse põhimõtteid, nagu neid tunnustab Euroopa Kohtu ja Esimese Astme Kohtu praktika. Euroopa Kohtu ja Esimese Astme Kohtu väljakujunenud praktika selgitab samuti arvutamise tingimusi ning meetodit, mida komisjon peab kohaldama trahvisumma kindlaksmääramisel (vt eelkõige allpool punktid 213 jj). Oma väidete ning argumentide toetuseks viitab hageja ka ise kõnealusele kohtupraktikale (vt eelkõige allpool punkt 199).
- 88 Muu hulgas arendas komisjon ise määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud ning Euroopa Kohtu ja Esimese Astme Kohtu praktikas täpsustatud kriteeriumide alusel välja avalikult teadaoleva ja kättesaadava otsuste tegemise praktika. Kui ka komisjon

ei ole trahvisumma kindlaksmääramisel seotud oma varasema otsuste tegemise praktikaga (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 20. märtsi 2002. aasta otsus kohtuasjas T-23/99: LR AF 1998 vs. komisjon, EKL 2002, lk II-1705, punkt 234 ja 30. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas T-203/01: Michelin vs. komisjon, EKL 2003, lk II-4071, punkt 254), siis sellegipoolest ei või komisjon, järgides võrdse kohtlemise põhimõtet, mis on õiguse üldpõhimõttena komisjoni jaoks kohustuslik, kohelda võrreldavaid olukordi erinevalt ja erinevaid olukordi ühetaoliselt, välja arvatud kui selline kohtlemine on objektiivselt põhjendatud (Euroopa Kohtu 13. detsembri 1984. aasta otsus kohtuasjas 106/83: Sermide, EKL 1984, lk 4209, punkt 28 ning Esimese Astme Kohtu 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-311/94: BPB de Eendracht vs. komisjon, EKL 1998, lk II-1129, punkt 309).

89 Lisaks sellele tuleb arvestada, et läbipaistvuse tagamiseks ja puudutatud ettevõtjate õiguskindluse suurendamiseks avaldas komisjon suunised, milles ta selgitas igal konkreetsel juhul iseendale kasutamiseks kehtestatud trahvide arvutamise meetodit.

90 Kogu eespool käsitletud andmete alusel võib informeeritud ettevõtja, kes vajadusel kasutab õigusabi, vastupidi hageja väidetule õiguslikult piisavalt täpselt ette näha teatava tegevuse eest määrata võidavate trahvide arvutamise meetodi ja suurusjärgu. Asjaolu — millele ei vaielnud vastu komisjon ega nõukogu —, et ettevõtjad ei tea täpselt ette trahvide taset, mida komisjon igal konkreetsel juhul määrab, ei tõenda, et määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 rikub seaduslikkuse põhimõtet.

91 Isegi kui ettevõtjad ei saa eelnevalt täpselt teada trahvide taset, mida komisjon igal konkreetsel juhul määrab, peab komisjon kooskõlas EÜ artikliga 253 trahvi määravas otsuses siiski esitama otsuse tegemise põhjenduse, eriti määratud trahvi summa ja selle arvutamiseks kasutatud meetodi kohta. Põhjendus peab näitama selgelt ja üheselt mõistetavalt komisjoni kaalutlusi, nii et asjaomased isikud võiksid tutvuda

võetud meetme põhjendustega, et hinnata ühenduse kohtusse pöördumise võimalust, ja et viimane saaks vajaduse korral oma kontrolli teostada.

- 92 Eespool toodust tulenevalt tuleb määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 kohta esitatud õigusvastasuse väide tagasi lükata.

B — Määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 kooskõlaline tõlgendamine

- 93 Hageja leiab, et isegi kui määruse nr 17 artikli 15 lõige 2 oleks kooskõlas seaduslikkuse põhimõttega, mis on õiguskindluse põhimõtte osa, peab komisjon vähemalt tõlgendama seda sätet kitsendavalt ning hüvitama kõnealuse sätte ebapiisava prognoositavuse astme seostatud ja läbipaistva trahvisüsteemiga, mis tagaks ettevõtjatele hädavajaliku õiguskindluse.
- 94 Komisjon meenutab, et ta võttis suunised vastu eelkõige selleks, et tagada piisav läbipaistvus, ning et suunised piiravad alates nende vastuvõtmisest komisjoni vabadust trahvide määramisel.
- 95 Esimese Astme Kohus sedastab, et käesoleva väite teise osa raames, mille hageja esitas teise võimalusena lisaks väite esimesele osale, ei esita hageja otsuse suhtes mitte ühtegi konkreetset etteheidet, vaid sõnastab üldsõnalised nõuded, et komisjon peab trahvide summat vähendades või suuniste sõnastust täpsustades muutma oma trahvide alast poliitikat.

96 Seega tuleb väite see osa vastuvõetamatuse tõttu tagasi lükata.

II — Otsuse adressaat

97 Hageja esitatud väited puudutavad esiteks põhjendamiskohustuse rikkumist ning teiseks vigu otsuse adressaadi suhtes.

A — Põhjendamiskohustuse rikkumine

98 Jungbunzlauer leiab, et otsuses puuduvad igasugused põhjendused selle kohta, miks peaks hageja vastutama Jungbunzlauer GmbH konkurentsivastase käitumise eest 1993. aastale eelneval perioodil.

99 Komisjon ei ole selle küsimuse kohta esitanud konkreetseid argumente.

100 Esimese Astme Kohus leiab, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peavad EÜ artikliga 253 nõutavatest põhjendustest selgelt ja üheselt mõistetavalt nähtuma süüstava akti vastuvõtnud institutsiooni kaalutlused, nii et isikutele, keda akt puudutab, oleks teada akti põhjendused ja pädev kohus saaks teostada kontrolli. Põhjendamisnõude hindamisel tuleb lähtuda konkreetse juhtumi asjaoludest, eelkõige akti sisust, esitatud põhjenduste laadist ja akti adressaatide ning teiste otseselt ja isiklikult puudutatud asjaomaste isikute huvist saada selgitusi. Ei ole

nõutav, et põhjendustes oleksid ära toodud kõik asjakohased faktid ja õiguslikud küsimused, kuna seda, kas akti põhjendused vastavad EÜ artikli 253 nõuetele, tuleb hinnata, lähtudes mitte üksnes sõnastusest, vaid ka kontekstist ja kõnealust küsimust reguleerivate õigusnormide kogumist (Euroopa Kohtu 2. aprilli 1998. aasta otsus kohtuasjas C-367/95 P: komisjon vs. Sytraval ja Brink's France, EKL 1998, lk I-1719, punkt 63 ja 30. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-301/96: Saksamaa vs. komisjon, EKL 2003, lk I-9919, punkt 87).

101 Käesolevas asjas esitas komisjon järgmised põhjendused, põhistamaks oma otsust, millega loeti Jungbunzlaueri süüks rikkumine mitte üksnes perioodil pärast augustit 1993, vaid samuti perioodil alates rikkumise algusest märtsis 1991 kuni juulini 1993.

102 Otsuse põhjendustes 30 ja 33 märkis komisjon, et hageja, st Jungbunzlauer oli juhtimisteenust osutav ühing, kes pärast kontserni ümberstruktureerimist 1993. aastal juhtis majandustegevust Jungbunzlaueri kontsernis, mille tipus asus valdusühing, st Jungbunzlauer Holding AG. Komisjon täheldas, et alates 1993. aastast juhtis hageja, st Jungbunzlauer samuti kontserni majandustegevust sidrunhappe turul, kusjuures sidrunhappe tootmine kuulus kontserni siseselt Jungbunzlauer GmbH, st Jungbunzlauer Holding AG 100-protsendilise osalusega tütarettevõtja pädevusse. Komisjon lisas, et enne kontserni ümberstruktureerimist 1993. aastal juhtis kontserni Jungbunzlauer GmbH. Sidrunhapet turustas kuni 1993. aastani Jungbunzlauer GmbH ning pärast seda aga Jungbunzlauer Holding AG teine tütarettevõtja, st Jungbunzlauer International AG.

103 Otsuse põhjenduses 70 märkis komisjon, et Jungbunzlaueri kontserni esindas kartelli koosolekul kontserni juhatuse esimees ning Jungbunzlauer GmbH juhataja.

104 Otsuse põhjenduses 186 leidis komisjon, et oma vastuses vastuväiteteatisele kinnitasid Jungbunzlauer ning Jungbunzlauer GmbH üheskoos, et otsuse adressaadiks tuleb pidada Jungbunzlauer GmbH. Selle kohta esitas komisjon alljärgneva põhistuse:

„(187) [...] Kõigepealt ei olnud Jungbunzlauer [GmbH] kuni 1993. aasta teise poolaastani mitte üksnes sidrunhappe tootmise ja turustamise eest vastutav tütarettevõtja, vaid samuti kogu Jungbunzlaueri kontserni juhtimise eest vastutav õigussubjekt. 1993. aastal anti kontserni juhtimine üle Jungbunzlauer AG-le, keda võib pidada Jungbunzlauer [GmbH] õigusjärglaseks Jungbunzlaueri kontserni juhtimisel. Sellest kuupäevast alates on Jungbunzlauer [GmbH] kontserni 100-protsendilise osalusega tütarettevõtja, kes ei määratle oma käitumist turul iseseisvalt, vaid järgib peamiselt talle kontserni juhtiva äriühingu — Jungbunzlauer AG antavaid juhiseid.

(188) Käesolevas otsuses käsitletava perioodi ühe osa vältel osales Jungbunzlauer AG kartelli koosolekul otseselt, st oma juhatuse esimehe isikus. Seega tuleb järeldada, et käesolevas otsuses kajastatud ajavahemikul osales kogu Jungbunzlaueri kontserni juhtimise eest vastutav õigussubjekt aktiivselt ning otseselt kartellis. Kuna kõnealune õigussubjekt oli nimetatud ajal Jungbunzlauer AG, on viimane käesoleva otsuse adressaadiks.”

105 Kuigi kõnealused andmed on napid, kajastavad nad olulisi asjaolusid, millele komisjon tugines, et põhjendada Jungbunzlauerile rikkumise süükspanemist perioodil enne 1993. aastat. Komisjon märkis nimelt, et eelkõige sidrunhappe turul kontserni majandustegevuse juhtimise Jungbunzlauer GmbH-lt Jungbunzlauerile ülemineku tõttu on viimane vastutav rikkumise eest ka perioodi eest enne kontserni restruktureerimist 1993. aastal.

106 Järelikult tuleb põhjendamiskohustuse rikkumist puudutav väide tagasi lükata.

B — *Väide, mis puudutab vigu otsuse adressaadi suhtes*

1. Poolte argumendid

107 Jungbunzlauer leiab, et ta on ekslikult otsuse adressaat. Ta leiab oma hagi, et otsus oleks pidanud olema adresseeritud Jungbunzlauer GmbH-le. Hageja märgib, et selleks oli Jungbunzlauer GmbH, kes tootis ning turustas kontserni siseselt sidrunhapet ning kes lisaks sellele oli kuni 1993. aastani vastutav kogu kontserni juhtimise eest. Enese kui juhtimisteenust osutava ühingu asutamisele 1993. aastal eelnenud perioodi osas leiab hageja oma kirjalikus vastuväites, et isegi pärast seda kuupäeva „juhtis tegelikult” kontserni Jungbunzlauer Holding AG.

108 Kõigepealt märgib Jungbunzlauer 1993. aastale järgneva perioodi osas, et esiteks alates 1993. aastast olid nii Jungbunzlauer GmbH kui ka ta ise Jungbunzlauer Holding AG 100-protsendilise osalusega tütarettevõtjad, mistõttu ei olnud ta ise Jungbunzlauer GmbH emaettevõtja, vaid üksnes tema sõsarettevõtja.

109 Jungbunzlaueri arvates puudub komisjonil järelikult õigus viidata Euroopa Kohtu 25. oktoobri 1983. aasta otsusele kohtuasjas 107/82: AEG vs. komisjon (EKL 1983, lk 3151, punkt 50; edaspidi „AEG kohtuotsus”) ja 16. novembri 2000. aasta otsusele kohtuasjas C-286/98 P: Stora Kopparbergs Bergslags vs. komisjon (EKL 2000, lk I-9925, punkt 28; edaspidi „Stora kohtuotsus”), milles käsitleti küsimust, millistel

juhtudel saab tütaretevõtja käitumist panna süüks tema emaettevõtjale. Ema- ja tütaretevõtja vaheline suhe olevat kvalitatiivselt erinev hageja enese ning Jungbunzlauer GmbH vahelisest suhtest, kuna Jungbunzlauer Holding AG-l ühise emaettevõtjana oli võimalik igal hetkel anda ühele oma tütaretevõtjatest üle õigus kontrollida üht tema sõsaretevõtjatest.

- 110 Jungbunzlauer lisab, et ta osutas kontserni teistele ühingutele üksnes juhtimis- ning nõustamisteenuseid ettevõtlus-, organisatsiooni- ning investeerimis- ja finantspoliitika alal. Jungbunzlauer tegutses Jungbunzlauer Holding AG nõudmisel, kes kontrollis kontserni ning kellel oli ainsana õigus anda kontserni kuuluvatele ühingutele juhiseid. Jungbunzlaueril endal puudus selline õigus kontserni teiste ettevõtjate suhtes ning sellist õigust *Treuhänder*'ina (volitatuna) tegutsemiseks ei andnud talle ka Jungbunzlauer Holding AG. Hageja vastav tegevus piirdus pigem kontserni teistele ühingutele tema töötajate osutatavate teenuste pakkumisega. Niivõrd kui võrd üksikjuhtumil andsid kõnealustele isikutele juhiseid kontserni kuuluvad ühingu (näiteks Jungbunzlauer GmbH), ei tegutsenud nimetatud isikud mitte hageja nimel, vaid Jungbunzlauer Holding AG esindajatena.
- 111 Jungbunzlauer järeltab sellest, et seega teostas Jungbunzlauer Holding AG ning kogu kontserni majandustegevuse „tegelikku juhtimist” Jungbunzlauer Holding AG. Seda kinnitab Jungbunzlauer GmbH suhtes kehtiv Austria ühinguõigus. GmbH vormis asutatud ühingu juhatakse tema organite, s.o juhatuse ja järelevalvenõukogu abil, samal ajal kui kaubanduspoliitika määratletakse lõpuks aktsionäride üldkoosolekul, kus käesolevas asjas kuulus Jungbunzlauer Holding AG-le ainuaktsionärina täielik otsustusõigus.
- 112 Teiseks leiab Jungbunzlauer, et isegi pärast hageja asutamist 1993. aastal täitsid peamised osalised läbirääkimistel — erandina Jungbunzlaueri juhatajast, kes asus ametisse suvel 1993 — kuu aega Jungbunzlauer GmbH siseselt juhtimisülesandeid. Lisaks sellele jätkasid need isikud pärast Jungbunzlaueri asutamist 1993. aastal oma

ülesannete täitmist Jungbunzlauer GmbH juures. Seega puudutas tegevuse peamine osa Jungbunzlauer GmbH-d. Komisjoni väide, et mõned nimetatud isikud täitsid oma kontserniseseid ülesandeid, ei ole selles kontekstis asjakohane. Jungbunzlaueri arvates oleks komisjon pidanud vähemalt välja tooma, milliste erinevate kontserni kuuluvate ühingute juures olid need isikud tegevad; nende ühingute nimekiri asus vastuses vastuväiteteatisele. Jungbunzlauer toob näitena esile, et H ning R ei töötanud hageja juures ega ka Jungbunzlauer Holding AG-s.

- 113 Kolmandaks leiab Jungbunzlauer, et ka haldusmenetluse käik kinnitas, et tema süüdistamine kartellikokkuleppes osalemises on kunstlik. Hageja märgib, et komisjon saatis oma 6. augusti 1997. aasta, 28. juuli 1998. aasta ning 3. märtsi 1999. aasta informatsiooninõuded Jungbunzlauer GmbH-le ning et ka koostöötajate raames tegi komisjoniga koostööd Jungbunzlauer GmbH.
- 114 Edasi väidab Jungbunzlauer 1993. aastale eelnenud perioodi osas esiteks, et kuni 1993. aastani juhtis kontserni Jungbunzlauer GmbH ning et enne seda kuupäeva ei olnud Jungbunzlauer ise alustanud oma majandustegevust. Seega ei saa hageja arvates 1993. aastale eelnenud perioodi osas teda süüdistada konkurentsivastases käitumises.
- 115 Teiseks sedastab Jungbunzlauer, et komisjoni viidatud kohtuotsused ei toeta komisjoni väidet vastutuse Jungbunzlauer GmbH-lt hagejale ülemineku kohta. Jungbunzlauer rõhutab, et asjaolud kohtuasjas, mis viis Euroopa Kohtu 16. detsembri 1975. aasta otsuseni liidetud kohtuasjades 40/73–48/73, 50/73, 54/73–56/73, 111/73, 113/73 ning 114/73: Suiker Unie jt vs. komisjon (EKL 1975, lk 1663, punktid 84–87), puudutasid õiguste üleminekut ning et kohtuasi, mis viis Esimese Astme Kohtu 11. märtsi 1999. aasta otsuseni kohtuasjas T-134/94: NMH Stahlwerke vs. komisjon (EKL 1999, lk II-239, punktid 35–38), oli seotud pankrotistunud ettevõtte ülevõtmisega.

- 116 Kolmandaks leiab Jungbunzlauer, et teda ei saa käsitleda Jungbunzlauer GmbH „majandusliku õigusjärglasena” ning talle ei saa sel alusel süüks panna Jungbunzlauer GmbH käitumist enne 1993. aastat. Seda kinnitab asjaolu, et tema kontsernisisene roll oli teistele kontserni kuuluvatele ühingutele teenuste osutamisel piiratud (vt eespool punkt 110). Samuti väidab hageja, et ka pärast 1993. aastat jätkas Jungbunzlauer GmbH oma majandustegevust, mis seisnes sidrunhappe tootmises ja turustamises. Kuigi Jungbunzlauer GmbH pöördus selles osas teiste endaga sarnaste kontserni kuuluvate ühingute poole, olid nad üksnes volitatud seisundis. Mahu- ja hinnapoliitika määras alati Jungbunzlauer GmbH.
- 117 Neljandaks ei ole tösi, et B ja H juhtisid Jungbunzlauerit või tegutsesid tema nimel. Igal juhul märgib Jungbunzlauer H osas, et viimane ei olnud tema, vaid kontserni teiste ühingute töötaja.
- 118 Viiendaks rõhutab Jungbunzlauer, et tal on vaid piiratud rahalised vahendid.
- 119 Komisjon rõhutab, et ta tugines Jungbunzlauer GmbH-lt ning Jungbunzlauerilt endalt haldusmenetluses saadud andmetele.
- 120 1993. aastale järgnenud perioodi osas leiab komisjon, et kõnealustest andmetest tuleneb, et kuni 1993. aastani juhtis kontserni Jungbunzlauer GmbH ning et 1993. aastal võttis Jungbunzlauer selle ülesande üle, nii et mõlema ühingu vahel oli majanduslik õigusjärglus kartellikokkulepet puudutava tegevuse osas. Asjaolu, et hageja oli üksnes Jungbunzlauer GmbH sõsarettevõtja, ei lükka seda järeldust ümber. Komisjon rõhutab, et oma väljakujunenud seisukohast lähtudes jäeldab Euroopa Kohus nimelt osaluse omamise pinnalt, et emaettevõtja on võimeline otsustavalt mõjutama oma tütarettvõtja majanduspoliitikat, välja arvatud juhul, kui

seda vaidlustatakse. Järelikult ei ole otsustav iseenesest osaluse omamine, vaid sellest emaettevõtjale tekkiv võimalus mõjutada otsustavalt tütaretevõtja majanduspoliitikat. Komisjoni arvates võib emaettevõtja siiski anda kontserni kuuluvale teisele ühingule üle õiguse mõjutada ühe oma tütaretevõtja käitumist. Nii oli see ka käesolevas asjas.

- ¹²¹ Komisjon leiab 1993. aastale eelnenud perioodi osas, et eespool nimetatud majandusliku õigusjärgluse tõttu, mis puudutab sidrunhappe turul Jungbunzlaueri kontserni majandustegevuse juhtimisega seotud ülesandeid, on enne 1993. aastal läbiviidud ümberstruktureerimist Jungbunzlauer GmbH poolt toimepandud rikkumise eest vastutav Jungbunzlauer. Asjaolul, et viimati nimetatud ühikut ei olnud enne 1993. aastat olemas ning et Jungbunzlauer GmbH jätkas pärast seda kuupäeva tegutsemist, puudub Euroopa Kohtu ning Esimese Astme Kohtu praktika kohaselt igasugune tähendus.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

- ¹²² Kohtupraktikast tuleneb, et EÜ artikli 81 lõige 1, millega keelatakse ettevõtjatel eelkõige sõlmida selliseid kokkuleppeid või osaleda sellises kooskõlastatud tegevuses, mis võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust ning mille eesmärgiks või tagajärjeks on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ühisturu piires, on adresseeritud varast ning inimressursist koosnevatele majandusüksustele, mis võivad osaleda nimetatud sättes viidatud rikkumises (Esimese Astme Kohtu 17. detsembri 1991. aasta otsus kohtuasjas T-6/89: *Enichem Anic vs. komisjon*, EKL 1991, lk II-1623, punkt 235).
- ¹²³ Käesolevas asjas ei vaidlusta hageja, et rikutud on EÜ artikli 81 lõiget 1. Ta väidab vastupidi, et komisjon ei saa teha teda vastutavaks kõnealuse rikkumise eest.

- 124 Siinkohal tuleb esmalt meenutada, et Jungbunzlaueri kontserni juhtis kuni 1993. aastani Jungbunzlauer GmbH, kes tootis muu hulgas samuti sidrunhapet, ning et alates kontserni ümberstruktureerimisest 1993. aastal juhtis Jungbunzlauer juhtimisteenust osutava ühinguna kõnealuse kontserni kogu majandustegevust, s.h sidrunhappe turgu puudutavat tegevust ning et kontserni tipus asus valdusühing, st Jungbunzlauer Holding AG (vt eespool punkt 102).
- 125 Jungbunzlaueri kontserni 1993. aastal ümberstruktureerimise järgse perioodi osas tuleb märkida, et Jungbunzlauer — Jungbunzlauer Holding AG 100-protsendilise osalusega tütarettevõtja — oli Jungbunzlauer GmbH sõsarettevõtja ning mitte selle emaettevõtja. Selles kontekstis märgib hageja õigesti, et käesolev asi erineb nendest, mis olid aluseks Euroopa Kohtu ning Esimese Astme Kohtu praktikale (vt eelkõige Esimese Astme Kohtu 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-354/94: Stora Kopparbergs Bergslags vs. komisjon, EKL 1998, lk II-2111, punkt 80, mis apellatsioonistmes jäeti muutmata eespool punktis 109 viidatud kohtuotsusega Stora, punktid 27–29 ning eespool punktis 109 viidatud kohtuotsusega AEG, punkt 50 ning Esimese Astme Kohtu 1. aprilli 1993. aasta otsus kohtuasjas T-65/89: BPB Industries ja British Gypsum vs. komisjon, EKL 1993, lk II-389, punkt 149), mille kohaselt on komisjonil sisuliselt õigus eeldada, et 100-protsendiline tütarettevõtja viib ellu emaettevõtjalt saadud juhiseid, ilma et komisjon peaks kontrollima, kas emaettevõtja teostas tegelikult oma juhiste andmise õigust.
- 126 Otsuse põhjendustest tulenevalt ning vastupidi hageja väidetule ei tuginenud komisjon sellisele eeldusele, vaid uuris vastupidi Jungbunzlaueri ning Jungbunzlauer GmbH esitatud vastuste alusel haldusmenetluses, kas Jungbunzlauerile saab vaatamata Jungbunzlaueri kontserni ülesehitusele rikkumist süüks panna.
- 127 Selles osas tuleb märkida, et Jungbunzlauer GmbH kirjeldas oma koostöö raames komisjoniga eelkõige oma 21. mai 1999. aasta vastuses komisjoni 3. märtsi

1999. aasta informatsiooninõudele Jungbunzlaueri kontserni ülesehitust ning kinnitas seejuures iseäranis, et „kontserni juhtimist teostas Jungbunzlauer AG, kes juhtimisteenust osutava ühinguna juhtis Jungbunzlauer Holding AG-le kuuluvaid ettevõtjaid”.

128 Komisjon saatis 29. märtsil 2000 oma vastuväiteteatise Jungbunzlauerile. Oma vastuses kõnealusele vastuväiteteatisele, mille Jungbunzlauer esitas 22. juunil 2000 „Jungbunzlauer GmbH nimel”, leidis Jungbunzlauer, et ta ei saa olla menetlustoimingu adressaadiks selles menetluses. Sellega seoses kirjeldas ta Jungbunzlaueri kontserni organisatsioonilist ülesehitust, lisades sellele muu hulgas skeemi. Hageja märkis, et Jungbunzlauer on üksnes juhtimisteenust osutav ühing, mis juhib kontserni kuuluvaid ühinguid, mille tipus asub Jungbunzlauer Holding AG. Jungbunzlauer täpsustas, et Jungbunzlauer GmbH oli seevastu sidrunhappe turul „tegev”, mille hulka ei kuulunud sidrunhappe turustamine, mis oli Jungbunzlauer GmbH arvel tehtud alates 1993. aastast Jungbunzlauer Holding AG teise tütarettevõtja, s.o Jungbunzlauer International AG ülesandeks. Lisaks täpsustas Jungbunzlauer, et „[k]uni 1993. aasta teise poolaastani oli kogu juhtimine tehtud Jungbunzlauer [GmbH] ülesandeks” ning et [a]lates 1993. aastast oli Jungbunzlauer AG [...] juhtimisteenust osutav ühing”.

129 Otsuse põhjenduses 187 mainitud Jungbunzlaueri ja Jungbunzlauer GmbH ühiste selgituste alusel leidis komisjon õigesti, et Jungbunzlauer GmbH tegevus piirdus Jungbunzlaueri kontserni 1993. aastal ümberstruktureerimisest alates pelgalt sidrunhappe tootmisega, samal ajal kui kontserni majandustegevuse juhtimine, s.h kõnealust toodet puudutav oli tehtud Jungbunzlaueri ülesandeks, nii et Jungbunzlauer GmbH ei määratlenud oma käitumist kõnealusel turul iseseisvalt, vaid järgis peamiselt talle Jungbunzlaueri antavaid juhiseid. Komisjon võis seega nendest selgitustest õigesti järeldada, et Jungbunzlauer GmbH ja Jungbunzlaueri ühine emaettevõtja otsustas teha Jungbunzlauerile ülesandeks juhtida kogu kontserni majandustegevust ning järelikult juhtida ka tegevust, mis on seotud kontserni käitumisega kartellikokkuleppega seotud turul, st sidrunhappeturul.

- 130 Seega ei ole komisjon teinud viga, järeldades, et Jungbunzlauerit tuleb süüdistada rikkumises, mis puudutab Jungbunzlaueri kontserni 1993. aastal ümberstruktureerimise järgset perioodi.
- 131 Jungbunzlaueri kontserni 1993. aastal ümberstruktureerimisele eelnenud perioodi osas tuleb sedastada, nagu seda tegi komisjon otsuse põhjenduses 187, et kuni 1993. aastani ei olnud Jungbunzlauer GmbH vastutav mitte üksnes kontserni majandustegevuse eest sidrunhappe turul, vaid samuti kontserni kogu majandustegevuse juhtimise eest. Viimati nimetatud ülesanne juhtida kontserni majandustegevust, s.h sidrunhappe turu osas, anti siiski 1993. aastal Jungbunzlauerile üle, kes seega sai Jungbunzlauer GmbH majanduslikuks õigusjärglaseks kontserni majandustegevuse juhtimise alal.
- 132 Asjaolu, et ühing jääb õigussubjektina edasi tegutsema, ei välista, et ühenduse konkurentsioiguse mõttes võiks toimuda kõnealuse ühingu majandustegevuse ühe osa üleminek teisele ühingule, kes muutub sellega vastutavaks esimese ühingu toime pandud tegude eest (vt selle kohta Euroopa Kohtu 7. jaanuari 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P: Aalborg Portland jt vs. komisjon, EKL 2004, EKL 2004, lk I-123, punktid 356–359).
- 133 Seega ei ole komisjon teinud viga, sedastades, et Jungbunzlauerit tuleb süüdistada rikkumises, mis puudutab Jungbunzlaueri kontserni 1993. aastal ümberstruktureerimise eelset perioodi.
- 134 Järelikult tuleb väide, mis puudutab vigu otsuse adressaadi suhtes, tagasi lükata.

III — *Rikkumise raskusaste*

- ¹³⁵ Hageja leiab esiteks, et komisjon ei ole kartellikokkuleppe tegelikku mõju sidrunhappe turule nõuetekohaselt hinnanud ega piisavalt põhjendanud. Teiseks leiab hageja, et komisjon ei ole piisavalt võtnud arvesse hageja suhteliselt piiratud majanduslikku võimsust, võrreldes teiste asjaomaste ettevõtjatega.

A — *Kartellikokkuleppe tegeliku mõju olemasolu turul*

1. Sissejuhatus

- ¹³⁶ Esiteks peab meenutama, et rikkumiste raskusaste tuleb tuvastada mitmete kriteeriumide põhjal, nagu näiteks eelkõige juhtumi iseäralikud asjaolud ja kontekst, ning ilma, et esineks siduvat või ammendavat loetelu kriteeriumidest, mida peab tingimata arvestama (Euroopa Kohtu 25. märtsi 1996. aasta määrus kohtuasjas C-137/95 P: SPO jt vs. komisjon, EKL 1996, lk I-1611, punkt 54; Euroopa Kohtu 17. juuli 1997. aasta otsus kohtuasjas C-219/95 P: Ferriere Nord vs. komisjon, EKL 1997, lk I-4411, punkt 33 ning Esimese Astme Kohtu 20. märtsi 2002. aasta otsus kohtuasjas T-9/99: HFB jt vs. komisjon, EKL 2002, lk II-1487, punkt 443). Selles kontekstis võib kartellikokkuleppe tegelikku mõju asjaomasele turule võtta arvesse kui üht olulistest kriteeriumidest.

- ¹³⁷ Suunistes (punkti 1A esimene lõik) märkis komisjon, et rikkumise raskusastme hindamisel võtab ta lisaks rikkumise enda laadile ja asjaomase geograafilise turu suurusele arvesse „[rikkumise] tegelikku mõju turule, kui seda saab mõõta”.

- 138 Käesolevas asjas tuleneb otsuse põhjendustest 210–230, et komisjon võttis tõepoolest rikkumise raskusastme alusel trahvi arvutamisel arvesse neid kolme kriteeriumi. Selles kontekstis sedastas komisjon eelkõige, et kartellikokkuleppel oli sidrunhappe turule „tegelik mõju” (otsuse põhjendus 230).
- 139 Jungbunzlauer leiab selles kontekstis, et komisjon ei ole kartellikokkuleppe tegelikku mõju sidrunhappe turule nõuetekohaselt hinnanud ega piisavalt põhjendanud.

2. Hindamisvigade olemasolu

- 140 Jungbunzlauer leiab, et komisjon tegi mitu hindamisviga, mis mõjutasid trahvisumma arvutamist.

a) Etteheide, et komisjon valis eksliku lähenemisviisi, tõendamaks, et kartellikokkuleppel oli turule tegelik mõju

Poolte argumendid

- 141 Jungbunzlauer heidab komisjonile ette, et viimane jättis tõendamata kartellikokkuleppe tegeliku mõju turule ning jättis tõendamise koormuse asjaomaste ettevõtjate kanda. Kui komisjon on otsustanud võtta trahvide määramisel arvesse tegelikku mõju, siis on ta kohustatud seda ka tõendama (Esimese Astme Kohtu 14. mai

1998. aasta otsus kohtuasjas T-308/94: *Cascades vs. komisjon*, EKL 1998, lk II-925, punktid 180 jj ning 15. märtsi 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-25/95, T-26/95, T-30/95–T-32/95, T-34/95–T-39/95, T-42/95–T-46/95, T-48/95, T-50/95–T-65/95, T-68/95–T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95: *Cimenteries CBR jt vs. komisjon*, EKL 2000, lk II-491, punkt 4863).

142 Tõendamist puudutavad nõuded ei saa selles kontekstis olla leebemad kui muude asjaolude tuvastamisel: kahtluse korral eelistatakse asjaomaseid ettevõtjaid (*in dubio pro reo*). Jungbunzlauer sedastab, et kui komisjoni tuvastatud asjaoludel on loogiliselt lähtudes komisjonist erinev selgitus, ei ole järelikult komisjon täitnud tõendi esitamisel nõudeid (eespool punktis 115 viidatud kohtuotsus *Suiker Unie jt vs. komisjon*; Euroopa Kohtu 14. veebruari 1978. aasta otsus kohtuasjas 27/76: *United Brands vs. komisjon*, EKL 1978, lk 207, punkt 267 ning 28. märtsi 1984. aasta otsus liidetud kohtuasjades 29/83 ja 30/83: *CRAM vs. komisjon*, EKL 1984, lk 1679, punkt 20).

143 Jungbunzlaueri väidetest tuleneb otsuse põhjendustest 211, 213, 216, 218 ja 226, et selle asemel, et tõendada kartellikokkuleppe mõju turule, järeltas komisjon kartellikokkuleppe olemasolust selle mõju turule. Sel moel põhjendamine kujutab endast nõiaringi, kuna juhul, kui see väide oleks tõene, oleks eranditult igal kartellikokkuleppel turule mõju ning komisjonil puuduks vajadus uurimist toimetada. Ka komisjoni praktikast endast tuleneb, et esineb kartellikokkuleppeid, millel puudub turule igasugune mõju, nagu seda on kinnitatud ka suunistes (punkt 3) ning Esimese Astme Kohtu praktikas (eespool punktis 141 viidatud kohtuotsus *Cimenteries CBR jt vs. komisjon*, punktid 4863 jj).

144 Komisjon ei vaidlusta seda, et segamini ei tohi ajada kartellikokkuleppe olemasolu ning selle asjaomasele turule tegeliku mõju kriteeriume ning et komisjon on ise kohustatud neid asjaolusid tõendama. Komisjon leiab samas, et ta ei ole tõendamiskoormust vastaspoolele üle kandnud, vaid ta on oma tõendamiskohustuse täitnud õiguslikult piisavalt.

Esimese Astme Kohtu hinnang

¹⁴⁵ Pidades silmas Jungbunzlaueri esitatud etteheiteid, mis puudutavad komisjoni valitud lähenemisviisi, tõendamaks, et kartellikokkuleppel oli tegelik mõju sidrunhappe turule, tuleb enne Jungbunzlaueri esitatud argumentide põhjendatuse üle otsustamist teha kokkuvõtte komisjoni analüüsist, nagu see nähtub otsuse põhjendustest 210–228.

— Komisjoni analüüsi kokkuvõte

¹⁴⁶ Esiteks märgib komisjon, et „rikkumise panid toime ettevõtjad, kelle turuosa käsitletaval perioodil oli sidrunhappe maailmaturul suurem kui 60% ja Euroopa turul 70%” (otsuse põhjendus 210).

¹⁴⁷ Seejärel väidab komisjon, et „[k]una neid kokkuleppeid ka tegelikult rakendati, oli neil turule tegelik mõju” (otsuse põhjendus 210). Otsuse põhjenduses 212, viidates otsuse osale, mis puudutab faktide kirjeldust, kordas komisjon argumenti, mille kohaselt olid kartellikokkulepped „hoolikalt rakendatud”, ja lisas, et „üht osapooltest „üllatas formalismi ja korralduse tase, mille olid osapooled selle kokkuleppeni jõudmiseks saavutanud””. Samamoodi märkis komisjon otsuse põhjenduses 216, et „[v]õttes arvesse eeltoodud kaalutlusi ja iga osapoolte panust kartelli keerulisse ülesehitusse, ei saa kahelda selle rakendamise tõhususes”.

¹⁴⁸ Peale selle leidis komisjon, et puudus vajadus „teha täpselt kindlaks nende hindade erinevus, võrreldes hindadega, mida oleks võidud rakendada kokkulepete puudu-

misel” (otsuse põhjendus 211). Komisjon väitis, et „seda erinevust ei ole alati võimalik usaldusväärselt mõõta: mitmed välised tegurid võivad samaaegselt mõjutada toote hinna kujunemist, mis muudab mistahes järelduste tegemise kõikide võimalike põhjuste suhtelise tähtsuse kohta äärmiselt ohtlikuks” (*ibidem*). Sellele vaatamata kirjeldas komisjon otsuse põhjenduses 213 sidrunhappe hindade kujunemist 1991. aasta märtsist kuni 1995. aastani, märkides sisuliselt, et 1991. aasta märtsist kuni 1993. aasta keskpaigani tõusid sidrunhappe hinnad 40% ja et pärast seda püsisid need sisuliselt samal tasemel. Samamoodi meenutas komisjon otsuse põhjendustes 214 ja 215, et kartellikokkuleppe pooled olid määranud kindlaks müügikvoodid, loonud ja rakendanud informatsiooni-, järelevalve- ja kompensatsioonimehhanismid, et tagada kvootide kohaldamist.

¹⁴⁹ Lõpuks tegi komisjon otsuse põhjendustes 217–228 kokkuvõtte teatavatest argumentidest, mille asjaomased pooled, s.h Jungbunzlauer olid esitanud haldusmenetluses, analüüsis neid argumente ja lükkas need tagasi. Otsuse põhjenduses 226 leidis komisjon alljärgnevas sõnastuses, et asjaomaste poolte esitatud argumentidega ei saa nõustuda:

„ADM, [H & R] ja Jungbunzlaueri esitatud selgitused aastatel 1991–1992 aset leidnud hinnatõusude kohta võivad teataval määral vastata tõele, kuid need ei tõenda veenvalt, et kartellikokkulepe ei saanud hinnakõikumistes mingit rolli omada. Kuigi kirjeldatud nähtused võivad aset leida ka kartellikokkuleppeta, ühtivad need suurepäraselt ka selle olemasoluga. Sidrunhappe hinna 40-protsendilist tõusu neljateistkümne kuu jooksul ei saa põhjendada üksnes pelgalt konkurentsist tingitud reaktsiooniga, vaid seda tuleb vaadelda poolte vahelisi kokkuleppeid silmas pidades, mis sõlmiti selleks, et viia kooskõlla hinnatõusud, jagada turuosad ning kehtestada informatsiooni- ja järelevalvesüsteem. Kõik see aitas kaasa hinnatõusudele.”

150 Otsuse punktis 228 vastas komisjon sarnaselt Jungbunzlaueri esitatud argumentidele:

„Jungbunzlaueri rõhutatud asjaolu, et kartellikokkuleppe kogu turuosa langes aja jooksul esialgselt ligikaudselt 70%-lt 52%-le 1994. aastal, kirjeldab kindlasti kartellikokkuleppe poolte raskusi säilitada hindu konkurentsivõimelistest hindadest kõrgemal. See ei tõenda siiski, et õigusvastane tegevus ei oleks turgu mõjutanud. Pigem viitab Hiinast impordi tugev kasv alates 1992. aastast, et kartellikokkuleppe pooled ei kohandanud end kõnealusest impordist põhjustatava hinnasurvega, nagu see tavapäraselt oleks pidanud toimuma.”

— Hinnang

151 Esiteks tuleb meenutada, et suuniste punkti 1A esimese lõigu kohaselt võtab komisjon rikkumise raskusastme alusel trahvi arvutamisel arvesse rikkumise „tegelikku mõju turule, kui seda saab mõõta”.

152 Siinkohal tuleb analüüsida väljendi „kui seda [st tegelikku mõju] saab mõõta” täpset tähendust. Eeskätt tuleb välja selgitada, kas selle väljendi tähenduses võib komisjon trahvi arvutamisel arvesse võtta rikkumise tegelikku mõju üksnes siis, kui ta suudab selle mõju suurust hinnata ja ta on seda hinnanud.

153 Nagu komisjon õigesti väitis, eeldab kartellikokkuleppe poolt turule avaldatava mõju hindamine tingimata oletuste tegemist. Selle raames peab komisjon eelkõige uurima,

milline oleks olnud asjaomase toote hind ilma kartellikokkuleppeta. Hindade tegeliku kujunemise põhjuste uurimisel on ohtlik spekuloida iga osa rolli üle. Arvesse tuleb võtta objektiivset asjaolu, et hinnakokkuleppega loobusid osalised nimelt oma vabadusest konkureerida hindadega. Sellise mõju hindamine, mis tuleneb muudest teguritest kui see kartellikokkuleppe poolte vabatahtlik loobumine, põhineb kahtlemata mõistlikul ja täpselt määramatul tõenäosusel.

- 154 Seega, võtmata suuniste punkti 1A esimese lõigu kriteeriumilt tema kasulikku mõju, ei saa komisjonile ette heita, et ta tugines konkurentsivastase eesmärgiga kartellikokkuleppe, nagu seda on hinnakokkuleppe või kvoote puudutav kokkuleppe, tegelikule mõjule turule, jättes selle mõju tegeliku suuruse määramata või selles osas arvulise hinnangu esitamata.
- 155 Järelikult tuleb kartellikokkuleppe tegelik mõju turule lugeda piisavalt tõendatuks, kui komisjon suudab esitada konkreetseid ja usaldusväärseid kaudseid tõendeid, mis viitavad mõistliku tõenäosusega sellele, et kartellikokkuleppel oli mõju turule.
- 156 Antud asjas nähtub komisjoni analüüsi kokkuvõttest (vt eespool punktid 146-150), et komisjon tugines kartellikokkuleppe „tegeliku mõju” turule olemasolu tuvastamisel kahele kaudsele tõendile. Esiteks tõstis ta esile, et kartellikokkuleppe pooled rakendasid kokkuleppeid hoolikalt (vt eelkõige eespool punktides 147 ja 148 nimetatud põhjendused 210, 212, 214 ja 215) ja et käsitletud perioodil oli nende poolte turuosa sidrunhappe maailmaturul rohkem kui 60% ning Euroopa turul 70% (eespool punktis 146 viidatud otsuse põhjendus 210). Teiseks leidis komisjon, et asjaomaste poolte poolt haldusmenetluses esitatud andmed näitasid kartellikokkuleppega kindlaksmääratud hindade ja kartellikokkuleppe poolte poolt tegelikult kohaldatud hindade vahel teatavat kokkulangevust (eespool punktis 148 viidatud otsuse põhjendus 213).

- 157 Isegi kui on tõsi, et otsuse põhjendustes 210 ja 216 kasutatud väljendeist (vt eespool punkt 147) endist tuleneb, et komisjon tugines kartellikokkuleppe rakendamise ja selle tegeliku mõju turule vahelisele põhjuslikule seosele, siis sellegipoolest nähtub komisjoni analüüsist tervikuna, et vastupidi Jungbunzlaueri väidetule ei tuletanud komisjon kartellikokkuleppe tegeliku mõju olemasolu turule üksnes kartellikokkuleppe rakendamisest.
- 158 Lisaks kartellikokkulepete „hoolikale” rakendamisele tugines komisjon sidrunhappe hinna kujunemisele kartellikokkuleppe kehtivuse perioodil. Otsuse põhjenduses 213 kirjeldas komisjon sidrunhappe hindasid aastatel 1991–1995, nii nagu kartellikokkuleppe pooled need omavahel kindlaks määrasid, klientidele teatavaks tegid ja suures osas ka rakendasid. Järgnevalt tulebki uurida, kas komisjon tegi Jungbunzlaueri väidetu kohaselt nende faktiliste asjaolude hindamisel vigu, millele ta oma järeldused rajas.
- 159 Selles kontekstis ei saa komisjonile ette heita ka tõdemist, et asjaolu, et kartellikokkuleppe pooltel oli sidrunhappe turul väga suur osa (60% maailmaturust ja 70% Euroopa turust), kujutab endast olulist tegurit, mida ta peab arvesse võtma, et uurida kartellikokkuleppe tegelikku mõju turule. Ei saa eitada, et hindade ja müügikvootide kindlaksmääramise kokkuleppe tõhususe tõenäosus suureneb selle kartellikokkuleppe poolte turuosade suurusega. Kuigi on tõsi, et see asjaolu iseenesest ei tõenda tegeliku mõju olemasolu kõnealusel turul, ei tõendanud komisjon otsuses siiski kordagi sellist põhjuslikku seost, vaid võttis seda arvesse kui üht tõendit teiste hulgas.
- 160 Jungbunzlaueri viidatud Euroopa Kohtu ja Esimese Astme Kohtu erinevate otsuste osas tuleb märkida, et eespool punktis 142 viidatud Euroopa Kohtu otsused käsitlevad komisjoni tõendamiskoormust, et tuvastada EÜ artikli 81 tähenduses

kooskõlastatud tegevuse olemasolu ja mitte, nagu käesolevas asjas, vaieldamatult toimepandud konkurentsivastase eesmärgiga rikkumise mõju turule.

161 Teiseks, kuivõrd hageja toetus eespool punktis 141 viidatud kohtuotsuse *Cimenteries CBR jt vs. komisjon* punktis 4863 asuvatele kaalutlustele, tuleb sedastada, et Esimese Astme Kohus on selles osas sisuliselt otsustanud, et kui komisjon tugineb rikkumise raskusastme hindamise raames trahvisumma arvutamiseks kõnealuse rikkumise mõjudele asjaomasele turule, peab ta „[suutma] neid mõjusid tõendada või esitama head põhjendused nende arvesse võtmiseks”. Järelikult viitas Esimese Astme Kohus vastupidi Jungbunzlaueri poolt otsusele antud tõlgendusele selgelt, et kõnealusele turule rikkumise mõjude olemasolu tõendamiskoormus, mis on komisjoni kanda rikkumise mõjude arvesse võtmisel rikkumise raskusastme alusel trahvisumma arvutamisel, on kergem kui tõendamiskoormus, mis on komisjonil siis, kui ta peab tõendama rikkumise olemasolu kartellikokkuleppe kui sellise puhul. Seega piisab selle otsuse kohaselt kartellikokkuleppe tegeliku mõju turule arvesse võtmiseks, kui komisjon esitab „head põhjendused nende arvesse võtmiseks”.

162 Kolmandaks on eespool punktis 141 viidatud kohtuotsuse *Cascades vs. komisjon* osas tõsi, et Esimese Astme Kohus uuris selles otsuses, kas komisjon tõendas rikkumise mõjude olemasolu asjaomasele turule. Siiski tuleneb nimetatud kohtuotsuse punktidest 181–185, et komisjon tugines kõnealuses asjas ettekandele, et tõendada selliste mõjude olemasolu, mis Esimese Astme Kohtu sedastuse kohaselt toetas sellest komisjoni tehtud järeldusi üksnes osaliselt.

163 Eespool toodust tuleneb, et komisjon ei ole kartellikokkuleppe sidrunhappe turule tegeliku mõju hindamiseks valinud ilmselgelt ekslikku lähenemisi.

b) Sidrunhappe hindade kujunemise hindamine

Poolte argumendid

- 164 Esiteks vaidleb Jungbunzlauer vastu sellele, et komisjon esitas otsuse põhjendustes 213 ja 214 esitatud hinnanguga sidrunhappe hindade kujunemise kohta aastatel 1991–1993 tõendi kartellikokkuleppe tegeliku mõju kohta turul.
- 165 Kuigi Jungbunzlauer ei vaidlusta seda, et üldiselt oli hinnakokkulepetel mõju siis, kui tegelikud hinnad kujunesid kokkulepitud hindade eeskujul, leiab hageja siiski, et komisjon ei ole käesolevas asjas sellist kujunemist tõendanud. Jungbunzlauer märgib, et erinevalt faktilistele asjaoludele asjas, mis oli aluseks kohtuotsusele *Cascades vs. komisjon* (eespool punktis 141 viidatud punktid 180 jj), vaidlustas hageja käesolevas asjas alati seda, et klientidele kehtestati kartelli koosolekutel kokkulepitud hinnad. Hageja rõhutab, et ta selgitas seda kogu perioodi 1991–1995 osas üksikasjalikult nii oma vastuses vastuväiteteatises kui ka hagiavalduses.
- 166 Teiseks rõhutab Jungbunzlauer, et komisjon ei võtnud nõuetekohaselt arvesse erinevaid asjaolusid, millele hageja viitas haldusmenetluses, et vaielda vastu väitele, et kartellikokkuleppel oli mõju turule.
- 167 Esiteks heidab Jungbunzlauer komisjonile ette, et viimane võttis arvesse sidrunhappe hindade aastatel 1991 ja 1992 tuvastatud kujunemist (otsuse põhjendus 213) ning

lückas tagasi tema argumendi, et hindade kujunemise põhjustas kartellikokkulepe (otsuse põhjendused 224–226). Jungbunzlauer on seisukohal, et kui komisjon oleks nõuetekohaselt uurinud asjaomast ajavahemikku iseloomustavaid majandustingimusi, oleks ta jõudnud seisukohale, et ei ole võimalik piisava kindlusega tõendada, et hindade kujunemise põhjustas kartellikokkulepe.

168 Jungbunzlauer väidab, et ta selgitas juba vastuväiteteatisele esitatud vastuse punkti III 1 alapunktis a, et hindade tõus aastatel 1991 ning 1992 oli peamiselt tingitud märgatavast nõudluse kasvust, mis tulenes sidrunhappe või naatriumtsitraadi (mille jaoks on sidrunhappe lähteaineks) turu arengust, kusjuures viimaseid kasutatakse detergendi tööstuses aktiivainena. Hageja leiab, et 80-ndate aastate lõpus ning 90-ndate aastate alguses hakati detergendi tööstuses fosfaatide kasutamist keskkonnakaitse ning turupoliitika tõttu asendama keskkonna-alaselt rohkem eeliseid omavate sidrunhappel põhinevate ainetega, mis tõi kaasa sidrunhappe ning tsitraatide kasvu kahekordistumise. Lisaks sellele ennustati hageja arvates sellele ajavahemikule järgnenud aastateks kasvavat nõudlust. Hageja järeldeb sellest, et nõudluse tegelik kasv ning oodatav tarbimise kasv 1990-ndatel aastatel võimaldas sidrunhappe tootjatel küsida kõrgemaid hindu.

169 Jungbunzlauer märgib, et kõnealuste argumentide toetuseks esitas ta asutusesisese uurimuse ning artikli erialasest ajakirjandusest, millest tulenes esiteks, et naatriumtsitraatide kasutamine detergentide valdkonnas Euroopas oli 1990. aastal 22 korda suurem kui 1989. aastal; teiseks, et realistlikult võis aastaks 1993 ette näha müüginõudluse tõusu 44 000 tonnini (mis vastab 100-protsendilisele tõusule ajavahemikus 1990–1993), ning kolmandaks, et nimetatud kasvule lisandus veel nõudepesuvahendite valdkonnas aastaks 1993 prognoositud märkimisväärne tõus, s.o 22 000 tonni aastas.

- 170 Hageja lisab, et aastatel 1991 ning 1992 ei suutnud olemasolevad tootmismahud rahuldada sidrunhappe kasvavat nõudlust. Jungbunzlaueri kontsern ning teised tootjad olid vajaduse katmiseks sunnitud tegema Indoneesiast või Hiinast täiendavaid oste. Sellest nähtub, et esines märkimisväärne ülenõudlus, mis põhjustas 1991. ja 1992. aastal hindade tõusu.
- 171 Jungbunzlauer viitab veel asjaolule, et vastuväiteteatisele esitatud vastuse punkti III 1 alapunktis b selgitas ta juba, et komisjoni tuvastatud hindade tõusu aastatel 1991 ja 1992 tuleb suhestada asjaoluga, et aastatel 1986–1990 langesid hinnad turul ligikaudu 45%. Hageja järeldab sellest, et hindade tuvastatud tõus aastatel 1991 ja 1992 kujutas endast viimaks turujõudude esilekutsutud hinnakorrektsiooni.
- 172 Teiseks sedastab Jungbunzlauer, et komisjon lükkas otsuse põhjenduses 227 ebaõigesti tagasi argumendid, mis puudutasid sidrunhappe ostjate vastuseid informatsiooninõuetele, mille komisjon oli neile saatnud 20. jaanuaril 1998. Hageja arvates kinnitasid need vastused, mille väljavõtteid ta tsiteeris oma hagiavalduses ning kirjalikus vastuväites, et kartellikokkuleppel puudusid ostjatele kahjulikud mõjud. Komisjon ei ole seevastu esitanud ostjate vastuseid, mis kinnitaksid vastupidist.
- 173 Jungbunzlauer sedastab, et otsuse põhjenduses 227 püüdis komisjon ebaõigesti vähendada nende vastuste tähtsust, väites, et nimetatud vastuste aluseks olnud küsimus „oli konkurentsitaseme [kohta] turul esitatud üldsõnaliselt” ning et seda tuleb „vaadelda sidrunhappeturu peamiste tunnuste esialgse uurimise kontekstis”. Pigem vastupidi oli küsimus suunatud järgmiselt: „Kas sidrunhappe turul oli hindade alal tihe konkurents? Palun vastake sellele küsimusele detailselt.” Jungbunzlaueri arvates oleksid klientide antud vastused andnud igal juhul selge pildi, mida komisjon lihtsalt tahtlikult ei arvestanud. Komisjon ei saaks koostada informatsiooninõuet ning saata seda suuri kulutusi tehes paljudele ettevõtjatele, et lugeda see lõpuks sobimatuks, kuna see ei toonud ilmselgelt soovitud tulemust. Peale selle ning

vastupidi komisjoni väidetule nähtub esitatud küsimuste kontekstist selgelt, et kõnealused küsimused puudutasid 1990. aastale järgnevat perioodi.

174 Sarnaselt leiab Jungbunzlauer, et komisjon on otsuse põhjenduses 227 ebaõigesti märkinud asjaomaste küsimuste kohta, et „[p]idades silmas õigusvastaste kokkulepete äärmist keerukust, ei saa kindlasti klientidelt oodata, et nad oleksid võimelised kinnitama konkurentsi puudumist kõnealusel turul”. Jungbunzlauer on vastupidi arvamusel, et ei saa eeldada, et nimetatud ostjad ei oleks märganud hindade struktuuris ebatavalisi muudatusi. See on tõsi veelgi enam asjaolu osas, et informatsiooninõue saadeti klientidele kartellikokkuleppeid reguleeriva õiguse alusel algatatud uurimise raames ning et sidrunhapet puudutav menetlus oli Ühendriikides juba lõpetatud. Seos hindade tõstmise ning konkurentsi piiravate kokkulepete vahel pidi seega olema ilmne — peaaegu kõik nimetatud kliendid olid muide suurettevõtjad, kes suutsid täiesti luua selle seose. Asjaolu, et mitte ükski küsitletud ettevõtjatest ei jõudnud sellele järeldusele, kinnitab, et kokkulepped ei mõjutanud turgu.

175 Kolmandaks leiab Jungbunzlauer, et otsuse põhjendusest 225 nähtub juba haldusmenetluses hageja esiletoodud seisukoht, et „[asjaomaste] poolte kogu turuosa langus maailmaturul varasemalt 70% 52%-le aastal 1994 näitab, et kartellikokkulepe ei olnud enam suuteline mõjutama hindade kujunemist”. Hageja arvates komisjon seda asjaolu ei käsitlenud. Jungbunzlaueri arvates tuleneb sellest, et kartellikokkuleppe osalistel puudus üldse enam turuvõim, mis oli vajalik selleks, et kehtestada soovitud hindu, ning et kartell oli alaliselt kaotanud oma tähtsuse ja alates 1993. aastast ei olnud kindlasti mitte enam võimeline mõjutama hindade ülemaailmset kujunemist. Seda kinnitab selgelt äriühingu Procter & Gamble vastus informatsiooninõuetele, mille komisjon saatis viimasele 20. jaanuaril 1998.

- 176 Komisjon lükkab Jungbunzlaueri põhjendused tagasi ning väidab, et ta on õiguslikult piisavalt tõendanud kartellikokkuleppe tegeliku mõju olemasolu turule.

Esimese Astme Kohtu hinnang

- 177 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et selleks, et kontrollida komisjoni antud hinnangut kartellikokkuleppe tegeliku mõju kohta turule, tuleb eelkõige uurida tema hinnangut sellele, kuidas kartellikokkuleppe mõjutab hindasid (vt Esimese Astme Kohtu 9. juuli 2003. aasta otsus kohtuasjas T-224/00: Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients vs. komisjon, EKL 2003, lk II-2597 ning selle kohta eespool punktis 141 viidatud kohtuotsus Cascades vs. komisjon, punkt 173 ning Esimese Astme Kohtu 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-347/94: Mayr-Melnhof vs. komisjon, EKL 1998, lk II-1751, punkt 225).
- 178 Peale selle tuleneb kohtupraktikast, et rikkumise raskusastme kindlaksmääramisel tuleb eelkõige arvesse võtta süüks pandud käitumise õiguslikku ja majanduslikku konteksti (eespool punktis 115 viidatud kohtuotsus Suiker Unie jt vs. komisjon, punkt 612 ning eespool punktis 136 viidatud kohtuotsus Ferriere Nord vs. komisjon, punkt 38) ning et komisjon peab, hinnates rikkumise tegelikku mõju turule, viitama konkurentsitingimustele, mis oleksid eksisteerinud ilma rikkumiseta (vt selle kohta eespool punktis 115 viidatud kohtuotsus Suiker Unie jt vs. komisjon, punktid 619 ja 620; eespool punktis 177 viidatud kohtuotsus Mayr-Melnhof vs. komisjon, punkt 235 ning Esimese Astme Kohtu 11. märtsi 1999. aasta otsus kohtuasjas T-141/94: Thyssen Stahl vs. komisjon, EKL 1999, lk II-347, punkt 645).
- 179 Esiteks tähendab see, et hinnakartellide puhul tuleb mõistliku tõenäosuse astmega (vt eespool punkt 155) tuvastada, et kokkulepped võimaldasid asjaomastel pooltel ka tegelikkuses saavutada kõrgema hinnataseme kui see, mis oleks olnud valdav kartellikokkuleppe puudumisel. Teiseks tuleneb sellest, et komisjon peab hinnangu andmisel võtma arvesse asjaomase turu kõiki objektiivseid tingimusi, arvestades

kehtivat majanduslikku ja võimalusel ka õiguslikku konteksti. Esimese Astme Kohtu otsustest karbipapikartelli asjades (vt eelkõige eespool punktis 177 viidatud kohtuotsus *Mayr-Melnhof vs. komisjon*, punktid 234 ja 235) tuleneb, et vajaduse korral tuleb arvesse võtta „objektiivsete majanduslike tegurite” olemasolu, mis näitavad, et „vaba konkurentsi tingimustes” ei oleks hinnatase kujunenud identseks tegeliku hinnatasemega (vt samuti eespool punktis 177 viidatud kohtuotsus *Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients vs. komisjon*, punktid 151 ja 152 ning eespool punktis 141 viidatud kohtuotsus *Cascades vs. komisjon*, punktid 183 ja 184).

180 Käesolevas asjas kirjeldas komisjon otsuse põhjenduses 213 kartellikokkuleppe poolte kokkulepitud ja rakendatud sidrunhappe hinna kujunemist järgnevalt:

„1991. aasta märtsist kuni 1993. aasta keskpaigani teavitati kliente kartellikokkuleppe poolte kokkulepitud hindadest ja need võeti väga suures osas kasutusele eelkõige kartellikokkuleppe esimestel aastatel. 1991. aasta aprilli hinnatõus 2,25 [Saksa margani] kilo eest [...], milles lepiti kokku 1991. aasta märtsis toimunud koosolekul, rakendati hõlpsalt. Sellele järgnes juulis telefoni teel vastu võetud otsus tõsta augustis hind 2,70 Saksa margani kilo eest [...]. See hinnatõus suudeti samuti edukalt rakendada. Viimane otsus tõsta hinda 2,80 Saksa margani kilo eest [...] võeti vastu 1991. aasta mai koosolekul ja rakendati 1992. aasta juunis. Pärast seda kuupäeva hindasid enam ei tõstetud ja kartell keskendus vajadusele neid hindasid säilitada.”

181 Jungbunzlauer ei vaidlusta komisjoni tuvastatud faktilisi asjaolusid kokkulepitud hindade kujunemise ning müügikvootide kindlaksmääramise kohta, vaid piirdub sisuliselt väitega, et tegelikkuses ei nõutud klientidelt neid hindu.

- 182 Selles osas tuleb sedastada, et oma 29. aprilli 1999. aasta kirjas, millega esitas hageja komisjonile määruse nr 17 artikli 11 alusel nõutud andmeid, kirjeldas hageja kartellikokkuleppes kokkulepitud hindu. Peale selle esitas hageja vastuväiteteatise vastuse lisas joonised sidrunhappe hindade kujunemise kohta aastatel 1991–1995.
- 183 Jungbunzlaueri enda algatusel koostatud ning komisjonile esitatud joonistest tuleneb eelkõige, et tegelikkuses klientidelt nõutud hinnad järgisid paralleelselt nende hindade kujunemist, mille määrasid kartellikokkuleppe pooled kindlaks, isegi kui need hinnad jäid kokkulepitud hindade tasemest üldiselt allapoole. Eelkõige tuleneb nendest joonistest, et kui 1991. aasta märtsis ja juulis otsustasid kartellikokkuleppe pooled tõsta toiduainete sektoris kasutatava sidrunhappe hindasid 2,25 Saksa margalt kilo eest ligikaudu 2,7 Saksa margani kilo eest, siis klientidelt tegelikult küsitud hinnad, mis asusid 1991. aasta aprillis 1,9 ja 2,1 Saksa marga vahel kilo eest, tõusid 2,7–2,75 Saksa margani kilo eest. Samamoodi nähtub nendest joonistest, et kui kartellikokkuleppe pooled olid pärast seda hindade tõstmist leppinud kokku hoida hindu 2,7 ja 2,8 Saksa marga vahel kilo eest, jäid klientidelt tegelikult küsitud hinnad 2,6 ja 2,75 Saksa marga vahele kilo eest. Samamoodi nähtub nendest joonistest, et klientidelt tegelikult küsitud hinnad järgisid suures osas kartellikokkuleppe poolte 1994. aastal tehtud otsuseid vähendada sidrunhappe hindu 2,65 Saksa margani kilo eest või ka veel madalamale, nimelt vahemikku 2,45–2,6 Saksa margani kilo eest.
- 184 Vastupidi Jungbunzlaueri väidetule tuleneb eelnevast, et haldusmenetluses komisjonile hageja esitatud andmetest nähtub selgelt, et kartellikokkuleppe poolte kindlaksmääratud hindade ja tegelikult kohaldatud hindade vahel esines pidev paralleelsus.
- 185 Sellises olukorras võis komisjon otsuse põhjenduses 219 õigesti viidata eespool punktis 141 viidatud kohtuotsusele Cascades vs. komisjon (punkt 179) ning sedastada, et oli otsene seos teatatud hindade kujunemise ning kohaldatud hindade

kujunemise vahel, et järeldada nende asjaolude pinnalt, et õiguslikult piisavalt oli tõendatud asjaolu, et kartellikokkuleppel oli tegelik mõju turule, mida suuniste tähenduses „sai mõõta” kartellikokkuleppe puudumisel oletuslikult kehtiva hinna ning kartelli loomise järel käesolevas asjas kohaldatud hinna võrdluse abil.

186 Jungbunzlaueri vastuväide, et hinnad oleksid tõusnud ka kartellikokkuleppeta, ei suuda mõjutada seda järeldust. Isegi kui see on tõsi, et selline oletus ei ole välistatud, võis komisjon siiski otsuse põhjenduses 226 õigesti hinnata, et hindade tõusu ei saa selgitada üksnes puhtalt turu konkurentsioigusliku reageeringuna, vaid tuleb tõlgendada lähtudes kartellikokkuleppest, mis võimaldas oma pooltel kooskõlastada hindade kujunemist. Seetõttu ei saa väita, et hindade tase oleks kartellikokkuleppeta sama moodi arenenud nagu kehtestatud hinnad kartellikokkuleppe tulemusel. Kõnealust asjaolu kinnitab Jungbunzlauer ise oma avaldusega 21. mai 1999. aasta kirjas. Isegi kui ei saa välistada, et muud põhjused peale kartelli tõhususe poole püüdlemise kutsusid kartellikokkuleppe pooli looma kooskõlastamise-, teavitamise- ning järelevalvemehhanisme, jääb siiski kõige tõenäolisemaks selgituseks — võttes arvesse eelkõige halduskulusid ning kartelli kui sellise avastamise ohtusid — komisjoni esitatud selgitus, st kartellikokkuleppe tõhususe optimeerimine (vt eespool punkt 154).

187 Vastupidi Jungbunzlaueri väidetule võis komisjon õiguspäraselt otsuse põhjenduses 227 tagasi lükata tema 20. jaanuari 1998. aasta informatsiooninõudele sidrunhappe ostjate esitatud vastused, kuna need on asjassepuutumatud.

188 Nii soovis komisjon esiteks kõnealuse informatsiooninõude küsimusega nr 4 teada saada, kas ostjad sedastasid sidrunhappe hindade märgatavat tõusu ajavahemikus 1990 kuni nimetatud nõude saatmiseni aastal 1998. Kuigi mitmed ostjad

nentisid oma vastustes, et nad märkasid hindade tõusu konkreetsetel täpsetel perioodidel, mis vastasid kartellikokkuleppe raames kokkulepitud hinnatõstmistele, viitasid ülejäänud ostjad üksnes kartelli lõppemisele 1995. aastal järgnenud perioodidele või kinnitasid, et nad märkasid hindade langust. Teiseks ei puudutanud komisjoni 20. jaanuari 1998. aasta kirjas sõnastatud ülejäänud küsimused kartellikokkuleppega hõlmatud perioodi, vaid turuolukorda kõnealuse kirja saatmise hetkel. Sel põhjusel olid ostjate vastused asjakohatud kartellikokkuleppe tegeliku mõju osas turule.

189 Lõpuks ei lükka ka Jungbunzlaueri viidatud asjaolu, et asjaomaste poolte kogu turuosa maailmaturust 1994. aastal langes 70%-lt kartelli algusajal 52%-le, ümber kartellikokkuleppe tegeliku mõju olemasolu asjaomasel turul. Seega esiteks viitab komisjon õigesti, et kõnealuse mõju turule sedastamisel tugines ta peamiselt sidrunhappe hindade tõusule aastatel 1991–1993. Teiseks seisnes perioodil 1993–1995 komisjoni tuvastatud mõju peamiselt hindade stabiliseerimises kõrgemal tasemel kui enne hindade tõstmist 1991. aastal. Asjaolu, et kartellikokkuleppe pooled koondasid vaid 52% turust, ei viita siiski sellele, et nad ei oleks võinud hinna stabiliseerimisest vähemalt kasu saada.

190 Eespool toodust lähtudes ei ole komisjon sidrunhappe hindade kujunemise osas teinud ilmseid hindamisvigu.

3. Põhjendamiskohustuse rikkumine

191 Jungbunzlauer väidab, et otsuses on rikutud põhjendamiskohustust. Hageja on seisukohal, et komisjon ei ole nimelt viidanud, milles seisnes kokkulepete mõju

turul, vaid komisjon piirdus hoopis sellega, et lükkas Jungbunzlaueri poolt haldusmenetluses esitatud vastupidist kinnitavad tõendid tagasi, lugedes need ilma vähimagi põhjendusega ebapiisavateks. Jungbunzlauer heidab komisjonile iseäranis ette seda, et viimane ei võtnud seisukohta vastuste suhtes, mille esitasid mitmed ettevõtjad komisjoni informatsiooninõuetele, kuigi hageja oli seda tahku oma vastuses vastuväiteteatisele sõnaselgelt puudutanud.

192 Komisjon leiab, et ta on selles osas otsust piisavalt motiveerinud.

193 Esimese Astme Kohus märgib, et otsuse põhjendustes 92–111 kirjeldas komisjon täpselt kartellikokkuleppe poolte rakendatud kokkuleppeid, s.h eelkõige hinnakokkuleppeid (otsuse põhjendused 95 ja 96). Peale selle analüüsis komisjon neid andmeid asjaolude õigusliku hindamises. Tuvastamaks kartellikokkuleppe tegeliku mõju olemasolu turule, tugines komisjon asjaoludele, et kokkuleppeid rakendati hoolikalt (põhjendus 212), et kartellikokkuleppe pooled ka rakendasid ostjatele teatavakstehtud sidrunhappe hindasid (põhjendus 213) ning et kartellikokkuleppe pooled määrasid kindlaks müügikvoodid, millest kinnipidamist pidevalt jälgiti, ning hüvitamise süsteemi (põhjendused 214 ja 215). Lõpuks analüüsis komisjon asjaomaste poolte, s.h hageja argumente ning andis selle kohta lühikese, kuid piisava põhjenduse (vt eelkõige otsuse põhjendused 226–228).

194 Sellega selgitas komisjon, millises ulatuses oli tema arvates kartellikokkuleppel tegelik mõju sidrunhappe turule.

195 Järelikult on otsus selles punktis piisavalt põhjendatud.

B — *Trahvisumma kohandamine asjaomaste ettevõtjate suhtelise suuruse alusel*

1. Poolte argumendid

- ¹⁹⁶ Jungbunzlauer väidab, et komisjon ei võtnud siis, kui ta kohandas rikkumise raskusastme alusel trahvi arvutamise raames trahvisummat, lähtudes asjaomaste ettevõtjate suurusest ning koguvahenditest, kohaselt, võrreldes teiste asjaomaste ettevõtjatega, arvesse Jungbunzlaueri väga piiratud majanduslikku võimsust ning rikkus sellega proportsionaalsuse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid, „trahvide individuaalse hindamise põhimõtet” ning komisjoni enda suuniseid.
- ¹⁹⁷ Jungbunzlauer märgib, et otsuse põhjendustest 240–246 tuleneb, et komisjon võrdles asjaomaste ettevõtjate suuruse ning koguvahendite arvesse võtmiseks asjaomaste ettevõtjate või isegi kontsernide, kuhu nimetatud ettevõtjad kuulusid, ülemaailmse käibe kogusummat, nagu see nähtub otsuse põhjenduses 50 toodud tabelist 3. Sellele tuginedes leiab Jungbunzlauer, et komisjon suurendas trahvide piisavalt hoiatava taseme tagamiseks ADM ja HLR trahvide lähtesummat 100% ning H & R trahvi lähtesummat 150%.
- ¹⁹⁸ Jungbunzlauer väidab, et seda trahvisummade kohandamise meetodit rakendades jõudis komisjon absurdse tulemuseni, kuna komisjon karistab palju väiksemaid ettevõtjaid, nagu Jungbunzlauer, silmnähtavalt rangemalt ning annab suurtele ettevõtjatele määratud trahvidele palju väiksema hoiatava mõju.

- 199 Jungbunzlauer mõonab, et trahvi arvutamisel võib arvesse võtta paljusid tegureid ning et komisjonil on selle arvutamise raames väga lai kaalutlusruum. Viidates Euroopa Kohtu 12. novembri 1985. aasta otsusele kohtuasjas 183/83: Krupp vs. komisjon, EKL 1985, lk 3609, punkt 37; Euroopa Kohtu 7. juuni 1983. aasta otsusele liidetud kohtuasjades 100/80–103/80: Musique diffusion française jt vs. komisjon, EKL 1983, lk 1825, punkt 121, ning Esimese Astme Kohtu 14. juuli 1994. aasta otsusele kohtuasjas T-77/92: Parker Pen vs. komisjon, EKL 1994, lk II-549, punkt 94, väidab hageja siiski, et selles kontekstis tuleb suur kaal anda asjaomase ettevõtja majanduslikule võimsusele.
- 200 Jungbunzlauer leiab eelkõige eespool punktis 199 viidatud kohtuotsuse Musique diffusion française jt vs. komisjon osas, et nimetatud kohtuasjas oli vaatluse all ettevõtja, kes osales sellise tootega seotud kokkulepetes, mis puudutas ettevõtja ülemaailmsest käibest vaid väikest osa. Jungbunzlaueri arvates lähtus selles kohtuasjas Euroopa Kohus komisjoni seisukohast ning kinnitas, et ettevõtja suurus ning majanduslik võimsus peavad peegelduma adekvaatselt määratud trahvis (eespool punktis 199 viidatud kohtuotsus Musique diffusion française jt vs. komisjon, punkt 121). Sellega tahtis Euroopa Kohus Jungbunzlaueri arvates täpsemalt vältida, et suur kontsern ei peaks tasuma trahvi, mis on tema majandusliku võimsusega võrreldes suhteliselt väike, üksnes seetõttu, et toote ülemaailmne käive on väike.
- 201 Jungbunzlauer rõhutab, et täpselt nii juhtus see käesolevas kohtuasjas, mida kinnitavad paljud võrdlused.
- 202 Jungbunzlauer rõhutab, et võrreldes kõikide otsuse adressaatideks olevate ettevõtjate majanduslikku võimsust, puudutab rikkumise raskusastme alusel arvatud lähtesumma käesolevas asjas Jungbunzlaueri kontserni palju tugevamini kui teisi asjaomaseid pooli.

203 Lähtudes otsuse põhjendustes 239 ja 246 toodud andmetest, esitab Jungbunzlauer järgmise tabeli:

Ettevõtja	Ülemaailmne käive (miljonites eurodes)	Lähtesumma (lähtu- valt rikkumise raskusastmest) (miljonites eurodes)	Lähtesumma % üle- maailmsest käibest
Jungbunzlauer	314	21	6,69
HLR	18 403	42	0,23
ADM	13 936	42	0,30
H & R/Bayer AG	30 971	87,5	0,29
Cerestar/ Cerestar AG	1 693	3,5	0,20

204 Jungbunzlaueri arvates nähtub sellest, et kuigi HLR käive oli 58,6 korda suurem kui Jungbunzlaueri kontsernil ning ADM käive oli 44,38 korda kõrgem kui eespool nimetatud kontsernil, oli neile kahele ettevõtjale määratud trahv selles trahvide arvutamise erietapis üksnes kahekordne. Kuigi käive on Bayeri kontsernil, kuhu kuulub H & R ning millest lähtus komisjon trahvide kohandamisel (põhjendused 243 ja 244), 99,8 korda nii suur kui Jungbunzlaueri kontsernil, oli H & R trahv sama moodi korrutatud vaid 2,5-ga, mis on seda enam hämmastav, et Bayeri kontsernil oli kõikidest asjaomastest pooltest kaugelt kõige suurem turuosa.

- 205 Jungbunzlauer leiab, et selline ebavõrdne kohtlemine ei ole siiski õigustatud, kuna kõik otsuse adressaatideks olevad ettevõtjad olid kuni oma suuruseni igas suhtes, eelkõige nende rikkumisest osavõtu ning seisundi poolest turul omavahel võrreldavad.
- 206 Peale selle lükkas komisjon ebaõigesti tagasi Jungbunzlaueri põhjendused, leides, et hagejal oli sidrunhappe turul oluline turuosa. Esiteks leiab ta, et Jungbunzlaueri kontsernil oli sidrunhappe turul [*konfidentsiaalne*] suurune turuosa, kuid talle määrati trahv, mis oli H & R-ile määratud trahvist 23 korda kõrgem, kuigi viimasel oli suurem turuosa (22 %). Teiseks väidab ta, et erinevate ettevõtjate turuosa suurust võttis komisjon juba arvesse trahvisumma arvutamise varasemas etapis, st ettevõtjate rühmitamisel kolme kategooriasse (otsuse põhjendused 233–239).
- 207 Väiksemate ettevõtjate ebaoproportsionaalne kohtlemine nähtub samuti rikkumise raskusastme alusel arvatud selliste lähtesummade võrdlusest, mida komisjon võttis arvesse ühelt poolt otsuses Jungbunzlaueri puhul ning teiselt poolt teiste poolte puhul sarnastes kohtuasjades, mis viisid otsusteni samal ajal käesolevas asjas vaidlustatud otsuse tegemisega. Jungbunzlauer viitab selles osas komisjoni tehtud otsustele Naatriumglükonaadi juhtumis (komisjoni 2. oktoobri 2001. aasta otsus EÜ asutamislepingu artiklile 81 ja EMP lepingu artiklile 53 vastava menetluse kohta (juhtum COMP/E-1/36.756 — Naatriumglükonaat) (edaspidi „Naatriumglükonaadi otsus“)), Aminohapete juhtumis (komisjoni 7. juuni 2000. aasta otsus 2001/418/EÜ EÜ asutamislepingu artiklile 81 ja EMP lepingu artiklile 53 vastava menetluse kohta (juhtum COMP/36.545/F3 — Aminohapped) (EÜT 2000, L 152, lk 24) (edaspidi „Aminohapete otsus“)) ning Vitamiinide juhtumis (komisjoni 21. novembri 2001. aasta otsus 2003/2/EÜ asutamislepingu artiklile 81 ja EMP lepingu artiklile 53 vastava menetluse kohta (juhtum COMP/E-1/37.512 — Vitamiinid) (EÜT 2003, L 6, lk 1) (edaspidi „Vitamiinide otsus“)). Nimelt jäi neis juhtumites komisjoni poolt erinevate asjaomaste ettevõtjate puhul kindlaksmääratud põhisumma, mis on väljendatud protsentides viimaste saadud kogukäibest, Naatriumglükonaadi juhtumis 0,04 ja 0,58% vahele, Aminohapete juhtumis 0,24 ja 1,59% vahele ning

Vitamiinide juhtumis 0,7 ja 2,0% vahele, samal ajal kui kõnealune protsendimäär oli käesolevas juhtumis hageja puhul 6,69%.

208 Jungbunzlauer võrdleb samuti iseenda juhtumi puhul otsuses kindlaksmääratud trahvisummasid enne nende vähendamist koostöö tõttu (otsuse põhjendused 293 ja 326) otsuses HLR-ile ja ADM-ile määratud trahvisummadega, lähtudes protsentuaalselt nende ettevõtjate kogukäivetest. Jungbunzlauer märgib, et kui võrrelda ettevõtjate kogukäibes väljendatud võimsust (vt eespool punkt 203), siis on hageja enda juhtumi puhul talle määratud trahvisumma enne vähendamist koostöö tõttu (29,4 miljonit eurot ehk 9,36% tema kogukäibest) protsentuaalselt 21,8 korda suurem HLR-ile määratud trahvist (79,38 miljonit eurot ehk 0,43% HLR kogukäibest) ning 16,4 korda suurem ADM-ile määratud trahvist (79,38 miljonit eurot ehk 0,57% ADM kogukäibest).

209 Jungbunzlauer sedastab, et käesolevas asjas talle määratud trahvisumma ebaproportsionaalsus on veelgi ilmsem, kui võrrelda otsuses hagejale määratud trahvi lõppsummat HLR-ile ja ADM-ile määratud trahvide lõppsummadega, lähtudes protsentuaalselt nende ettevõtjate kogukäivetest. Jungbunzlauer märgib, et kui võrrelda ettevõtjate kogukäibes väljendatud võimsust (vt eespool punkt 203), siis on hagejale määratud trahvi lõppsumma (17,64 miljonit eurot) 16 korda suurem HLR-ile määratud trahvist (63,5 miljonit eurot) ning 20 korda suurem ADM-ile määratud trahvist (39,69 miljonit eurot).

210 Peale selle võrdleb Jungbunzlauer samuti otsuses kindlaksmääratud trahvide lõppsummasid lõppsummadega, mis määrati Naatriumglükonaadi, Aminohapete ja Vitamiinide otsustes ning juhtumis Sun-Air/SAS ja Maersk Air (komisjoni 18. juuli 2001. aasta otsus 2001/726/EÜ EÜ asutamislepingu artiklile 81 ja EMP lepingu artiklile 53 vastava menetluse kohta (juhtum COMP.D.2 37.444 — SAS/Maersk Air

ja juhtum COMP.D.2 37.386 — Sun-Air vs. SAS ja Maersk Air) (EÜT 2001, L 265, lk 15)). Jungbunzlaueri arvates nähtub sellest, et kui võrrelda ettevõtjate kogukäibes väljendatud võimsust, siis teistele ettevõtjatele määratud trahvi lõppsumma jääb vaid 0,06 ja 2,61% vahele nende käibest.

- 211 Eespool toodut arvesse võttes on Jungbunzlauer seisukohal, et komisjon oleks pidanud trahvisumma arvutamise etapis, kus tuleb tagada trahvide piisavalt hoiatav mõju, vähendama Jungbunzlaueri kontsernile määratud lähtesummat.
- 212 Komisjon ei nõustu hageja argumentidega.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

a) Sissejuhatus

- 213 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb rikkumiste raskusaste kindlaks määrata seoses mitme asjaoluga, nagu konkreetse juhtumi eripärased tehisolud ning selle kontekst, isegi kui kohustuslikult arvesse võetavatest tingimustest ei ole kehtestatud siduvat või ammendavat loetelu (eespool punktis 136 viidatud määrus SPO jt vs. komisjon, punkt 54; eespool punktis 136 viidatud kohtuotsus Ferriere Nord vs. komisjon, punkt 33 ning eespool punktis 136 viidatud kohtuotsus HFB jt vs. komisjon, punkt 443).

- 214 Lisaks sellele võivad väljakujunenud kohtupraktika kohaselt rikkumise raskusastme hindamise elementide hulka vastavalt asjaoludele kuuluda rikkumise esemeks olnud kaupade kogus ja väärtus, ettevõtja suurus ja majanduslik võimsus ja seega selle ettevõtja mõju asjaomasele turule. Esiteks tuleneb sellest, et trahvi kindlaksmääramisel on mõistlik arvesse võtta nii ettevõtja kogukäivet, mis on üheks, olgugi ligikaudseks ja ebatäiuslikuks näitajaks ettevõtja suurusest ja majanduslikust võimsusest, kui ka käibe seda osa, mis tuleneb rikkumise esemeks olnud kaupade müügist, mis võib näidata selle rikkumise ulatust. Teiseks tuleneb sellest, et ei ühele ega teisele käibele ei maksa omistada tähtsust, mis teiste hinnanguelementidega võrreldes oleks ebaproportsionaalne, ja seetõttu ei saa sobiva trahvisumma kindlaksmääramine toimuda üksnes kogukäibe põhjal arvatades (vt selle kohta eespool punktis 199 viidatud kohtuotsus *Musique diffusion française jt vs. komisjon*, punktid 120 ja 121; eespool punktis 199 viidatud kohtuotsus *Parker Pen vs. komisjon*, punkt 94; Esimese Astme Kohtu 14. mai 1998. aasta otsus kohtuasjas T-327/94: *SCA Holding vs. komisjon*, EKL 1998, lk II-1373, punkt 176; eespool punktis 177 viidatud kohtuotsus *Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients vs. komisjon*, punkt 187 ning eespool punktis 136 viidatud kohtuotsus *HFB jt vs. komisjon*, punkt 444).
- 215 Käesolevas asjas võttis komisjon arvesse nii kõnealuste toodete müügi käivet kui ka asjaomaste ettevõtjate kogukäivet. Olles sedastanud, et rikkumine tuleb lugeda „väga raskeks” suuniste punkti 1A teise lõigu tähenduses (otsuse põhjendus 230), hindas ta nende kahe kriteeriumi alusel trahvisummat väga raskete rikkumiste kategoorias, mille eest näevad suunised ette „võimaliku” trahvisumma enam kui 20 miljonit eurot.
- 216 Otsuse põhjendustest 233, 234 ja 240 tuleneb, et komisjon tugines selles osas suuniste punkti 1A neljandale ja kuuendale lõigule. Sisuliselt on komisjon suuniste nendes lõikudes viidanud, et eelkõige siis, kui rikkumisega seotud paljud ettevõtjad on väga erineva suurusega, on komisjon kohelnud neid ettevõtjaid erinevalt, et võtta

arvesse nende tegelikku majanduslikku suutlikkust põhjustada olulist kahju konkurentsile ning määrata trahvi suurus nii, et sellel oleks piisavalt hoiatav mõju.

- 217 Nii jagas komisjon esiteks asjaomased pooled kõnealuste toodete müügikäibe alusel kolme kategooriasse. Nagu komisjon märkis otsuse põhjenduses 234, oli selle eesmärk võtta arvesse iga asjaomase poole käitumise tegelikku mõju konkurentsile. Nõnda järgis komisjon samuti hoiatamise eesmärki, kuna ta tõi välja selle, et ta karistab karmimalt ettevõtjaid, kes osalesid kartellikokkuleppes turul, kus neil oli suur mõjuvõim.
- 218 Kuna hagejal oli selles kontekstis sidrunhappe maailmaturul keskmise suurusega turuosa, rühmitas komisjon hageja teise kategooriasse kuuluvate ettevõtjate hulka, kellele määras ta lähtesummaks 21 miljonit eurot.
- 219 Teiseks leidis komisjon asjaomaste poolte kogukäibe alusel, et kohandada tuleb neist kolme ettevõtja trahvide lähtesummat põhjusel, et nende suuruse ning koguvahendite tõttu ei oleks summasid suurendamata olnud trahvil hoiatavat mõju, kuna trahv moodustas asjaomaste poolte kogukäibest liiga väikese osa.
- 220 Hageja arvustab konkreetselt üksnes trahvi arutamise etappi, mida on kirjeldatud eelnevas punktis. Hageja leiab sisuliselt, et komisjon diskrimineeris hagejat teiste ettevõtjate suhtes sellega, et ta üksnes korrutas nende kartellikokkuleppe pooltele määratud trahvisummat koefitsiendiga 2 või 2,5, kes olid suured rahvusvahelised kontsernid või kes kuulusid suurtesse rahvusvahelistesse kontsernidesse, jättes samal ajal aga vähendamata märgatavalt väiksematele ettevõtjatele määratud trahvi

lähtesumma. Selles osas järeltab hageja otsuse põhjendustest — kusjuures komisjon hageja järeldustele vastu ei vaidle —, et rikkumise raskusastme alusel hagejale määratud trahvi põhisumma moodustab 6,69% tema kogukäibest, sellal kui suurtele rahvusvahelistele kontsernidele (st käesolevas asjas HLR, ADM ja Bayer, kuhu kuulub H & R) määratud põhisumma jääb 0,23 ja 0,30% vahele nende kogukäibest, seda isegi pärast viimati nimetatud ettevõtjate suuruse ja koguvahendite arvessevõtmiseks ettenähtud koefitsiendi kohaldamist.

- 221 Selles kontekstis esitab hageja kolm väidet, mis puudutavad esiteks „trahvide individuaalse hindamise põhimõtte” ning suuniste, teiseks proportsionaalsuse põhimõtte ning kolmandaks võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumist.

b) Etteheited „trahvide individuaalse hindamise põhimõtte” ning suuniste rikkumise kohta

- 222 Väitega „trahvide individuaalse hindamise põhimõtte” ning suuniste rikkumise kohta leiab hageja sisuliselt, et komisjon oli kohustatud määrama kindlaks trahvid iga asjaomase ettevõtja kogukäibe protsendimäära alusel.

- 223 Tuleb meenutada, et Esimese Astme Kohus on juba mitmeid kordi leidnud, et komisjonil on väljakujunenud kohtupraktikas tunnustatud põhimõtete alusel lubatud vastavalt suunistele määrata trahvid kindlaks mitte iga asjaomase ettevõtja vastaval turul saadud käibe alusel, vaid kohaldada kõikide asjaomaste ettevõtjate suhtes oma arvutuse lähtepunktina toimepandud rikkumisest endast lähtudes kindlaksmääratud kogusummat, mida seejärel muudetakse iga asjaomase ettevõtja puhul erinevate tegurite alusel (vt selle kohta Euroopa Kohtu 8. novembri 1983. aasta

otsus liidetud kohtuasjades 96/82–102/82, 104/82, 105/82, 108/82 ja 110/82: IAZ jt vs. komisjon, EKL 1983, lk 3369, punktid 51–53; eespool punktis 88 viidatud Esimese Astme Kohtu otsus LR AF 1998 vs. komisjon, punkt 281 ning 19. märtsi 2003. aasta otsus kohtuasjas T-213/00: CMA CGM jt vs. komisjon, EKL 2003, lk II-913, punktid 384, 385, 416 ja 437).

224 Hageja ei vaidlusta, et komisjon kohaldas käesolevas asjas kõnealust meetodit, mis on suunistes sätestatud.

225 Järelikult ei saa hageja tugineda suuniste rikkumisele. „Trahvide individuaalse hindamise põhimõtte” väidetava rikkumise osas piisab, kui märkida, et hageja ei määratlenud täpselt seda põhimõtet ning et nimetatud põhimõte ei ole kohtupraktikas sõnaselgelt tunnustatud. Järelikult ei saa hageja sellele põhimõttele tuginedes iseenesest seada kahtluse alla otsuse kehtivust. Seega tuleb hageja argumendid nii suuniste kui ka väidetava „trahvide individuaalse hindamise põhimõtte” rikkumise kohta tagasi lükata.

c) Proportsionaalsuse põhimõtte rikkumine

226 Proportsionaalsuse põhimõtte nõuab, et ühenduse institutsioonide võetud meetmed ei ületaks määra, mis on asjakohane ja vajalik taotletava eesmärgi saavutamiseks (Esimese Astme Kohtu 19. juuni 1997. aasta otsus kohtuasjas T-260/94: Air Inter vs. komisjon, EKL 1997, lk II-997, punkt 144 ning seal viidatud kohtupraktika ja 23. oktoobri 2003. aasta otsus kohtuasjas T-65/98: Van den Bergh Foods vs. komisjon, EKL 2003, lk II-4653, punkt 201).

- 227 Trahvide arvutamise kontekstis tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et rikkumiste raskusaste tuleb kindlaks määrata seoses mitme asjaoluga ning et mitte ühelegi asjaolule ei maksa omistada tähtsust, mis teiste hinnanguelementidega võrreldes oleks ebaproportsionaalne (vt eespool punktid 213 ja 214).
- 228 Proportsionaalsuse põhimõttest tuleneb selles kontekstis, et komisjon peab määrama trahvi proportsionaalselt asjaolude alusel, mida ta võttis rikkumise raskusastme hindamiseks arvesse, ning et komisjon peab neid asjaolusid seejuures seostatult ning objektiivselt põhjendades hindama (vt selle kohta Esimese Astme Kohtu 12. juuli 2001. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-202/98, T-204/98 ja T-207/98: Tate & Lyle jt vs. komisjon, EKL 2001, lk II-2035, punkt 106; eespool punktis 223 viidatud kohtuotsus CMA CGM jt vs. komisjon, punktid 416–418 ning 30. septembri 2003. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-191/98, T-212/98–T-214/98: Atlantic Container Line jt vs. komisjon, EKL 2003, lk II-3275, punkt 1541).
- 229 Olles käesolevas asjas tuvastanud, et rikkumine on oma laadilt väga raske rikkumine, mille toimepanemise eest ähvardab üle 20 miljoni euro suurune trahv, viis komisjon läbi trahvi lähtesumma kaalutlemise. Selleks võttis ta vastavalt eespool punktis 214 viidatud kohtupraktikale arvesse esiteks iga ettevõtja rikkumisega seotud toodete hulka ning väärtust, viidates kõnealuste ettevõtjate rikkumise ulatusele nimetatud toodete turul, ning teiseks iga asjaomase ettevõtja suurust ja majanduslikku võimsust. Isegi kui komisjon võttis neid kahte kriteeriumi arvesse ühes ja samas tehtes, on nende puhul tegemist ikkagi kahe eraldiseisva kriteeriumiga. Seega tuleb eraldiseisvalt uurida, kas komisjon omistas ühele neist kahest kriteeriumist ebaproportsionaalse tähtsuse.
- 230 Määrates nendele ettevõtjatele kõrgema lähtesumma, kelle turuosa oli asjaomasel turul suhteliselt olulisem kui teistel, võttis komisjon esiteks arvesse ettevõtja tegelikku mõju sellele turule ning järelkult ettevõtja erilist vastutust vaba konkurentsi säilitamisel, mis on asjaomaste ettevõtjate käitumise raskuse subjektiivne külg. Nimetatud asjaolu väljendab tegelikult nende ettevõtjate kõrgemat

vastutust, kellel on võrreldes asjaomasel turul tegutsevate ülejäänud ettevõtjatega suhteliselt olulisem turuosa konkurentsi ja selle kaudu tarbijate kahjustamiseks salajase kartellikokkuleppe sõlmimise teel.

231 Rühmitades hageja käesolevas asjas asjaomaste ettevõtjate teise kategooriasse ning määrates sellele ettevõtjale lähtepunktina sama summa nagu teistele ettevõtjatele, kellel oli sel turul hagejaga võrdväärne turuosa, ei määranud komisjon seda summat hageja toimepandud rikkumise raskusastmest ning trahvile hoiatava mõju tagamise vajadusest lähtudes — kusjuures viidatud vajadus tuleneb rikkumise raskusest — kindlaks ebaproportsionaalselt. Nimetatud hinnangut ei kõiguta asjaolu, et need mõlemad ettevõtjad ületasid hagejat kogusuuruse poolest. Seega on hageja tegevusega kõnealuse turu mõjutamise tõttu õigustatud trahvi arvutamise etapis komisjoni antud hinnang.

232 Teiseks võttis komisjon ADM, HLR ja H & R puhul koefitsienti kohaldades nõuetekohaselt arvesse asjaomaste ettevõtjate suurust ning koguvahendeid, järgides sellega eesmärki tagada trahvide hoiatav tase.

233 Jungbunzlauer ei saa asjakohaselt väita, et tulenevalt proportsionaalsuse põhimõttest oli komisjon kohustatud sama etapi raames vähendama talle määratud trahvisummat, kuna nimetatud summat tema kogukäibega võrreldes ületas komisjon määra, mis on asjakohane ja vajalik taotletava eesmärgi saavutamiseks, st trahvi hoiatava taseme tagamiseks.

234 Nagu eespool punktis 231 märgitud, määrates trahvisummat, ei võtnud komisjon hageja poolt kõnealuste toodete turul toimepandud rikkumise raskuse suhtes arvesse ebaproportsionaalset trahvisummat. Seda hinnangut ei lükka ümber asjaolu, et nimetatud trahv on käesolevas asjas 6,69% asjaomase ettevõtja käibest.

235 Järelikult tuleb väide proportsionaalsuse põhimõtte rikkumise kohta lükata tagasi.

d) Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine

236 Võrdse kohtlemise põhimõtte keelab sarnaste olukordade erineva kohtlemise ja erinevate olukordade ühetaolise kohtlemise, välja arvatud juhul, kui selline kohtlemine on objektiivselt õigustatud (vt eespool punktis 88 viidatud Esimese Astme Kohtu otsus BPB de Eendracht *vs.* komisjon, punkt 309 ning seal viidatud kohtupraktika ja 13. jaanuari 2004. aasta otsus kohtuasjas T-67/01: JCB Service *vs.* komisjon, EKL 2004, lk II-49, punkt 187).

237 Käesolevas asjas ei vaidlusta komisjon, et hageja asus sarnases olukorras teiste ettevõtjatega, kes olid komisjoni arvates vastutavad rikkumise eest, kuna hoiatamise eesmärk kehtib nii hageja kui ka teiste asjaomaste ettevõtjate suhtes. Mis puudutab suhet trahvisumma ja asjaomaste poolte käibe vahel, mida komisjon võttis arvesse rikkumise raskusastme alusel asjaomaste poolte trahvisumma kindlaksmääramisel, siis ei vaidlusta komisjon samuti, et rikkumise raskusastme alusel hagejale kindlaksmääratud trahvi põhisumma moodustab 6,69% tema kogukäibest, sellal kui suurtele rahvusvahelistele kontsernidele (st käesolevas asjas HLR, ADM ja Bayer, kuhu kuulub H & R) määratud põhisumma jääb 0,23 ja 0,30% vahele nende

kogukäibest, seda isegi pärast viimati nimetatud ettevõtjate suuruse ja koguvahendite arvessevõtmiseks ettenähtud koefitsiendi kohaldamist.

- 238 Kui esiteks ei määrata trahvi asjaomaste ettevõtjate käibe alusel proportsionaalselt, esineb suunistes valitud ning ühenduse kohtu poolt õiguspäraseks loetud meetodi rakendamisel siiski asjaomaste ettevõtjate teatavat ebavõrdset kohtlemist (eespool punktis 88 viidatud kohtuotsus LR AF 1998 vs. komisjon, punkt 222).
- 239 Kuna teiseks on komisjoni hinnang trahvi lähtesumma proportsionaalsuse kohta õige (vt eespool punktid 226–235), vihjavad hageja põhjendused tegelikkuses sellele, et Esimese Astme Kohus peaks kontrollima nendele suurtele ettevõtjatele määratud trahvisummade õiguspärasust, kellega võrdleb hageja endale määratud trahvi (vt eespool punktis 136 viidatud kohtuotsus HFB jt vs. komisjon, punkt 515 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 240 Järelikult tuleb väide võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumise kohta tagasi lükata.

IV — *Kergendavad asjaolud*

- 241 Jungbunzlauer esitab väited esiteks suuniste rikkumise ning teiseks põhjendamise kohustuse rikkumise kohta.

A — *Suuniste rikkumine*

242 Jungbunzlauer väidab, et vastavalt suuniste punkti 3 esimesele ja teisele lõigule pidi komisjon kohaldama kergendavaid asjaolusid esiteks Jungbunzlauer GmbH puhtalt käsutäitja rolli tõttu rikkumises ning teiseks Jungbunzlauer GmbH poolt kartellikokkuleppe täitmata jätmise tõttu.

1. Jungbunzlauer GmbH puhtalt käsutäitja roll rikkumises

a) Poolte argumendid

243 Jungbunzlauer sedastab, et vastavalt suuniste punkti 3 esimesele lõigule pidi komisjon kohaldama kergendavaid asjaolusid Jungbunzlauer GmbH poolse puhtalt käsutäitja rolli tõttu rikkumises. Jungbunzlauer sedastab, et rollist „käsutäitja” — mille mõistet ei ole määratletud suunistes — tulenevat seisundit ei saa ettevõtja puhul välistada üksnes juba seetõttu, et ta järgis vähemalt osaliselt kartellikokkuleppe eeskirju. Hageja arvates on käsutäitja rollile pigem iseloomulik, et ta osaleb kartellikokkuleppe teiste poolte märgatava surve tõttu võimalikult vähesel määral kokkulepete rakendamisel, võttes kartellis enda kanda kindlad ülesanded ning osaledes läbirääkimistel. Igasuguse teistsuguse tõlgenduse tulemus oleks see, et käsutäitja riskiks kartellikokkuleppe raames talle määratavate sanktsioonidega ja teiste ettevõtjate poolt osakslangevate karistusmeetmetega.

244 Jungbunzlauer väidab, et kartellikokkuleppe algusajal ei suutnud Jungbunzlauer GmbH hoida kokkulepetest kõrvale, vaid oli enam-vähem sunnitud 1991. aastal

kokkulepetega liituma. Sidrunhappele spetsialiseerunud väikemüüjana kartis ettevõtte, et ta surutakse turult välja konkurentide poolt, kes olid palju suuremad ning rahaliste vahendite poolest palju võimsamad (Jungbunzlaueri kontsernist kuni 58,6 korda suurema käibega) ning kellel oli vastupidi temale väga lai tootevalik. Peale selle kinnitab Jungbunzlauer, et ajavahemikus 1991–1995 oli Jungbunzlaueri kontsern nii raskes majanduslikus olukorras, et Jungbunzlauer GmbH ei olnud võimeline säilitama oma sõltumatust, kui ta ei oleks liitunud kartelliga 1991. aasta alguses. Lisaks sellele rõhutab Jungbunzlauer, et sidrunhappe tootmise kogukulust 40% moodustab tooraine, eelkõige glükoos. Glükoosi tootsid siiski osaliselt kartellikokkuleppe teised pooled, mistõttu oleksid viimased olnud võimelised märkimisväärselt mõjutama sidrunhappe põhiste toodete omahindu Jungbunzlauer GmbH-l, kellel puudusid praktiliselt toona alternatiivsed tarneallikad.

245 Jungbunzlauer arvustab komisjoni, et viimane piirdus siiski otsuse põhjendustes 282 ja 284 hageja argumentide tervikuna tagasilükkamisega, leides, et Jungbunzlauer võttis alates 1994. aastast üle müügiandmete kogumise kohustuse ning et hageja juhatuse esimees juhatas kartelli koosolekuid. Komisjoni arvates piisas sellest, tõendamaks et Jungbunzlaueril „[oli] kartellis aktiivne roll, mis oli olulisem, kui ta seda mõõnab” (otsuse põhjendus 284).

246 Jungbunzlauer sedastab, et komisjon hindas kartelli koosolekute juhataja ülesandeid üle. Nagu komisjon viitas otsuse põhjenduses 120, oli kõnealune roll seotud Euroopa sidrunhappe tootjate ühenduse juhatusega, mille juhtimise võttis Jungbunzlaueri esindaja üle üksnes seetõttu, et nii oli ette nähtud kartellikokkuleppe sätetes. Jungbunzlauer leiab, et kõnealune ülesanne seisnes peamiselt andmete kogumise eest hea seismises ning kujutas „tänamatut” kohustust, mis puudutas peamiselt administratiivseid ülesandeid. Nimetatud ülesanne ei olnud vähemalgi määral seotud võimalusega suurendada mõju kartelli siseselt. Viidates peale selle eespool punktis 244 märgitud argumentidele, sedastab hageja, et tal ei olnud võimalik sellest ülesandest keelduda. Lisaks sellele kahtlustab komisjon, et juhataja roll oli vastuolus asjaoluga, et Jungbunzlauer GmbH-d kritiseeriti pidevalt, kuna ta ei järginud

täielikult kokkuleppeid. Lõpuks sedastab Jungbunzlauer, et eespool punktis 244 kirjeldatud majandusliku võimusuhte kontekstis näib reaalsusest kaugel olevat see, et keskmise suurusega pereettevõtja nagu Jungbunzlaueri kontsern saanuks võtta kartellikokkuleppe teiste poolte suhtes mingisuguseid meetmeid.

247 Jungbunzlauer leiab, et kartelli koosolekute juhataja ülesannete ülevõtmine võiks igal juhul tõendada, et Jungbunzlaueril oli kartellis oluline roll üksnes alates 1994. aastast, st komisjoni poolt arvesse võetud ajavahemiku viimasel aastal. Seevastu ei räägi nimetatud asjaolu mitte mingil juhul vastu eespool punktides 243 ja 244 viidatud argumentidele. Ligikaudu kolm aastat hiljem sellise ülesande ülevõtmine ei välista üldsegi, et 1991. aastal sunniti Jungbunzlauer GmbH-d tahte vastaselt ühinema kartelliga.

248 Jungbunzlauer selgitab samuti, et komisjon viitas ebaõigesti asjaolule, et hagejat esindas regulaarselt kartelli koosolekutel hageja juhtorgani liige. Hageja leiab tegelikult, et esiteks ei olnud see nii R ja H puhul ning teiseks on suhteliselt väikesel ettevõtjal, nagu Jungbunzlauer, „madal” hierarhia. Mis puudutab otsuse põhjenduses 122 ning kostja vastuses komisjoni märgitud, et Jungbunzlaueril oli kartelli tegevuse raames Hiina tootjate vastu „häälekandja” roll, leiab hageja, et ta valmistas sellega komisjonile ette dumpingu vastast kaebust, mis kujutab endast õiguspärast meedet, et kaitsta ennast kulupõhisest madalamate hindadega impordist tulenevate konkurentsimoonutuste eest, mitte aga EÜ artikli 81 rikkumist.

249 Lõpuks heidab Jungbunzlauer komisjonile ette, et viimane omastas haldusmenetluses kartellikokkuleppe kahe poole, st H & R ning HLR esitatud argumentatsiooni, mis on kokku võetud otsuse põhjendustes 279–281. Hageja leiab, et esiteks on

nende mõlema ettevõtja väited ebatäpsed; teiseks puudub nendel väidetest tõendusjõud, kuna avaldused on teinud kaassüüdlased, kes püüavad peamist osa rikkumises lükata loomulikult teiste ettevõtjate kaela, ning kolmandaks ei ole komisjon viidanud nendele väidetele vastuväiteteatises, mistõttu rikub nende esiletoomine otsuses nende kaitseõigusi (vt kolmanda osa kohta allpool punkt 336).

250 Komisjon ei nõustu hageja argumentidega.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

251 Suuniste punkti 3 esimeses lõigus on täpsustatud, et trahvi summat vähendatakse kergendavate asjaolude raames, kui näiteks asjaomasel ettevõtjal oli „puhtalt passiivne või käsutäitja roll rikkumises”.

252 Selles osas tuleneb kohtupraktikast (Esimese Astme Kohtu 29. aprilli 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades T-236/01, T-239/01, T-244/01–T-246/01, T-251/01 ja T-252/01: Tokai Carbon jt vs. komisjon, EKL 2004, lk I-1181, punkt 331), et ettevõtja passiivset käitumist kartellis väljendavad sellised asjaolud nagu ettevõtja koosolekutel osalemise juhuslik laad, võrreldes kartellikokkuleppe teiste pooltega (eespool punktis 88 viidatud kohtuotsus BPB de Eendracht vs. komisjon, punkt 343), samuti ettevõtja tulek rikkumise esemeks olnud turule hilinenult, sõltumata ettevõtja kartellikokkuleppes osalemise kestusest (vt selle kohta Euroopa Kohtu 10. detsembri 1985. aasta otsus liidetud kohtuasjades 240/82–242/82, 261/82, 262/82, 268/82 ja 269/82: Stichting Sigarettenindustrie jt vs. komisjon, EKL 1985, lk 3831, punkt 100), või ka sellekohaste avalduste olemasolu, mis pärinevad kolmandate ettevõtjate esindajatelt, kes osalesid rikkumises (Esimese Astme Kohtu 14. mai

1998. aasta otsus kohtuasjas T-317/94: Weig vs. komisjon, EKL 1998, lk II-1235, punkt 264). Peale selle otsustas Esimese Astme Kohus, et kartelliosalise „puhtalt passiivne roll” viitab sellele, et viimane hoidis „madalat profiili”, st ei osalenud aktiivselt konkurentsivastase kokkuleppe või kokkulepete väljatöötamises (Esimese Astme Kohtu 9. juuli 2003. aasta otsus kohtuasjas T-220/00: Cheil Jedang vs. komisjon, EKL 2003, lk II-2473, punkt 167).

253 Käsitlemata Jungbunzlauerit eestvedajana, vaidleb komisjon otsuses vastu sellele, et hagejal oli puhtalt passiivne või käsutäitja roll, kuna Jungbunzlauer võttis alates 1994. aastast üle müügiandmete kogumise kohustuse ning hageja juhatuse esimees juhatas kartelli koosolekuid (otsuse põhjendus 284).

254 Käesolevas asjas ei saa hageja, väites, et ta oli sunnitud kartellis osalema, õiguspäraselt nõuda kergendavate asjaolude kohaldamist. Isegi kui oleks tõendatud, et kartellikokkuleppe teised pooled avaldasid Jungbunzlauer GmbH-le majanduslikku survet, et allutada teda kartellikokkulepetele, ei muuda see siiski olematuks seda, et pärast kartelliga liitumist kohandus hageja kartellikokkuleppe poolte otsustega, omamata rikkumises puhtalt passiivset või käsutäitja rolli. Komisjon rõhutab oma suunistes, et üksnes „puhtalt” passiivne või käsutäitja roll toob endaga kaasa trahvisumma vähendamise. Seega ei piisa, kui asjaomane ettevõtja hoidis „madalat profiili” kartellikokkuleppe kindla perioodi jooksul või seoses kartelli kindlate kokkulepetega.

255 Teiseks kinnitab seda järeldust asjaolu, et Jungbunzlauer osales regulaarselt kartelli koosolekutel.

256 Kolmandaks ei saa hageja õiguspäraselt viidata majanduslikele raskustele, mis tekkisid tal kartelliga seotud ajavahemikus. Eelkõige just raskuste tõttu, millega seisid sidrunhappe turu kõik osalised silmitsi 80-ndate aastate lõpus, otsustasid mitmed neist, sh hageja, konkurentsivastase käitumise kasuks. Üldiselt tekivad kartellid, nagu käesolevaski asjas, just siis, kui sektor on raskustes (vt selle kohta eespool punktis 252 viidatud kohtuotsus Tokai Carbon jt vs. komisjon, punkt 345).

257 Neljandaks leiab hageja ebaõigesti, et kartelli koosolekute juhataja roll tähendas üksnes administratiivseid ülesandeid ning et talle ei antud mitte mingisugust suurendatud mõjuvõimu kartellis. Seega puudub vaidlus selle üle, et koosolekute kokkukutsumine, päevakava osas ettepanekute tegemine, koosolekutega ettevalmistamisega seotud dokumentide jagamine on vastuolus madalat profiili hoidva käsutäitja passiivse rolliga. Sellised algatused viitavad hageja soositud ja aktiivsele suhtumisele kartelli loomise, jätkamise ning kontrolli osas. Samuti vähendab hageja ebaõigesti kaalukust asjaolul, et Jungbunzlaueri juhatuse esimees osales ise kartelli koosolekutel, kuna nimetatud ettevõtjal puudus kartellikokkuleppe teiste pooltega sarnane hierarhiline struktuur. Isegi kui see olnuks tõsi, võiks sellele parimal juhul viidata, et tõendada, et hagejal ei olnud kartellis käsutäitja rolli, kuid sellest ei nähtu, et hagejal oli „puhtalt passiivne või käsutäitja” roll. Seega puudub vaidlus selle üle, et komisjon ei ole pidanud hagejat kartelli üheks eestvedajaks.

258 Järelikult ei ole komisjon rikkunud suuniseid, keeldudes hageja suhtes kohaldamast kergendavaid asjaolusid Jungbunzlauer GmbH puhtalt käsutäitja rolli tõttu rikkumises.

2. Jungbunzlauer GmbH poolt kartellikokkuleppe täitmata jätmine

a) Poolte argumendid

259 Jungbunzlauer sedastab, et vastavalt suuniste punkti 3 teisele lõigule pidi komisjon kohaldama hageja suhtes kergendavaid asjaolusid Jungbunzlauer GmbH poolt kartellikokkuleppe täitmata jätmise tõttu. Jungbunzlauer väidab, et kuigi Jungbunzlauer GmbH esindajad osalesid regulaarselt koosolekutel, järgis Jungbunzlauer GmbH autonoomset ning konkurentsile suunatud kaubanduspoliitikat. Peale selle vältis Jungbunzlauer GmbH, nii nagu mitte ükski kartellis osalenud ettevõtja, järjekindlalt ning suhteliselt pika ajavahemiku jooksul kartellikokkuleppe teiste poolte katset „distsiplineerida” oma müügingimuste ja hinna poliitikat.

260 Esiteks, nagu tuleneb ka otsuse põhjendusest 72, väidab Jungbunzlauer, et Jungbunzlauer GmbH käitumine turul kuni 1990. aastani oli põhjustatud sidrunhappe hindade langusest Euroopas, mis viis lõpuks kartelli loomiseni. Hageja märgib, et kui ajavahemikus 1970–1990 suurendas Jungbunzlauer GmbH sidrunhappe müüki 30 korda, siis sama ajavahemiku jooksul suurenes turu maht napilt 96%. Turuosa võideti turul tegutsevate sidrunhappe hulgimüüjate arvelt. Kartellikokkuleppe oli seega eelkõige vahend, millega allutada Jungbunzlauer GmbH ühisele distsipliinile, mis nähtus ka Baselis 6. märtsil 1991 aset leidnud kartellikokkuleppe esimese koosoleku kirjeldusest, mis asub tema vastuses vastuväiteteatisele. Kõnealuse esimese koosoleku käik tõendab, et kokkulepped olid algusest peale vastuolus Jungbunzlauer GmbH majanduslike huvidega.

261 Teiseks väidab Jungbunzlauer, et kartelli kogu kestuse jooksul takistas Jungbunzlauer GmbH märgatavalt kartelli tööd ning vähendas selle mõju turule. Seega kuigi

Jungbunzlauer GmbH osales enamikel kartelli koosolekutel, pidasid kartellikokkuleppe teised pooled teda „ebameeldivaks külaliseks”.

262 Jungbunzlauer märgib, et kartelli esimeses etapis, mis kestis märtsist 1991 kuni 1993. aasta esimese poolaastani (otsuse põhjendus 90), püüdis Jungbunzlauer GmbH peamiselt piirata kartelli tõhusust. Tema peamine mure oli vältida kvootide rikkumise karistamiseks ettenähtud kompensatsioonimehhanismi rakendamist. Seda kinnitab Jungbunzlauer GmbH esindajate käitumine Jeruusalemmas mais 1992 peetud koosolekul, nagu ta juba kirjeldas oma 29. aprilli 1999. aasta kirjas, koostööteatise raames 21. mail 1999 tehtud avalduses ning oma vastuses vastuväiteteatisele.

263 Kartelli teise etapi osas, mis kestis 1993. aasta teisest poolaastast kuni maini 1995 (otsuse põhjendus 91), märgib Jungbunzlauer, et asjaomastel pooltel oli üha raskem kokkulepitud hindu järgida. Hageja leiab, et lisaks Hiinast pärit impordile oli selles süüdi eelkõige Jungbunzlauer GmbH, kuna ta püüdis kartelist lahkuda.

264 Nagu tuleneb otsuse põhjendusest 117, leiab Jungbunzlauer, et alates 1993. aastast tekkisid kartellikokkuleppe poolte vahel kasvavad erimeelsused, kusjuures peavastutajaks peeti selles Jungbunzlauer GmbH-d, kuna ta ei järginud enam kokkuleppeid ning keeldus kartellikokkuleppe teiste poolte sõnul distsipliinile allumast. Seda kinnitab samuti FBI ülekuulamisprotokoll Chicagos 1993. aasta märtsis toimunud koosoleku kohta. Samuti väidab hageja, et nagu ta kinnitas juba komisjonile oma 29. aprilli 1999. aasta kirjas, oma 21. mai 1999. aasta avalduses koostööteatise raames ja oma vastuses vastuväiteteatisele ning nagu nähtub samuti kartellikokkuleppe teiste poolte avaldustest ning FBI protokollist, mis on lisatud vastuväiteteatise vastusele, arvustasid kartellikokkuleppe teised pooled kartelli mitmetel koosolekutel 1993–1995 Jungbunzlauer GmbH-d, kuna viimane seisis vastu konkurentsivastastele meetmetele ning ei rakendanud teatavaid sõlmitud kokkuleppeid. Lõpuks kaaluti

1995. aasta lõpus isegi Jungbunzlauer GmbH kartelist väljaarvamist ning kuna ei suudetud leida ühtegi lahendust, lõpetati kartelli tegevus 22. mai 1995. aasta koosolekul.

265 Kolmandaks sedastab Jungbunzlauer, et Jungbunzlauer GmbH poolt kokkulepete tegelik täitmata jätmine nähtub ka tema hindades. Hageja viitab selles osas neljale joonisele, mille ta esitas komisjonile koos oma vastusega vastuväiteteatisele ning kus ta võrdles kartelli sihthindu hindadega, mida Jungbunzlauer GmbH kohaldas tegelikult turul. Sellest tuleneb tema arvates, et Jungbunzlauer GmbH pakkumised olid reeglina madalamad sihthindadest ning sellega „rikkus” ta kartelli kindlaksmääratud hindu suures ulatuses ning mitte üksnes täpselt. Vastupidi komisjoni väidetule leiab Jungbunzlauer, et nimetatud joonistest ei saa järeldada, et sihthinnad ning Jungbunzlauer GmbH poolt tegelikult kohaldatud hinnad olid paralleelsed.

266 Komisjon lükkab tagasi hageja esitatud põhjendused.

b) Esimese Astme Kohtu hinnang

267 Suuniste punkti 3 teises lõigus on täpsustatud, et trahvi summat vähendatakse kergendavate asjaolude raames näiteks kokkulepete täitmata jätmisel.

- 268 Selleks tuleb kontrollida, kas hageja välja toodud asjaolud võivad tõendada, et ajavahemikul, kui ta oli rikkumist kujutavate kokkulepetega seotud, hoidus ta tegelikult nende täitmisest, käitudes turul konkureerivalt (vt selle kohta eespool punktis 141 viidatud kohtuotsus *Cimenteries CBR jt vs. komisjon*, punktid 4872–4874 ning eespool punktis 252 viidatud kohtuotsus *Cheil Jedang vs. komisjon*, punkt 192).
- 269 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei kujuta fakt, kui oma konkurentidega hinna suhtes kokku leppinud ettevõtja ei käitu turul kooskõlas konkurentidega kokkulepituga, veel tingimata asjaolu, mida tuleks määratava trahvisumma kindlaksmääramisel lugeda kergendavaks. Ettevõtja, kes vaatamata konkurentidega sõlmitud kokkuleppele viib ellu enam-vähem sõltumatut turupoliitikat, võib kartelli üksnes enda kasuks ära kasutada (eespool punktis 141 viidatud kohtuotsus *Cascades vs. komisjon*, punkt 230 ning eespool punktis 252 viidatud kohtuotsus *Cheil Jedang vs. komisjon*, punkt 190).
- 270 Igal juhul oli käesolevas asjas, nagu juba eespool punktides 183 ja 184 leitud, tõesti teatav paralleel kartelli kindlaksmääratud hindade ning hageja hindade vahel, isegi kui hageja hinnad olid üldreeglina esimestest madalamad. Sellises olukorras ei saa hageja õiguspäraselt väita, et kartell oli tema majanduslike huvide vastane, et ta takistas kartelli tööd ja vähendas selle mõju ning et üldreeglina olid tema hinnad kokkulepitud hindadest madalamad.
- 271 Järelikult ei ole komisjon rikkunud suuniseid, kui ta keeldus hageja suhtes kohaldamast kergendavaid asjaolusid *Jungbunzlauer GmbH* poolt kartellikokkuleppe täitmata jätmise tõttu.

B — *Põhjendamiskohustuse rikkumine*

- 272 Jungbunzlauer sedastab sisuliselt, et otsus ei ole nii kokkulepete tegeliku täitmata jätmise kui ka kartellis tema käsutäitja rolli osas piisavalt põhjendatud, kuna komisjon jättis võtmata seisukoha haldusmenetluses hageja esitatud erinevate argumentide kohta.
- 273 Komisjon on seisukohal, et see väide tuleb lükata tagasi.
- 274 Esimese Astme Kohus meenutab eespool punktis 100 viidatud kohtupraktikat ning sedastab, et otsuse põhjenduses 284 leidis komisjon, et „[p]elgalt asjaolu, et Jungbunzlauer võttis alates 1994. aastast üle müügiandmete kogumise kohustuse ning et tema [juhatuse esimees] juhatas kartelli koosolekuid, on piisav tõendamaks, et Jungbunzlaueril [oli] kartellis aktiivne roll, mis oli olulisem, kui ta seda möönab”.
- 275 Lisaks sellele analüüsis komisjon otsuse põhjendustes 218 ja 219 läbi ja lükkas tagasi hageja kinnituse, et hagejal ei olnud kartellis aktiivset rolli ning et ta ei viinud ellu kartelli otsuseid.
- 276 Peale selle viitas komisjon otsuse põhjenduses 285 kokkulepete elluviimise puudumise osas oma analüüsile sama otsuse põhjendustes 212–218, kus komisjon kirjeldas üksikasjalikult asjaomaste poolte poolt kartellikokkulepete elluviimist seoses sidrunhappe hindade, kvootide ja kompensatsioonimehhanismidega.

277 Järelikult on vastupidi hageja väidetule otsus selles osas piisavalt põhjendatud.

V — Teistes riikides määratud trahvide arvesse võtmata jätmine

A — Poolte argumendid

278 Jungbunzlauer sedastab, et komisjon ületas oma kaalutusõiguse piire, kuna komisjon ei võtnud arvesse trahve, mis olid Ühendriikides ja Kanadas algatatud menetluste raames nende riikide konkurentsieeskirjade rikkumise eest juba määratud, ning jättis otsuses määratud trahvisumma selle asjaolu alusel vähendamata.

279 Jungbunzlauer märgib, et Ühendriikides algatatud menetluse raames sõlmis Jungbunzlaueri kontsern 1997. aastal kõnealuse riigi konkurentsiametiga kohtuliku kokkuleppe (*plea-agreement*), millega ta kohustus tasuma trahvi kokku 11 miljonit USA dollarit. Nimetatud kohtuliku kokkuleppe kohaselt ei puuduta kokkulepitu üksnes Ühendriikide turgu hõlmavate kokkulepete osa, vaid ka seda osa kokkulepetest, mis oli mõeldud elluviimiseks kolmandates riikides. Nii võtsid Ühendriikide ametivõimud kohtuliku kokkuleppe punktis 2 ja punkti 4 alapunktis b trahvi arvutamisel arvesse asjaolu, et tegemist on ülemaailmse kartelliga („Ühendriikides ja mujal”). Jungbunzlauer lisab, et selles kontekstis määrasid Ühendriikide ametivõimud esimest korda palju suurema trahvi, viidates nimelt kokkulepete rahvusvahelisusele. Seega puudutas Ühendriikides toimetatud menetlus ka asjaomaste ettevõtjate kõiki kokkuleppeid ning kõiki tegusid, niivõrd kuivõrd nende elluviimine oli seotud Euroopa turuga. Vastuväiteteatises kirjeldatud tegude ning nende tagajärgede eest Euroopa turul oli juba trahviga karistatud.

- 280 Jungbunzlauer viitab samuti asjaolule, et ka Kanada konkurentsiamet algatas samade kokkulepete alusel menetluse, mis võib keelatud kokkuleppeid, tegevusi ja otsuseid reguleeriva õiguse kohaselt lõppeda trahvi määramisega. 1998. aastal sõlmitud kohtulikus kokkuleppes (*plea agreement*) nõustus Jungbunzlaueri kontsern tasuma trahvi 2 miljonit Kanada dollarit (ligikaudu 1,2 miljonit eurot), et lõpetada menetlus, mille algatasid Kanada ametivõimud samade kokkulepete alusel.
- 281 Selles kontekstis möönab Jungbunzlauer kõigepealt, et *non bis in idem* põhimõte ei ole käesolevas asjas kohaldatav, kuna tegemist on ühenduse ja siseriiklike karistusõiguslike sätete vaheliste suhetega. Siiski oleks Jungbunzlaueri arvates pidanud komisjon üldise õigluse põhimõtte alusel, mida sellisena on tunnustanud ühenduse kohus (Euroopa Kohtu 13. veebruari 1969. aasta otsus kohtuasjas 14/68: Wilhelm jt, EKL 1969, lk 1, punkt 11 ning Esimese Astme Kohtu 6. aprilli 1995. aasta otsus kohtuasjas T-149/89: Sotralentz vs. komisjon, EKL 1995, lk II-1127, punkt 29), käesolevas asjas arvesse võtma käsitlust, mis on *non bis in idem* põhimõtte alus. Jungbunzlauer rõhutab, et käesolevas asjas oli tegemist maailmaturuga, millele kartellikokkulepetel oli rahvusvaheline mõju ning et Ühendriikide ja Kanada ametivõimud määrasid trahvid samade asjaolude eest kui komisjon. Hageja arvates peab aga kolmanda riigi ametivõimude määratud karistus mõjutama komisjoni trahvi arvutamist vähemalt siis, kui komisjon ning kõnealuse kolmanda riigi ametivõimud otsustavad samade asjaolude alusel. Erialases kirjanduses on seda käsitlust jaganud paljud autorid, sh komisjoni endised ametnikud. Peale selle on Jungbunzlaueri arvates Euroopa Kohus 14. detsembri 1972. aasta otsuses kohtuasjas 7/72: Boehringer vs. komisjon (EKL 1972, lk 1281, punkt 3) kaalunud võimalust võtta arvesse kolmandates riikides määratud trahve, kui faktilised asjaolud on identsed. Kõnealuses otsuses leidis Euroopa Kohus, et trahvisumma määramisel ei tule välisriigis juba määratud trahve võtta arvesse üksnes sel põhjusel, et asjaolud ei olnud identsed. See kinnitab, et trahvi arvessevõtmine on kohustuslik, kui asjaolud on identsed.
- 282 Seejärel väidab Jungbunzlauer, et paljud trahvi määramisega järgitavad eesmärgid — eelkõige hoiatamine ning saadud kasust ilmajätmine — olid juba kolmandates riikides määratud karistuste tõttu täidetud. Selles kontekstis rõhutab Jungbunzlauer eriti asjaolu, et kriminaalmenetluse raames nii Ühendriikides kui Kanadas lubati tal

oma piiratud vahendite tõttu tasuta trahvi osade kaupa mitme aasta jooksul. Jungbunzlaueri kontserni majanduslikku suutlikkust mõjutasid seega juba tugevalt Ühendriikides ja Kanadas määratud märkimisväärsed trahvid. Järelikult on ka trahvi määramise eesmärgi tõttu keelatud võtta arvesse juba määratud trahve.

283 Lõpuks vaidleb komisjon Jungbunzlaueri arvates ebaõigesti vastu sellele, et Ühendriikide ja Kanada ametivõimud ei olnud pädevad määrama trahve konkurentsipiirangute eest ühenduse territooriumil, kuna Ühendriikide ametivõimudega sõlmitud kohtuliku kokkuleppe tekstist tuleneb, et kõnealused ametivõimud ei olnud piiratud mõjudega Ameerika Ühendriikide turule.

284 Komisjon leiab, et käesolev väide tuleb tagasi lükata.

B — *Esimese Astme Kohtu hinnang*

285 Tuleb meenutada, et *non bis in idem* põhimõtte keelab karistada sama isikut mitu korda sama õigusvastase teo eest, et kaitsta sama õigushüve. Nimetatud põhimõtte kohaldamine sõltub kolmest kumulatiivsest tingimusest, st asjaolude samasusest, rikkumise toimepannud isiku samasusest ning kaitstava õigushüve samasusest (vt selle kohta eespool punktis 132 viidatud kohtuotsus Aalborg Portland jt vs. komisjon, punkt 338).

286 Ühenduse kohtupraktikas ollakse samuti seisukohal, et ettevõtja võib õiguspäraselt olla ühe ja sama õigusvastase teo eest allutatud kahele paralleelsele menetlusele,

mida toimetavad ühelt poolt asjaomase liikmesriigi pädev ametiasutus ning teiselt poolt ühenduse ametivõimud, ning seega kahele erinevale karistusele, kui neil menetlustel on erinevad eesmärgid ning rikutud õigusnormid ei ole samased (eespool punktis 281 viidatud kohtuotsus Wilhelm jt, punkt 11; Esimese Astme Kohtu 6. aprilli 1995. aasta otsus kohtuasjas T-141/89: Tréfileurope vs. komisjon, EKL 1995, lk II-791, punkt 191 ning eespool punktis 281 viidatud kohtuotsus Sotralentz vs. Komisjon, punkt 29).

287 Eespool toodust tuleneb, et *non bis in idem* põhimõtet ei või seda enam kohaldada käesoleva asjaga sarnases olukorras, kus esiteks komisjoni ning teiseks Ühendriikide ja Kanada ametivõimude toimetatud menetlustel ning määratud trahvidel ei ole ilmselgelt samad eesmärgid. Seega, kui esimesel juhul on tegemist ausa konkurentsi tagamisega Euroopa Ühenduse territooriumil või Euroopa Majanduspiirkonnas, siis teisel juhul püütakse seevastu kaitsta Ühendriikide või Kanada turgu (vt selle kohta eespool punktis 252 viidatud kohtuotsus Tokai Carbon jt vs. komisjon, punkt 134 ning seal viidatud kohtupraktika). *Non bis in idem* põhimõtte kohaldamiseks vajalik eeldus, et kaitstavad õigushüved oleksid samased, ei ole seetõttu täidetud.

288 Esimese Astme Kohus leiab järelikult, et *non bis in idem* põhimõte ei ole käesolevas asjas kohaldatav. See on vastavuses eespool punktis 281 toodud Jungbunzlaueri seisukohaga.

289 Sellegipoolest leiab Jungbunzlauer, et vaatamata sellele, et *non bis in idem* põhimõte ei ole kohaldatav, oleks komisjon pidanud trahvi kindlaksmääramisel arvesse võtma Ühendriikide ja Kanada ametivõimude, keda puudutasid samad asjaolud, määratud trahve. Jungbunzlauer leiab, et selline nõue tuleneb nii üldise õigluse põhimõttest kui ka trahvile seatud selliste eesmärkide taotlemisest, mis seisnevad hoiatamises ning saadud kasust ilmajätmises.

- 290 Esimese Astme Kohus meenutab õigluse põhimõtte osas, et õigluse nõudele on allutatud ühelt poolt ühenduse ning teiselt poolt siseriiklike karistuste võimalik samasus seoses kahe paralleelse menetlusega, mis on erinevate eesmärkide taotlemiseks lubatud kartellialase pädevuse ühenduse ja liikmesriikide vahel erilise jaotamissüsteemi tõttu. Kõnealune õigluse nõue kohustab komisjoni võtma trahvisumma määramisel arvesse karistusi, mida on sama ettevõtja pidanud sama teo eest juba kandma, juhul kui tegemist on karistustega, mis on määratud liikmesriigis keelatud kokkuleppeid, tegevusi ja otsuseid reguleeriva õiguse rikkumiste eest ja mis on järelkult toime pandud ühenduse territooriumil (eespool punktis 281 viidatud kohtuotsus *Wilhelm jt*, punkt 11; eespool punktis 286 viidatud kohtuotsus *Tréfileurope vs. komisjon*, punkt 191 ning eespool punktis 281 viidatud kohtuotsus *Sotralentz vs. Komisjon*, punkt 29).
- 291 Viidatud kohtupraktikast tulenev kohustus võtta arvesse õigluse nõuet tuleneb siiski esiteks liikmesriikide siseturgude ja ühisturu tugevast sidemest ning teiseks kartelli alal pädevuste erilisest jaotamissüsteemist ühenduse ja liikmesriikide vahel samal territooriumil.
- 292 Käesolevas asjas need tingimused puuduvad ning seetõttu ei saa sel alusel heita komisjonile ette, et ta on nimetatud kohustust rikkunud.
- 293 Seda järeldust ei lükka ümber eespool punktis 281 viidatud ning *Jungbunzlaueri* esiletoodud kohtuotsus *Boehringer vs. komisjon*. Nimetatud kohtuasjas ei ole Euroopa Kohus tegelikult asunud seisukohale, et komisjon on kohustatud võtma arvesse kolmanda riigi ametivõimude määratud karistust, kui komisjoni ning kõnealuste ametiasutuste poolt tuvastatud ettevõtjat puudutavad asjaolud on samad, vaid Euroopa Kohus leidis üksnes, et kõnealune küsimus tuleb selle tõusetumisel lahendada (eespool punktis 281 viidatud kohtuotsus *Boehringer vs. komisjon*, punkt 3).

- 294 Isegi kui käesolevas asjas eeldada, et õigluse põhimõte sunnib komisjoni võtma arvesse kolmandate riikide ametivõimude määratud karistusi, kui komisjoni poolt ettevõtja suhtes arvesse võetud asjaolud on samased nendega, mida võtsid kolmanda riigi ametivõimud arvesse sama ettevõtja suhtes, tuleb sedastada, et Jungbunzlauer ei ole tõendanud, et Ühendriikide ja Kanada ametivõimud võtsid arvesse kartelli elluviimisega seotud muid tegusid või kartelli muid mõjusid kui need, mis puudutavad Ühendriikide ja Kanada territooriumi.
- 295 Pelk viide Ühendriikide ametivõimudega sõlmitud kohtulikus kokkuleppes asjaolule, et kartell tegutses „Ühendriikides ja mujal”, ei tõenda, et Ühendriikide ametivõimud oleksid trahvisumma arvutamisel võtnud arvesse kartelli elluviimisega seotud muid tegusid või kartelli muid mõjusid kui need, mis puudutasid Ühendriikide territooriumi, ja seda eelkõige EMP-s (vt selle kohta eespool punktis 252 viidatud kohtuotsus Tokai Carbon jt *vs.* komisjon, punkt 143). Õiguse selline kohaldamine võiks muu hulgas piirata komisjoni territoriaalset pädevust.
- 296 Samuti ei ole Jungbunzlauer tõendanud Kanada ametivõimudega sõlmitud kohtuliku kokkuleppe osas, et Kanada ametivõimud oleksid trahvisumma kindlaksmääramisel võtnud arvesse kartelli elluviimisega seotud muid tegusid või kartelli muid mõjusid kui need, mis puudutasid Kanada territooriumi, ja seda eelkõige EMP-s.
- 297 Mis puudutab juba määratud trahvide hoiatavat mõju ning saadud kasust ilmajätmist juba määratud trahvide tõttu, siis meenutab Esimese Astme Kohus, et komisjoni pädevus määrata trahve ettevõtjatele, kes tahtlikult või hooletusest on pannud toime EÜ artikli 81 lõike 1 või artikli 82 rikkumise, kujutab ühte komisjonile antud vahenditest talle ühenduse õigusega pandud järelevalveülesande täitmiseks. See ülesanne hõlmab kohustuse järgida üldist poliitikat konkurentsioiguses asutamislepingus kehtestatud normide kohaldamiseks ning juhendada selles suunas

ka ettevõtjate käitumist (eespool punktis 199 viidatud kohtuotsus *Musique diffusion française jt vs. komisjon*, punkt 105).

298 Sellest tuleneb, et komisjonil on pädevus otsustada trahvisumma taseme üle, et tugevdada trahvide hoiatavat mõju, kui teatavat liiki rikkumised on vaatamata asjaolule, et ühenduse konkurentsipoliitika on need algusest peale ebaseaduslikuks kuulutanud, suhteliselt sagedased kasumi tõttu, mida teatavad ettevõtjad võivad nendest saada (eespool punktis 199 viidatud kohtuotsus *Musique diffusion française jt vs. komisjon*, punkt 108).

299 Õiguspärane ei ole Jungbunzlaueri väide, et kuna komisjoni jaoks on oluline tagada määratud trahvide hoiatav mõju, siis on ühenduse tasandil määratud trahvi vähendamine ilmingimata õigustatud seetõttu, et saadud kasust on juba määratud trahvide tõttu ilma jäänud.

300 Lisaks sellele ei ole õiguspärane Jungbunzlaueri väide, et tema puhul ei ole vajalik mitte mingisugune hoiatamine, kuna teda on juba samade tegude eest kolmanda riigi kohus karistanud. Komisjoni taotletud hoiatamise eesmärk puudutab ettevõtjate tegevust ühenduses või EMP-s. Järelikult ei saa hoiatavust, mis on Jungbunzlauerile ühenduse konkurentsieeskirjade rikkumise tõttu määratud trahvil, kindlaks teha üksnes Jungbunzlaueri enda erilise olukorra ega ka selle alusel, kas ta järgib kolmandates riikides väljaspool EMP-d kehtivaid konkurentsieeskirju (vt selle kohta kohtuotsus *Tokai Carbon jt vs. komisjon*, punkt 252, punktid 146 ja 147).

301 Eespool toodust tulenevalt tuleb väide, mis puudutab teistes riikides määratud trahvide arvesse võtmata jätmist, tagasi lükata.

VI — *Määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud trahvisumma ülemmäär*

A — *Sissejuhatus*

- 302 Jungbunzlauer leiab, et otsuse põhjenduses 293 vähendas komisjon Cerestari ja H & R trahvide summat, et järgida määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud trahvisumma ülemmäära. Jungbunzlauer leiab, et selles kontekstis tegi komisjon hindamisvigu ning rikkus võrdse kohtlemise põhimõtet ja põhjendamise kohustust.
- 303 Jungbunzlauer esitab käesolevad väited kolmes osas, mis puudutavad seda, et määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud trahvisumma piirmääraga seotud arvutamisel on komisjon esiteks keeldunud arvesse võtmast Naatriumglükonaadi juhtumis määratud trahve, teiseks võtnud arvesse Jungbunzlauer Holding AG käibe ja kolmandaks ei ole arvesse võtnud teistes riikides määratud trahve.

B — *Naatriumglükonaadi juhtumis määratud trahvide arvesse võtmisest keeldumine*

1. Poolte argumendid

- 304 Jungbunzlauer sedastab, et komisjon rikkus määruse nr 17 artikli 15 lõiget 2 seeläbi, et ta ei võtnud nimetatud sättes ettenähtud trahvisumma ülemmäära järgimisel arvesse trahvi, mille komisjon oli juba ligikaudu kaks kuud enne otsuse vastuvõtmist

talle Naatriumglükonaadi juhtumi raames määranud. Ta juhib tähelepanu asjaolule, et kui komisjon oleks need kaks trahvi liitnud, oleks määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 ette nähtud trahvisumma ülemmäära kohaldamine kaasa toonud määratud trahvi vähendamise.

305 Jungbunzlauer leiab, et komisjon on need kaks juhtumit teineteisest kunstlikult eraldanud. Jungbunzlaueri arvates on sidrunhape ja naatriumglükonaat omavahel seotud tooted ning kuuluvad samasse tooteperekonda, kuna tooraine on mõlemal tootel ühesugune, tootmisprotsess on suures ulatuses samane, mõlemad tooteid müüakse suures osas samade turustusvõrkude kaudu ning mõlemad ettevõtjad ostavad nii sidrunhapet kui naatriumglükonaati.

306 Veenev ei ole asjaolu, et osaliste ring mõlemal juhtumil on erinev, kuna mõlema faktilise olukorra ühendamine ei saa sõltuda ettevõtja isiklikust otsusest konkreetset toodet toota või mitte. Peale selle räägib vastupidi komisjoni seisukohale mõlema juhtumi rikkumiste perioodide vaheline võrdlus selle kasuks, et nende kahe juhtumi puhul tuleks teha ühine otsus. Jungbunzlauer lisab, et Ühendriikide ja Kanada pädevad ametivõimud liitsid mõlemad juhtumid ühte menetlusse ning määrasid mõlemat toodet puudutavate rikkumiste eest üheainsa trahvi. Lõpuks sedastab Jungbunzlauer, et Vitamiinide juhtum, mille raames menetles komisjon ühes otsuses kaheksat kartelli, tõendab, et keelatud kokkuleppeid, tegevusi ja otsuseid reguleerivat õigust puudutavate iseseisvate etteheidete menetluslik ümbergrupeerimine vastab väljakujunenud praktikale.

307 Komisjon ei nõustu hageja argumentidega.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

308 Komisjon võib määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 alusel määrata ettevõtjatele või ettevõtjate ühendustele trahvi, mis ei ületa 10% iga rikkumises osalenud ettevõtte eelneva aasta käibest.

309 Käesolevas asjas heidab hageja komisjonile ette, et komisjon on käesoleva juhtumi kunstlikult lahutanud juhtumist, mis viis Naatriumglükonaadi otsuseni.

310 Otsuse ning Naatriumglükonaadi otsuse mitmetest põhjendustest tuleneb, et komisjon määras 2001. aastal hagejale kaks trahvi, kuna viimane rikkus konkurentsieeskirju, sest osales kahes selliseid tooteid puudutavas kartellis, mis olid vaatamata teatavatele sarnastele kasutusosaladele erinevad, kusjuures need kartellid moodustasid kaks erinevat turgu. Nagu nähtub Naatriumglükonaadi otsuse põhjendustest 34–39, ei ole sidrunhape naatriumglükonaadi peamine, vaid vastavalt kasutusosalale üksnes osaline asendusaine. Esimese Astme Kohus leiab, et komisjoni hinnang on õige ning et järelilikult on komisjon sellises olukorras objektiivsetel — ja mitte kunstlikel, nagu väidab hageja — kaalutlustel algatanud kaks erinevat menetlust, tuvastanud kaks erinevat rikkumist ning määranud nende kahe rikkumise eest kaks teineteisest sõltumatut trahvi.

311 Vastupidi hageja väidetule ei ole komisjon selles osas võrreldes Vitamiinide otsusega tegutsenud teisiti. Kuigi komisjon liitis viimati nimetatud juhtumis vitamiinide turul kartelle puudutanud menetlused ning tegi üheainsa otsuse, tuvastas ta siiski iga

asjaomase vitamiini suhtes erineva rikkumise ning karistas asjaomaseid ettevõtjaid kaheksa eraldiseisva trahviga.

- 312 Lisaks tuleb sedastada, et sidrunhappe viiest tootjast, kes olid otsuse adreseedid, osalesid kartelli tegevuses naatriumglükonaadi sektoris üksnes kaks, st hageja ja ADM. Peale selle eksisteeris kartell naatriumglükonaadi sektoris 1987. aastast kuni juunini 1995, samal ajal kui kartell sidrunhappe sektoris kestis maist 1991 kuni maijuunini 1995, kusjuures mõlema kartelli liikmetel puudusid ühised kavatsused ning ühised eesmärgid konkurentsi kooskõlastatud ja täielikuks kõrvaldamiseks neil kahel turul.
- 313 Lõpuks ei ole hageja esiletoodud asjaolu, et Ühendriikide ja Kanada konkurentsiametid ühendasid sidrunhappega seotud menetlused naatriumglükonaati puudutavate menetlustega, asjakohane hindamisel, kas komisjoni tegevus määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud ülemmäära määramisel oli õiguspärane.
- 314 Järelikult tuleb tagasi lükata nimetatud väite teine osa, mis puudutab Naatriumglükonaadi juhtumis määratud trahvide arvesse võtmisest keeldumist määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud ülemmäära osas.

C — *Jungbunzlauer Holding AG käibe arvesse võtmine*

1. Sissejuhatus

- 315 Jungbunzlauer Holding AG käibe arvesse võtmise osas esitab hageja kolm väidet, mis puudutavad esiteks võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumist, teiseks põhjendamiskohustuse rikkumist ning kolmandaks hindamisviga.

2. Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine

Poolte argumendid

- 316 Jungbunzlauer väidab, et komisjon rikkus võrdse kohtlemise põhimõtet, kuna ta võttis määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud trahvisumma ülemmäära järgimiseks arvesse Jungbunzlaueri kontserni käivet, jättes otsuse kahe teise adressaadi, st H & R ja Cerestari osas tähelepanuta nende emaettevõtjate saadud käibe kui ka emaettevõtjate osalemise kartellis.
- 317 Jungbunzlauer rõhutab, et ta ei vaidlusta komisjoni arvutuste põhjendust H & R-i ja Cerestari juhtumis, kuigi tema arvates kaldus komisjon selles juhtumis kõrvale oma seni kohaldatud trahvide arvutamise meetodist. Viidates Naatriumglükonaadi ja Vitamiinide otsustele, sedastab Jungbunzlauer, et komisjoni varasema otsuste tegemise praktika kohaselt võeti määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud trahvi ülemmäära asjaomaste ettevõtjate kogukäibe alusel arvutamisel täiendavalt arvesse kogu kontserni, st emaettevõtja või emaettevõtjate ja tütarettevõtjate saadud käivet. Jungbunzlauer väidab, et komisjon oleks pidanud kohaldama kõnealust soodsamat kohtlemist ka tema suhtes.
- 318 H & R-ile osaks langenud kohtlemise osas märgib Jungbunzlauer, et otsuse põhjendustest 292 ning 293 tuleneb, et komisjon võttis aluseks üksnes nende ettevõtjate käibe, milles kuulus H & R-ile osalus, ning vähendas vastavalt sellele trahvi 122,5 miljonilt eurolt 20,31 miljonile. Kui komisjon oleks Jungbunzlaueri arvates oma varasemat praktikat järginud, ei oleks olnud vajalik vähendada seda trahvi. Jungbunzlauer järeldab otsuse põhjendustest 25 jj, 50, 183 ja 243, et H & R

kuulus 2000. aastal Bayeri kontserni, kelle käive oli nimetatud aastal 30 971 miljonit eurot.

319 Cerestarile osaks langenud kohtlemise osas märgib Jungbunzlauer, et konkreetseid põhjendusi esitamata vähendas komisjon trahvi 4,55 miljonilt eurolt 1,75 miljonile. Jungbunzlauer eeldab, et komisjon tugines otsuse põhjenduses 21 viidatud Cerestari käibe. Jungbunzlaueri väidatel kuulus 2000. aastal Cerestar Eridania-Béghin-Say kontserni, kelle käive oli nimetatud aastal 98 053 miljonit eurot (põhjendus 19).

320 Jungbunzlauer meenutab, et tema osas tugines komisjon Jungbunzlaueri kontserni saadud käibe (otsuse põhjendused 50, 185 ja 293). Jungbunzlauer leiab, et kui komisjon oleks tema puhul kohaldanud sama trahvide arvutamise meetodit kui H & R ja Cerestari puhul, oleks ta pidanud arvesse võtma vaid Jungbunzlaueri kui juhtumisteenust osutava ühingu väikest käivet (ligikaudu 3,5 miljonit eurot). See oleks 10% suuruse ülemmäära kohaldamisel viinud trahvi märkimisväärse vähendamiseni (ligikaudu 0,35 miljoni euron). Jungbunzlauer lisab, et kui komisjon oleks tuginenud Jungbunzlauer GmbH — kes tema arvates oleks pidanud olema otsuse adressaadiks — käibe, mis 2000. aastal oli üksnes 197,3 miljonit eurot, oleks lõppsumma langenud 29,4 miljonilt eurolt 19,73 miljonile.

321 Komisjon ei nõustu hageja argumentidega.

Esimese Astme Kohtu hinnang

322 Tuleb meenutada, et võrdse kohtlemise põhimõte keelab sarnaste olukordade erineva kohtlemise ja erinevate olukordade ühetaolise kohtlemise, välja arvatud

juhul, kui selline kohtlemine on objektiivselt õigustatud (vt eespool punktis 88 viidatud kohtuotsus BPB de Eendracht vs. komisjon, punkt 309 ning seal viidatud kohtupraktika).

323 Käesolevas asjas tuleneb otsuse põhjendustest 30, 34 ja 187, ilma et Jungbunzlauer oleks seda vaidlustanud, et rikkumise panid toime ettevõtjad, kes vastutasid järgemööda kogu kontserni juhtimise eest, st Jungbunzlauer GmbH ning pärast kontserni ümberstruktureerimist Jungbunzlauer. Jungbunzlaueri kontserni juhtivtöötajad osalesid kartelli koosolekutel ning tegid otsuseid kontserni kartellis osalemise ning käitumise kohta.

324 Seevastu ei püüa Jungbunzlauer ise tõendada, et ülejäänud kahe äriühingu, st H & R ja Cerestari olukord oli tema enda olukorraga võrreldav. Hageja ei ole seega tõendanud, et käesolevas asjas oli ülejäänud kahe äriühingu olukord võrreldav tema enda olukorraga.

325 Järelikult tuleb võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumist puudutav väide tagasi lükata.

3. Põhjendamiskohustuse rikkumine

326 Jungbunzlauer heidab komisjonile ette, et viimane ei ole esitanud piisavalt tõendeid põhjuste kohta, miks komisjon ei vähendanud hageja trahvisummat määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud ülemmäära tõttu. Hageja leiab, et alles kostja vastuses selgitas komisjon, miks ta kohtles Jungbunzlauerit erinevalt H & R-ist ja Cerestarist.

327 Komisjoni arvates tuleb kõnealune väide tagasi lükata.

328 Esimese Astme Kohus leiab, et komisjon esitas põhjendustes 30–34, 187 ja 188 asjaolud, miks ta süüdistas rikkumises Jungbunzlauerit kui kontserni juhtimisega tegelevat ettevõtjat. Otsuse põhjenduste kogumis vaatlusest võib raskusteta mõista põhjusi, miks komisjon ei vähendanud vastupidi H & R ja Cerestari juhtumile trahvisummat määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud ülemmäära tõttu. Komisjon ei olnud mingilgi moel kohustatud uuesti välja tooma neid põhjusi otsuse osas, mis käsitles kõnealuse ülemmäära kohaldamist.

329 Järelikult tuleb põhjendamiskohustuse rikkumist puudutav väide samuti tagasi lükata.

4. Hindamisviga, mis tuleneb sellest, et komisjon keeldus teistes riikides määratud trahve arvesse võtmast

330 Jungbunzlauer väidab, et määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 alusel trahvide ülemmäära arvutamiseks tuleb komisjoni määratud trahvisummaga (29,4 miljonit eurot enne koostööteatise kohaldamist) liita Jungbunzlaueri kontsernile Ühendriikides ja Kanadas määratud trahvisumma (10,9 miljonit eurot). Nii saadakse 40,3 miljoni euro suurune kogusumma, mis ületab oluliselt kõnealust määra.

331 Komisjoni arvates tuleb kõnealune väide tagasi lükata.

- 332 Esimese Astme Kohus sedastab, et määruse nr 17 artikli 15 lõikest 2 tuleneb, et trahvide määr kehtib üksnes trahvide suhtes, mille on komisjon määranud konkurentsieeskirjade rikkumiste eest. Määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 selline tõlgendus on pealegi kooskõlas eespool punktides 285–301 tooduga, st et komisjon ei ole rikkunud *non bis in idem* põhimõtet, võtmata Jungbunzlauerile trahvi määramisel arvesse viimase poolt kolmandas riigis algatatud menetluste raames juba tasutud trahvi.
- 333 Järelikult heidab Jungbunzlauer komisjonile alusetult ette, et viimane ei võtnud määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud trahvi piirmäära arvutamisel arvesse Jungbunzlauerile Ühendriikides ja Kanadas määratud trahve.
- 334 Seega tuleb väite kõnealune osa ning järelikult väide tervikuna tagasi lükata.

VII — Dokumentidele juurdepääsu õiguse rikkumine

A — Poolte argumendid

- 335 Jungbunzlauer leiab, et komisjon on rikkunud dokumentidele täieliku juurdepääsu õigust, kuna komisjon rajas oma otsuse nendele dokumentidele, millega hageja ei olnud tutvunud. Jungbunzlaueri arvates tuleb menetlusnormide rikkumise tõttu tühistada otsus tervikuna või vähemalt osas, kus viidatakse dokumentidele, millele hagejal puudus juurdepääs.

336 Jungbunzlauer leiab, et komisjon on kohustatud võimaldama asjaomastele ettevõtjatele juurdepääsu kõikidele uurimisdokumentidele, et ettevõtjad saaksid end asjakohaselt kaitsta vastuväiteteatises neile tehtud etteheidete eest (Euroopa Kohtu 8. juuli 1999. aasta otsus kohtuasjas C-51/92 P: Hercules Chemicals vs. komisjon, EKL 1999, lk I-4235, punkt 54 ning eespool punktis 141 viidatud kohtuotsus Cimenteries CBR jt vs. komisjon, punkt 144). Dokumentidega tutvumise õigus kehtib ka vastuväiteteatisele teiste asjaomaste ettevõtjate esitatud vastuste suhtes (eespool punktis 141 viidatud kohtuotsus Cimenteries CBR jt vs. komisjon, punktid 384 jj). Kõikidele dokumentidele juurdepääsu õigus ei puuduta ainult süüdistavaid dokumente, vaid ka õigustavaid tõendeid. Jungbunzlaueri arvates tuleb otsus tühistada siis, kui ei ole võimalik välistada, et asjaomaste ettevõtjate kaitseõigust on rikutud puuduliku juurdepääsu tõttu uurimisdokumentidele (eespool punktis 141 viidatud kohtuotsus Cimenteries CBR jt vs. komisjon, punktid 156 jj). Viidates kohtujurist P. Léger' ettepanekule, mis oli aluseks Euroopa Kohtu 6. aprilli 1995. aasta otsusele kohtuasjas C-310/93 P: BPB Industries ja British Gypsum vs. komisjon (EKL 1995, lk I-865, I-987, punktid 119 ja 120) ning Esimese Astme Kohtu presidendi 4. aprilli 2002. aasta määrusele kohtuasjas T-198/01 R: Technische Glaswerke Illmenau vs. komisjon (EKL 2002, lk II-2153, punktid 85 jj), leiab Jungbunzlauer, et kõrgemaid nõudmisi ei saa seada tõendile asjaolu kohta, et dokumentidele puudulik juurdepääs piirab hageja kaitsevõimalusi.

337 Käesolevas asjas heidab Jungbunzlauer komisjonile ette, et viimane ei ole teavitanud hagejat Cerestari, H & R, HLR ja ADM vastustest vastuväiteteatisele. Jungbunzlauer märgib, et otsuse joonealustes märkustes nr 113 (põhjendus 217), nr 118 (põhjendus 220) ja nr 119 (põhjendus 223) viitas komisjon nende dokumentide väljavõtetele, mis puudutasid eelkõige kokkulepete tegelikku rakendamist.

338 Esiteks oleksid need dokumendid võinud tema jaoks olla kasulikud tema kaitse seisukohalt, kuna need põhistasid tema väiteid.

- 339 Teiseks väidab Jungbunzlauer, et komisjon kasutas otsuse põhjendustes 279 ja 281 hageja kahjuks H & R ja HLR vastuste konkreetseid osasid, mis puudutasid Jungbunzlauer GmbH käsutäitja rolli.
- 340 Jungbunzlauer lisab, et komisjon nõudis haldusmenetluses pooltelt, et need esitaksid talle oma vastuste mittekonfidentsiaalsed versioonid vastuväiteteatisele. Seega oleks komisjon saanud täiendavate administratiivsete kulutusteta võimaldada asjaomastele pooltele juurdepääsu nendele dokumentidele.
- 341 Komisjoni arvates tuleb kõnealune väide tagasi lükata.

B — *Esimese Astme Kohtu hinnang*

1. Sissejuhatus

- 342 Hageja heidab komisjonile ette, et viimane ei ole võimaldanud juurdepääsu teiste asjaomaste poolte vastustele vastuväiteteatisele, kuigi komisjon kasutas otsuses nendes vastustes sisalduvaid teatavaid andmeid esiteks hagejat süüdistavatena ning teiseks hagejat õigustavatena.

2. Süüdistavad andmed

- 343 Kui komisjon tahab tugineda vastuväiteteatise vastuse väljavõttele või sellisele vastusele lisatud dokumendile, et tõendada EÜ artikli 81 lõike 1 kohaldamise menetluses rikkumise olemasolu, siis peab teistele selle menetlusega seotud pooltele olema antud võimalus sellise tõendi kohta arvamust avaldada. Neil asjaoludel kujutab vastuväiteteatise vastuse kõnealune väljavõte või sellisele vastusele lisatud dokument nimelt rikkumises osalenud pooli süüdistavaid andmeid (vt eespool punktis 141 viidatud kohtuotsus *Cimenteries CBR jt vs. komisjon*, punkt 386 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 344 Asjaomane ettevõtja peab tõendama, et tulemus, milleni jõudis komisjon oma otsuses, oleks olnud teistsugune, kui kõrvale oleks tulnud jätta süüdistava tõendina dokument, millest ei teavitatud ning millele komisjon oma süüdistused rajas (eespool punktis 132 viidatud kohtuotsus *Aalborg Portland jt vs. komisjon*, punktid 71–73).
- 345 Käesolevas asjas väidab hageja, et komisjon kasutas otsuse põhjendustes 279 ja 281 hageja vastu H & R ja HLR vastuste konkreetseid osasid, mis puudutasid Jungbunzlauer GmbH rolli kartellis.
- 346 Selles osas tuleb sedastada, et pärast seda, kui komisjon võttis kokku hageja argumendid kergendavate asjaolude kohta, millele oli hageja arvates tal õigus oma puhtalt passiivse või käsutäitja rolli tõttu (otsuse põhjendused 275–278), ning enne seda, kui komisjon andis vastuse nende argumentidele (otsuse põhjendused 282 ja 284), võttis komisjon kokku H & R ja HLR esitatud avaldused nende vastuses

vastuväiteteatisele (põhjendused 279–281). Kõnealustes avaldustes vaidlustasid pooled sisuliselt seda, et hagejal oli kartellis puhtalt passiivne või käsutäitja roll.

347 Ilma et oleks vajalik uurida, kas eespool punktides 343 ja 344 esiletoodud põhimõtted kehtivad mitte üksnes kartellikokkuleppe olemasolu ning selles osalemise analüüsi suhtes, vaid ka trahvisumma kindlaksmääramise kohta, tuleb siiski märkida, et hageja argumentide, mis puudutavad tema puhtalt passiivse või käsutäitja rolli tõttu kergendavate asjaolude kohaldamist, tagasilükkamiseks oleks saanud õiguspäraselt tugineda üksnes andmetele, mille hageja ise oli talle esitanud haldusmenetluses.

348 Otsuse põhjenduses 284 rajas komisjon oma järelduse asjaolule, et „Jungbunzlauer võttis alates 1994. aastast üle müügiandmete kogumise kohustuse ning et tema [juhatuse esimees] juhatas kartelli koosolekuid, [millest] piisab, tõendamaks et Jungbunzlaueril [oli] kartellis aktiivne roll, mis oli olulisem, kui ta seda möönab”. Selle informatsiooni andis hageja komisjonile ise nii oma 29. aprilli 1999. aasta kui 21. mai 1999. aasta kirjas.

349 Seega ei oleks komisjon jõudnud teistsugusele tulemusele, kui toimikust oleksid tulnud eemaldada H & R ja HLR vastused vastuväiteteatisele.

350 Järelikult tuleb väite see osa tagasi lükata.

3. Õigustavad andmed

351 Õigustavatest andmetest teada andmata jätmise osas peab asjaomane ettevõtja üksnes tõendama, et avalikustamata jätmine võib tema kahjuks mõjutada menetluse käiku ning komisjoni otsuse sisu. Piisab, kui ettevõtja tõendab, et ta võis nimetatud dokumenti kasutada enda kaitsmisel õigustavana isegi siis, kui ta, omades haldusmenetluses võimalust tugineda kõnealusele dokumendile, oleks saanud tuua välja asjaolud, mis ei olnud kooskõlas selles etapis komisjoni tehtud järeldustega, ning saades seega ükskõik millisel viisil mõjutada otsuses komisjoni väljendatavaid kaalutlusi vähemalt seoses ettevõtjale süüks pandava käitumise raskuse ja kestusega ning järelikult ka seoses trahvi tasemega. Selles kontekstis saab võimalust, et avalikustamata dokumendil oleks võinud olla mõju menetluse käigule ja komisjoni otsuse sisule, tõendada üksnes pärast selliste konkreetsete tõendite esialgset uurimist, mis kinnitavad, et avalikustamata dokumentidel oleks — nende tõendite suhtes — võinud olla niisugune tähendus, mida ei oleks tohtinud tähelepanuta jätta (eespool punktis 132 viidatud kohtuotsus Aalborg Portland jt vs. komisjon, punktid 74–76).

352 Hageja selgitab esiteks, et otsuse joonealuses märkuses nr 113 (põhjendus 217) viitas komisjon Cerestari poolt vastuväiteteatise peale esitatud vastuse osale, milles viimane avaldas kartellikokkuleppe tegeliku elluviimise osas, et ta keeldus teatavate hinnakokkulepetega liitumisest ning alates jaanuarist 1992 rakendas alati teistest tootjatest madalamaid hindu. Hageja leiab, et Cerestari avaldused oleksid võinud olla vajalikud hageja enda kaitsmiseks, kuna need toetasid hageja enda argumente turul kartellikokkuleppe tegeliku mõju puudumise kohta.

353 Siiski ei saa õigustavat asjaolu kujutada endast pelgalt see, et Cerestar esitas hagejaga sisuliselt samad argumendid kokkulepitud eeskirjade väidetava mittejärgimise kohta.

354 Esiteks tuleb selles osas sedastada, et komisjon lükkas otsuse põhjenduses 218 tagasi Cerestari ja hageja esitatud põhjendused, tuginedes eelkõige vastuväiteteatisele lisatud ADM avaldusele. ADM kõnealuse avalduse kohaselt oli hagejal kartellikokkuleppes aktiivne roll ning hageja püüdis saavutada turul teatavat stabiilsust. Peale selle tõi komisjon otsuse põhjenduses 219 välja Esimese Astme Kohtu praktika, mille kohaselt ettevõtja, kes vaatamata konkurentidega sõlmitud kokkuleppele tegutseb turul rohkem või vähem iseseisvalt, võib üritada kartelli oma huvides ära kasutada. Pelk viide kohtupraktikale ei kujuta aga süüdistavat asjaolu, kuna viimane on sõltumata konkreetse haldusdokumendi sisust igal juhul avalikustatud ning kättesaadav.

355 Pelgalt asjaolust, et ADM ja Cerestar tõid välja hagejaga samad argumendid ning et üks neist kasutas enda kaitsmisel rohkem allikaid, ei piisa teiseks selleks, et käsitleda neid argumente „õigustavate andmetena”.

356 Eeltoodust tuleneb, et isegi kui hageja oleks haldusmenetluses saanud tugineda Cerestari poolt vastuväiteteatise peale esitatud vastuse kõnealusele osale, ei oleks saanud see komisjoni antud hinnanguid mõjutada.

357 Teiseks väidab hageja, et otsuse joonealustes märkustes nr 118 (põhjendus 220) ja nr 119 (põhjendus 223) tugines komisjon esiteks H & R vastusele vastuväiteteatise peale ning teiseks ADM esitatud eksperthinnangule. Hageja on seisukohal, et need kaks dokumenti oleksid samuti aidanud tal täiendada põhjendusi kartellikokkuleppe tegeliku mõju puudumise kohta.

- 358 Nagu juba eespool tuvastatud, tugines komisjon siiski mitmetele asjaoludele, sh konkreetsetele dokumentaalsetele tõenditele, ning võis seetõttu otsuse põhjenduses 226 õigustatult leida, et kuigi kõnealustes dokumentides sisalduvatel andmetel oli teatav väärtus, ei oleks need tõendanud kartellikokkuleppe mõju puudumist turule.
- 359 Seega isegi kui hageja oleks haldusmenetluses saanud neile dokumentidele tugineda, ei oleks need dokumendid saanud komisjoni antud hinnanguid mõjutada.
- 360 Eespool toodust tulenevalt tuleb toimikuga tutvumise õiguse rikkumist puudutav väide tagasi lükata.

VIII — *Haldusmenetluse kestuse mõju trahvi suurusele*

A — *Sissejuhatus*

- 361 Jungbunzlauer väidab, et otsus tehti alles peaaegu kuus ja pool aastat pärast rikkumise lõppu. Väga pikk oli eelkõige aeg rikkumise lõpu ja 28. märtsil 2000 menetluse formaalse algatamise vahel. Hageja arvates mõjutas see asjaolu trahvisumma kindlaksmääramist kahes mõttes.

B — Asjaolu, et komisjon võttis arvesse asjaomaste ettevõtjate 2000. aastal saadud käivet

1. Poolte argumendid

³⁶² Otsuse põhjendusele 50 lisatud tabelile viidates märgib Jungbunzlauer, et komisjon ei lähtunud trahvisumma arvutamise raames asjaomaste ettevõtjate või ettevõtjate ühenduste suuruse arvesse võtmisel käibe suurusest kartellikokkuleppe eksisteerimise jooksul (1991–1995), vaid tugines selles osas 2000. aasta käibele. Samuti rõhutab Jungbunzlauer, et alates rikkumise lõppemisest 1995. aastal tõusis tema käive märkimisväärselt: 1995. aastal oli Jungbunzlaueri kontserni käive vaid 76,3% tema praegusest käibest ning 1999. aastast kuni 2000. aastani tõusis kontserni käive 13,5%.

³⁶³ Jungbunzlauer leiab, et oma suunistes märkis komisjon, et ta võtab arvesse „rikkujate tegelikku majanduslikku suutlikkust põhjustada olulist kahju muudele turuosalistele” (punkti 1A neljas lõik). Selles kontekstis võiks komisjon tugineda üksnes asjaomaste ettevõtjate suurusele rikkumise hetkel, kuna üksnes need andmed saavad anda vastuse sellele küsimusele, ning kõnealuste ettevõtjate palju hiljem saadud käibe suurusel puudub igasugune väärtus.

³⁶⁴ Peale selle soodustab komisjoni valitud arvutamise meetod ebaõiglaselt ettevõtjaid, kes said kartellist kasu ning kes pärast kartelli lõppu pidid vastu seisma oma käibe märkimisväärsel langusele. Seevastu ettevõtjad nagu Jungbunzlauer, kelle käive kasvas pärast kartelli lõppu, seati alusetult ebasoodsasse olukorda, mis on absurdne tagajärg.

365 Jungbunzlauer leiab, et komisjon vaidleb ebaõigesti vastu argumendile, et kui komisjon oleks määranud hagejale trahvi ajaliselt varem, oleks trahv olnud hageja suhtes veel karmim. Seega kui komisjon oleks teinud oma otsuse enne 2001. aastat, oleks trahv olnud märgatavalt väiksem.

366 Komisjon ei nõustu hageja argumentidega.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

367 Tuleb meenutada, et koefitsiendi kohaldamine peab tagama trahvi hoiatava mõju. Koefitsient võimaldab võtta arvesse asjaomaste ettevõtjate suurust ning koguvahendeid trahvi määramise hetkel.

368 Isegi kui eeldada, et asjaomaste poolte kogukäive — nagu väidab hageja — kujunes ajavahemikus kartellikokkuleppe lõpust kuni aastani 2000, ei tõenda see, et kohaldades ADM-ile, HLR-ile ja H & R-ile arvatatud trahvidele koefitsiendi suurusega vastavalt 2 ja 2,5, võttis komisjon arvesse nendel käivetel põhinevat mitte väga täpset arvutust, vaid kinnitas, et käibe osas esineb suurusjärgu erinevus. Hageja ei väida aga, et kõnealune suurusjärgu erinevus oleks muutunud 1995. ja 2000. aasta vahel.

369 Vastupidi hageja väidetule ei ole järelikult komisjon, tuginedes trahvisumma kohandamisel asjaomaste ettevõtjate 2000. aastal saadud käibe, rikkunud ei suuniseid ega võrdse kohtlemise põhimõtet.

370 Järelikult tuleb hageja esitatud väited tagasi lükata.

C — Asjaolu, et komisjon karmistas oma poliitikat trahvide alal

1. Poolte argumendid

371 Jungbunzlauer väidab, et oma otsuses ning üleüldse 2001. aastal karmistas komisjon oluliselt oma poliitikat trahvide alal. Jungbunzlauer leiab, et menetluse ebatavaliselt pika kestuse tõttu käesolevas asjas määrati hagejale trahv komisjoni uue karmina praktika alusel. Oleks menetlus seevastu varem lõpetatud, oleks hageja suhtes arvesse võetud varasemat otsuste tegemise praktikat, mis oli asjaomaste ettevõtjate suhtes oluliselt soodsam.

372 Jungbunzlauer leiab, et menetluse ebatavaliselt pikk kestus nähtub võrdlusest Amonihapete ja Vitamiinide otsustega. Jungbunzlauer on seisukohal, et mõlemad kõnealused menetlused toimetati kiiremini kui käesolev juhtum: Aminohapete juhtumis lõppes kartellikokkulepe 1995. aasta keskel ning otsus tehti napilt viis aastat hiljem; Vitamiinide juhtumis lõppes kartell kevadel 1999 ja otsus tehti vaid kaks aastat ja üheksa kuud hiljem. Seevastu käesolevas asjas tehti otsus alles kuus ja pool aastat pärast kartellikokkulepete lõppu. See on seda enam hämmastav, kuna Aminohapete ja Vitamiinide juhtumitega võrreldes oli käesolev juhtum vähem keerulisem nii sisulisest kui menetluslikust küljest.

373 Jungbunzlauer leiab, et realistlikult vaadates oleks menetlus käesolevas asjas tulnud lõpetada kahe või kolme aastaga. Peale selle sedastab ta, et menetluse varem

lõpetamisel oleksid esiteks arvessevõetud kriteeriumid olnud vähem rangemad kui need, mida kohaldati otsuse tegemisel, ning teiseks oleks võidud otsus teha isegi enne suuniste avaldamist, mistõttu oleks kohaldatav olnud vana trahvide arvutamise meetod.

374 Jungbunzlaueri arvates saab kõnealuste juhtumite toimetamise kestuse erinevust selgitada vaid nende juhtumite erineva eelistatusega. Jungbunzlauer ei vaidle vastu, et komisjon oleks võinud juhtumite konkurentsipoliitilisest tähtsusest lähtudes määrata kindlaks prioriteetidid. See ei tohiks aga siiski viia selleni, et vähemeelistatud juhtumiga seotud ettevõtjale määratakse suurem trahv kui teistele sellistele ettevõtjatele, kellega seotud juhtumid on prioriteetsed. Peale selle on niisugune lähenemine trahvi hoiatuseesmärgi suhtes vastupidise toimega.

375 Komisjon ei nõustu hageja argumentidega.

2. Esimese Astme Kohtu hinnang

376 Hageja leiab sisuliselt, et kui komisjon oleks haldusmenetluse lõpetanud varem, oleks hageja suhtes kohaldatud varasemat otsuste tegemise praktikat ning palju leebemaid trahvisumma määramise kriteeriume. Hageja täpsustab, et otsus oleks võidud teha isegi enne suuniste avaldamist, mistõttu oleks kohaldatav olnud vana trahvide arvutamise meetod.

- 377 Esimese Astme Kohus meenutab selles osas, et asjaolu, et komisjon kohaldas minevikus teatava suurusega trahve teatavat tüüpi rikkumistele, ei saa veel võtta võimalust seda taset tõsta määruses nr 17 märgitud piirides, kui see on vajalik ühenduse konkurentsipoliitika elluviimise tagamiseks. Ühenduse konkurentsieeskirjade tõhus kohaldamine eeldab vastupidi, et komisjon saaks igal hetkel kohandada trahvide taset vastavalt selle poliitika vajadustele (vt eespool punktis 88 viidatud kohtuotsus LR AF 1998 *vs.* komisjon, punkt 237 ning seal viidatud kohtupraktika). Järelikult ei saa hageja nõuda, et tema suhtes kohaldataks varasemat otsuste tegemise praktikat üksnes põhjusel, et asjaomane otsus oleks tulnud teha varem.
- 378 Seetõttu sedastab Esimese Astme Kohus igal juhul, et otsuses trahvisumma kindlaksmääramisel aluseks olnud komisjoni otsuste tegemise praktika põhineb suunistes määratletud kriteeriumide rakendamisel.
- 379 Peale selle meenutab Esimese Astme Kohus, et augustis 1995 teavitas Ühendriikide justiitsministeerium komisjoni, et justiitsministeerium toimetab sidrunhappe turul uurimist. Aprillis 1997 teavitas Ühendriikide justiitsministeerium komisjoni, et hageja osales Ühendriikides kartellikokkuleppes. Lõpuks augustis 1997 saatis komisjon informatsiooninõuded neljale ühenduse juhtivale sidrunhappetootjale, sh Jungbunzlauerile.
- 380 Selles osas märgib Esimese Astme Kohus, et kolmandate riikide konkurentsiametite poolt komisjonile pelgalt teabe andmine ei kohusta viimast algatama uurimist. EÜ artikli 85 alusel komisjonile pandud üldine ülesanne teostada konkurentsi alal järelevalvet ei sea komisjonile kohustust algatada ühenduse õiguse võimaliku rikkumise puhul menetlust (Euroopa Kohtu 15. oktoobri 2002. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P, C-252/99 P ja C-254/99 P: Limburgse Vinyl Maatschappij jt *vs.* komisjon, EKL 2002,

lk I-8375, punktid 447 ja 448 ning Esimese Astme Kohtu 18. septembri 1992. aasta otsus kohtuasjas T-24/90: Automec vs. komisjon, EKL 1992, lk II-2223, punkt 74). Seega ei olnud komisjon kohustatud Ühendriikide justiitsministeeriumi esitatud andmete alusel algatama uurimismenetlust.

- 381 Kuigi komisjonil ei ole kohustust algatada kolmandate riikide konkurentsiametite antud andmete alusel menetlust, võib komisjon siiski selliste andmete alusel omal algatusel menetluse algatada. Ka käesolevas asjas algatas komisjon menetluse varsti pärast andmete edastamist selle kohta, et hageja osales Ühendriikides kartellikokkuleppes. Esimese Astme Kohus leiab, et järelikult ei saa käesolevas asjas komisjonile ette heita, et viimane ei algatanud juhtumi uurimist enne augustit 1997.
- 382 Peale selle viitab Esimese Astme Kohus, et hageja leiab, et täiesti realistlik aeg kõnealuse juhtumi komisjoni poolt uurimiseks on kaks kuni kolm aastat.
- 383 Eeltoodust tuleneb, et isegi kui möönda, et käesoleva juhtumi uurimine komisjoni poolt ei oleks kestnud üle kolme aasta, nagu väidab hageja, oleks komisjon suure tõenäosusega võtnud hageja trahvisumma arvutamisel arvesse 14. jaanuaril 1998 avaldatud suuniseid.
- 384 Järelikult leiab Esimese Astme Kohus, et hageja ei ole tõendanud, et kui komisjon ei oleks käesolevat juhtumit menetlenud väidetava viivitusega, oleks hageja suhtes kohaldatud soodsamaid trahvisumma kindlaksmääramise kriteeriume ning järelikult ka suunistele eelnenud varasemat otsuste tegemise praktikat.

- 385 Seega tuleb tagasi lükata hageja argument, et kuna komisjon uuris juhtumit väidetava viivitusega, siis kohaldati hageja suhtes trahvisumma kindlaksmääramisel rangemaid põhimõtteid ning rangemat otsuste tegemise praktikat.
- 386 Kuna mitte ühegi otsuse peale esitatud väitega ei ole nõustatud, puudub alus vähendada trahvisummat Esimese Astme Kohtu täieliku pädevuse raames. Järelikult tuleb hagi tervikuna rahuldamata jätta.

Kohtukulud

- 387 Kodukorra artikli 87 lõike 2 alusel on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kuna kohtuotsus on tehtud hageja kahjuks, tuleb kohtukulud vastavalt kostja ning menetlusse astuja nõudele välja mõista hagejalt.
- 388 Kodukorra artikli 87 lõike 4 esimese lõigu alusel kannavad menetlusse astuvad institutsioonid ise oma kohtukulud. Seega kannab nõukogu kui menetlusse astuja oma kohtukulud.

Esitatud põhjendustest lähtudes

ESIMESE ASTME KOHUS (kolmas koda)

otsustab:

- 1. Jätta hagi rahuldamata.**
- 2. Jätta Jungbunzlauer AG kanda tema enda kohtukulud ning mõista komisjoni kohtukulud välja Jungbunzlauer AG-lt.**
- 3. Jätta nõukogu kohtukulud tema enda kanda.**

Azizi

Jaeger

Dehousse

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 27. septembril 2006 Luxembourgis.

Kohtusekretär

Koja esimees

E. Coulon

J. Azizi

Sisukord

Vaidluse aluseks olevad asjaolud	II - 3450
Menetlus ja poolte nõuded	II - 3457
Õiguslik käsitlus	II - 3459
I – Seaduslikkuse põhimõtte rikkumine	II - 3459
A – Määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 kohta esitatud õigusvastasuse väide	II - 3459
1. Poolte argumendid	II - 3459
2. Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3469
B – Määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 kooskõlaline tõlgendamine	II - 3477
II – Otsuse adressaat	II - 3478
A – Põhjendamiskohustuse rikkumine	II - 3478
B – Väide, mis puudutab vigu otsuse adressaadi suhtes	II - 3481
1. Poolte argumendid	II - 3481
2. Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3485
III – Rikkumise raskusaste	II - 3489
A – Kartellikokkuleppe tegeliku mõju olemasolu turul	II - 3489
1. Sissejuhatus	II - 3489
2. Hindamisvigade olemasolu	II - 3490
a) Etteheide, et komisjon valis eksliku lähenemisviisi, tõendamaks, et kartellikokkuleppel oli turule tegelik mõju	II - 3490
Poolte argumendid	II - 3490
Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3492
— Komisjoni analüüsi kokkuvõte	II - 3492
— Hinnang	II - 3494

b) Sidrunhappe hindade kujunemise hindamine	II - 3498
Poolte argumendid	II - 3498
Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3502
3. Põhjendamiskohustuse rikkumine	II - 3506
B – Trahvisumma kohandamine asjaomaste ettevõtjate suhtelise suuruse alusel	II - 3508
1. Poolte argumendid	II - 3508
2. Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3513
a) Sissejuhatus	II - 3513
b) Etteheited „trahvide individuaalse hindamise põhimõtte” ning suuniste rikkumise kohta	II - 3516
c) Proportsionaalsuse põhimõtte rikkumine	II - 3517
d) Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine	II - 3520
IV – Kergendavad asjaolud	II - 3521
A – Suuniste rikkumine	II - 3522
1. Jungbunzlauer GmbH puhtalt käsutäitja roll rikkumises	II - 3522
a) Poolte argumendid	II - 3522
b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3525
2. Jungbunzlauer GmbH poolt kartellikokkuleppe täitmata jätmise	II - 3528
a) Poolte argumendid	II - 3528
b) Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3530
B – Põhjendamiskohustuse rikkumine	II - 3532
V – Teistes riikides määratud trahvide arvesse võtmata jätmise	II - 3533
A – Poolte argumendid	II - 3533
B – Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3535
	II - 3565

VI – Määruse nr 17 artikli 15 lõikes 2 sätestatud trahvisumma ülemmäär	II - 3540
A – Sissejuhatus	II - 3540
B – Naatriumglükonaadi juhtumis määratud trahvide arvesse võtmisest keeldumine	II - 3540
1. Poolte argumendid	II - 3540
2. Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3542
C – Jungbunzlauer Holding AG käibe arvesse võtmine	II - 3543
1. Sissejuhatus	II - 3543
2. Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine	II - 3544
Poolte argumendid	II - 3544
Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3545
3. Põhjendamiskohustuse rikkumine	II - 3546
4. Hindamisviga, mis tuleneb sellest, et komisjon keeldus teistes riikides määratud trahve arvesse võtmast	II - 3547
VII – Dokumentidele juurdepääsu õiguse rikkumine	II - 3548
A – Poolte argumendid	II - 3548
B – Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3550
1. Sissejuhatus	II - 3550
2. Süüdistavad andmed	II - 3551
3. Õigustavad andmed	II - 3553
VIII – Haldusmenetluse kestuse mõju trahvi suurusele	II - 3555
A – Sissejuhatus	II - 3555
B – Asjaolu, et komisjon võttis arvesse asjaomaste ettevõtjate 2000. aastal saadud käivet	II - 3556
1. Poolte argumendid	II - 3556
2. Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3557
C – Asjaolu, et komisjon karmistas oma poliitikat trahvide alal	II - 3558
1. Poolte argumendid	II - 3558
2. Esimese Astme Kohtu hinnang	II - 3559
Kohtukulud	II - 3562